

Finanse i rachunkowość w dobie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej

Redakcja naukowa

Iwona FRANCAK

Anna MOKRYŃSKA

Angelika SZCZYPIOROWSKA

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego
w Katowicach

Finanse i rachunkowość w dobie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej

Redakcja naukowa

**Iwona Franczak, Anna Mokryńska
i Angelika Szczypiorowska**

Katowice 2022

Praca naukowa

Komitet redakcyjny

Janina Harasim (przewodnicząca), Monika Ogrodnik (sekretarz),
Małgorzata Pańkowska, Jacek Pietrucha, Irena Pyka, Anna Skórska,
Maja Szymura-Tyc, Artur Świerczek, Tadeusz Trzaskalik, Ewa Ziemia

Recenzent

Katarzyna Świetla

Redakcja i korekta językowa

Alicja Bronder

Skład tekstu

Daria Liszowska

Projekt okładki

Janusz Gumulak

Ilustracja na okładce © SergeyNivens – Photogenica

ISBN 978-83-7875-832-7

doi.org/10.22367/uekat.9788378758327

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach 2022

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowa
(CC BY 4.0), <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.pl>

WYDAWNICTWO UNIwersYTETU EKONOMICZNEGO W KATOWICACH

ul. 1 Maja 50, 40-287 Katowice, tel.: +48 32 257-76-33

www.wydawnictwo.ue.katowice.pl, e-mail: wydawnictwo@ue.katowice.pl

Facebook: [@wydawnictwouekatowice](https://www.facebook.com/wydawnictwouekatowice)

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Iwona Franczak, Anna Mokryńska, Angelika Szczypiorowska</i>)	5
Rozdział 1. Kreatywna księgowość jako sposób dostosowywania się do zmian gospodarczych (<i>Jakub Brzózka, Karolina Polańska</i>).....	7
Rozdział 2. Polski Ład czy nieład w finansach i rachunkowości? (<i>Dominika Chmielewska, Zofia Przyborowska</i>)	16
Rozdział 3. Ewolucja praktyki rachunkowości przedsiębiorstw wywołana uwarunkowaniami współczesnej gospodarki (<i>Agnieszka Ciućka, Angelika Ruparewicz</i>)	22
Rozdział 4. Nowe oblicze finansów przedsiębiorstw i gospodarstw domowych w świetle przepisów Polskiego Ładu (<i>Kinga Dębska, Adrian Kocur</i>).....	32
Rozdział 5. Finanse gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w czasach nowej rzeczywistości gospodarczej (<i>Beata Krasoń, Aneta Machnio</i>)	40
Rozdział 6. Rewolucja w handlu elektronicznym – czyli jakie zmiany wprowadza pakiet VAT dla e-commerce? (<i>Mateusz Kuliński, Magdalena Blukis</i>).....	48
Rozdział 7. Wiedza społeczeństwa na temat najważniejszych zmian reformy podatkowej w 2022 r. – badanie ankietowe (<i>Wiktoria Marczyk, Maja Marciniuk</i>)	56
Rozdział 8. Czy zawód pilota wycieczek jest intratny? Oczekiwania a rzeczywistość (<i>Anita Magiera, Daniel Bakota</i>)	63
Rozdział 9. Wady i zalety form opodatkowania przychodu z działalności gospodarczej po zmianach w roku 2022 (<i>Anna Mokryńska, Angelika Szczypiorowska</i>)	73
Rozdział 10. Podatek od straty, czyli księgowi kontra zmiany CIT (<i>Alicja Piotrowska, Weronika Rzepka</i>).....	79

Rozdział 11. Odliczenie VAT przy wewnątrzwspólnotowym nabyciu towarów (WNT) – implikacja wyroku TSUE z dnia 18 marca 2021 r. w sprawie C-895/19 w praktyce (<i>Maciej Sobański, Wiktoria Walkowiak</i>).....	87
Rozdział 12. Ryczałt od dochodów spółek – wybrane aspekty (<i>Mikołaj Wiercioch, Michał Pyzik</i>)	96
Spis rysunków	103
Spis tabel	103

Wprowadzenie

Problemy finansowe we współczesnej gospodarce, powstałe po pandemii COVID-19 i m.in. w wyniku rosnącej inflacji, stanowią obecnie kluczowe zagadnienia w podejmowaniu decyzji gospodarczych. Oddziaływanie negatywnych procesów przenika do różnych aspektów determinujących warunki prowadzenia działalności gospodarczej oraz jakość życia ludności. Technologie cyfrowe pełniły i będą pełnić istotną funkcję w utrzymaniu biznesu, siły roboczej i społeczeństwa, a praca mobilna wpływać będzie w coraz większym stopniu na świadczenie pracy w wielu branżach.

Niniejsza publikacja stanowi efekt XIII Ogólnopolskich Dni Rachunkowości zorganizowanych przez Koło Naukowe Rachunkowości „Rachmistrz” działające przy Katedrze Rachunkowości Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Autorami rozdziałów są studenci, przedstawiciele kół naukowych uczelni wyższych w Polsce.

W monografii zostały przybliżone zmiany, jakie zaszły w finansach gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, spowodowane koniecznością dostosowania się do nowych warunków funkcjonowania po pandemii COVID-19, ale też wynikłe z rozszerzającej się stale globalizacji, wzrostu konkurencji i innych czynników mikro- i makroekonomicznych.

W czasach osłabienia gospodarki i rosnącej inflacji istotne okazują się rola państwa i finansowe konsekwencje jego aktywności. Jednym z ważniejszych zadań jest prowadzenie polityki stabilizacji makroekonomicznej, obejmującej na ogół przedsięwzięcia, których zamiar sprowadza się do dążenia do tworzenia i utrzymywania warunków równowagi ogólnogospodarczej. W ostatnim okresie w Polsce zostało wprowadzonych wiele zmian w przepisach prawa podatkowego, co nie tylko miało swoje konsekwencje dla samych podatników, ale także znalazło odzwierciedlenie w praktykach rachunkowych.

Rozważania podjęte w prezentowanej Czytelnikom monografii nie wyczerpują oczywiście dyskusji na podjęte tematy, jednak mamy nadzieję, że staną się one punktem wyjścia do dalszych dociekań naukowych.

Dr Iwona Franczak, Anna Mokryńska, Angelika Szczypiorowska

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Rozdział 1

Kreatywna księgowość jako sposób dostosowywania się do zmian gospodarczych

Jakub Brzózka, Karolina Polańska

Koło Naukowe Rachunkowości „Rachmistrz”
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

1.1. Wprowadzenie

Rozwój gospodarczy jest nieodłącznym elementem dzisiejszego świata, towarzyszącym pogłębiającej się od kilkudziesięciu lat globalizacji. Podmioty gospodarcze komunikują się i współpracują ze sobą w każdym aspekcie, stale stymulując koniunkturę. Szybka i rzetelna wymiana informacji dotyczących ogólnie pojętej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa – na którą składają się płynność, wypłacalność, wartość majątku i perspektywy rozwoju – stanowią podstawy komunikacji podmiotów. To właśnie rachunkowość ma za zadanie zapewnić przekazanie tych informacji w zrozumiałej i czytelnej formie [Śnieżek, Perlińska, 2012]. Duża liczba przepisów prawnych wymaga starannego prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzania sprawozdań finansowych, jednak pozwala również na interpretowanie ich i dostosowywanie do potrzeb danej jednostki. Ogół tych działań nazywany jest kreatywną rachunkowością, a termin ten często kojarzy się negatywnie: z oszustwami finansowymi i manipulacją.

Celem niniejszego rozdziału jest próba odpowiedzi na pytanie, czy kreatywna rachunkowość zawsze służy celowemu zaburzeniu rzetelnego obrazu sytuacji przedsiębiorstwa, czy też interpretowanie regulacji prawnych na swoją korzyść jest niezbędne we wciąż zmieniającym się otoczeniu gospodarczym? Zastosowane metody badawcze to analiza piśmiennictwa i aktów prawnych oraz metoda dedukcji.

1.2. Kreatywna księgowość – historia zjawiska i charakterystyka pojęcia

Pojęcie kreatywnej rachunkowości (kreatywnej księgowości) często błędnie jest zamiennie stosowane ze sformułowaniem „agresywna rachunkowość”. Termin wywodzi się z brytyjskiego środowiska rachunkowości, gdyż łączenie oszustw księgowych z kreatywną księgowością rozpoczęło się w latach 90. XX w. w Wielkiej Brytanii [Surdykowska, 2005]. J. Griffiths określił manipulacje księgowe służące polepszeniu wyniku finansowego największą formą oszustwa od czasu konia trojańskiego. Do najgłośniejszych przestępstw księgowych należy sprawa amerykańskiej spółki Enron Corp. Od wydarzeń z nią związanych zintensyfikowało się zainteresowanie tematem kreatywnej księgowości w środowisku finansowo-rachunkowym [Fita, Stochniałek-Mulas, 2011]. W wyniku rosnących oczekiwań inwestorów spółka miała problemy z pozyskaniem kapitału, co doprowadziło do dokonywania oszustw księgowych i stosowania mechanizmów fałszerstw sprawozdań finansowych. W roku 2001 spółka osiągnęła stratę na poziomie 638 mln dol., która wynikała z wysokości odpisów aktualizacyjnych przeszacowanych aktywów [Stanisławska, 2019]. W związku z tym w przedstawionym środowisku rachunkowości anglosaskiej kreatywna rachunkowość traktowana jest wyłącznie jako zjawisko negatywne, wyrażające manipulację i celowe oszustwo, zniekształcające rzeczywistość [Hołda, 2016].

Skupiając się jednak na samym słowie „kreatywność”, należy zauważyć, że utożsamia się je raczej z czymś pozytywnym, twórczym, innowacyjnym. Nawet w dość ścisłej dziedzinie, jaką jest rachunkowość, w świecie danych i cyfr, swoje miejsce znajdują również działania kreatywne. Prowadzenie ksiąg rachunkowych i ich późniejsze przetwarzanie w ramach sprawozdania finansowego muszą być zgodne z nadrzędną zasadą rachunkowości – zasadą prawdziwego i rzetelnego obrazu, inaczej *true and fair view*. Oznacza to przedstawianie rzetelnie i jasno sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego [Ustawa o rachunkowości, 2022]. Jednakże zdania na ten temat są podzielone, część badaczy, m.in. M. Stanisławska [2019, s. 17] uważa, że kreatywna księgowość to „działanie polegające na celowym wprowadzaniu w błąd użytkowników sprawozdań finansowych, poprzez zniekształcanie rzeczywistej sytuacji finansowej jednostki gospodarczej”. Za kreatywną rachunkowość jako koncepcję fałszowania sprawozdań finansowych uznaje również W. Wąsowski [2010].

Z drugiej strony, według E. Mączyńskiej [2007, s. 4], kreatywna rachunkowość to „prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentacja zdarzeń gospodarczych przy zastosowaniu obowiązujących przepisów i właściwie interpretowanych zasad rachunkowości w sposób, który nie jest bezpośrednio w tych

przepisach wskazany, a który jest wynikiem twórczego i niestandardowego zastosowania tych przepisów i zasad”. Do pozytywnych aspektów przychyliła się również E. Maćkowiak [2015], która zaznacza, że kreacja w rachunkowości jest działaniem pośrednio wykorzystującym obowiązujące prawo, kierującym się wytycznymi i dostosowywaniem ich pod specyficzne zdarzenia gospodarcze, dla których nie zostały wprost określone regulacje prawne. Dodatkowo W. Moczyłowska [2002] uznaje kreację wykorzystywaną we właściwy sposób za niezbędny element rachunkowości.

Z wymienionych dwóch nurtów wydzielono i sklasyfikowano działania księgowych jako:

- księgowość kreatywną,
- księgowość agresywną.

Istotne okazuje się zatem wyznaczenie granicy pomiędzy nimi, aby jawne łamanie prawa – oszustwa finansowe, nadużycia przepisów i manipulacja – nie stały na równi z praktykami mieszczącymi się w zakresie zasady prawdziwego i rzetelnego obrazu.

1.3. Agresywna księgowość

Sprawozdanie finansowe stanowi główny nośnik informacji o przedsiębiorstwie. Dzięki niemu możliwa jest ocena jednostki przez użytkowników zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Do pierwszej grupy zalicza się inwestorów, banki i innych uczestników rynku oraz całe społeczeństwo. Natomiast zespół odbiorców wewnętrznych stanowią kierownictwo oraz pracownicy i przedstawiciele związków zawodowych jednostki. Sprawozdanie finansowe ma za zadanie dostarczyć informacji o dotychczasowych działaniach przedsiębiorstwa oraz o perspektywach jego rozwoju [Spoz, 2015]. Przedsiębiorstwa z najgorszym wynikiem finansowym wśród konkurencji mogą utracić relacje biznesowe i w konsekwencji zostać wypchnięte z rynku [Śnieżek, Perlińska, 2012]. Z tych właśnie względów niektórzy decydują się na swoiste podkoloryzowanie swoich sprawozdań finansowych. W odróżnieniu od rachunkowości kreatywnej agresywna księgowość traktowana jest jako działania celowe, świadome i zamierzone [Gut, 2006]. Rachunkowość agresywna przekracza zasadę prawdziwego i rzetelnego obrazu, świadomie łamiąc prawo, aby zmanipulować sprawozdanie finansowe [Hendryk, 2018]. Prowadzenie ewidencji i jej przetwarzanie w ramach sprawozdania finansowego w sposób sprzeczny z przepisami, przy ich niewłaściwej interpretacji, mają na celu [Surdykowska, 2005]:

- zwiększenie zysku oraz ukrycie strat,
- manipulację wskaźnikami analizy finansowej,

- ukrycie ryzyka finansowego,
- przekonywanie kontrahentów o swojej wiarygodności,
- uniknięcie negatywnych skutków kontroli ze strony akcjonariuszy,
- polepszenie osiągnięć menedżerów,
- uzyskanie dostępu do kapitałów.

Pomimo pozornie zatartej granicy między rachunkowością kreatywną a rachunkowością agresywną w literaturze wymieniono konkretne działania, które ewidentnie stanowią przejaw stosowania agresywnej księgowości. Metody te dotyczą takich kategorii księgowych jak: przychody, koszty, jednorazowe zyski, dochód, zobowiązania, należności, które omówiono w niniejszym rozdziale.

Do głównych narzędzi agresywnej księgowości zalicza się [Surdykowska, 2005; Hendryk, 2018]:

1. Przedwczesne uznawanie przychodów:
 - a) wysyłka produktów przed finalizacją umowy z firmą,
 - b) uznawanie przychodów w momencie wątpliwości co do ich osiągnięcia,
 - c) ujmowanie w księgach usług, które będą dokonywane dopiero w przyszłości;
2. Księgowanie fikcyjnych przychodów:
 - a) uznawanie przychodów z zamiany podobnych aktywów,
 - b) księgowanie w przychodach tej jej części, która będzie zwrócona przez odbiorcę,
 - c) wykorzystywanie szacowanych fikcyjnych przychodów w śródkresowych sprawozdaniach finansowych;
3. Przeniesienie kosztów z bieżącego okresu sprawozdawczego na przyszłe okresy:
 - a) niewłaściwe aktywowanie kosztów,
 - b) opóźnienie księgowania kosztów amortyzacji,
 - c) pominięcie zaksięgowania w koszty/straty aktywów nieposiadających wartości;
4. Ujęcie w bieżącym okresie kosztów dotyczących okresów przyszłych:
 - a) ujmowanie przyszłych wydatków w ciężar okresu bieżącego,
 - b) ujmowanie w ciężar obecnych kosztów amortyzacji, które powinny być ujęte w przyszłych okresach;
5. Zwiększenie dochodów poprzez jednorazowe zyski:
 - a) zwiększanie zysku poprzez sprzedaż niedoszacowanych aktywów,
 - b) zwiększanie zysku poprzez doprowadzanie do przeterminowania zobowiązań,
 - c) traktowanie jednorazowych zysków i strat tak jak normalnych dochodów jednostki,

- d) ukrywanie strat z działalności kontynuowanej poprzez włączanie ich do kosztów działalności zaniechanej;
- 6. Przeniesienie obecnego dochodu do przyszłych okresów:
 - a) tworzenie rezerw w celu przesunięcia przychodów ze sprzedaży na okresy przyszłe,
 - b) manipulowanie momentami księgowania przychodów w porozumieniu z odbiorcami;
- 7. Rezygnacja z ujmowania w księgach lub nieujawnianie zobowiązań:
 - a) ujmowanie przychodów zamiast zobowiązań w momencie wpływu środków pieniężnych,
 - b) zaniechanie ujawnienia warunkowych lub pewnych zobowiązań,
 - c) zaniechanie ujawnienia zobowiązań warunkowych oraz zobowiązań,
 - d) prowadzenie transakcji, których celem jest „wyprowadzenie” zobowiązań z bilansu;
- 8. Nieprawidłowe ujmowanie należności:
 - a) tworzenie niepełnych odpisów aktualizujących lub całkowity brak ich dokonywania,
 - b) kompensowanie należności ze zobowiązaniami przy braku podstaw w przepisach,
 - c) wyceny należności wyrażonych w walutach obcych po nieprawidłowym kursie.

Wspomniane negatywne praktyki amerykańskiej spółki Enron stały się jedną z najbardziej rozpowszechnionych afer księgowych na świecie. Jednak również w Polsce miały miejsce tego typu działania. „Polskim Enronem” nazywana jest spółka holdingowa Elektrim S.A., notowana do początków 2008 r. na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. W roku 1997 spółka zwiększyła swój zysk poprzez jednoczesną sprzedaż oraz odkup akcji Bydgoskiej Fabryki Kabli. W bilansie spółki akcje Bydgoskiej Fabryki Kabli wycenione zostały po cenie zakupu – większej niż wartość rynkowa podmiotu. Zastosowano tu zatem narzędzie kreatywnej księgowości, co prawda zgodne z prawem, jednak ocierające się o sztuczne zawyżanie zysku. Dodatkowo w swoich sprawozdaniach skonsolidowanych Elektrim S.A. nie zamieszczał strat poniesionych przez spółki zależne, co również wpłynęło na zwiększenie zysku wyłącznie „na papierze” [Szewczyk-Jarocka, 2015; Pawełkiewicz, Piątkowska, 2016].

Jako kolejny przykład stosowania nieuczciwych praktyk księgowych przywołać można aferę Alior Banku z końca 2013 r. Związana była z tzw. *bancassurance*. Alior Bank, udzielając kredytu, pośredniczył w jego ubezpieczeniu przez kredytobiorcę, za co pobierał prowizję. Poprzez takie działanie bank nie tylko ubezpieczał się przed możliwością niespłacenia kredytu przez kredytobiorcę, ale

również zarabiał na prowizji. Głównym zarzutem, jaki wysunął KNF wobec Alior Banku, było jednorazowe rozliczenie pobranej prowizji do przychodów w momencie udzielenia kredytu. Przychody z prowizji powinny zostać rozliczone równomiernie z okresem kredytowania [Szewczyk-Jarocka, 2015; Pawełkiewicz, Piątkowska, 2016].

Wyróżnienie księgowości agresywnej z ogółu działań rozumianych przez księgowość kreatywną stanowi przejaw podejścia liberalnego. Zauważono, że nie wszystkie niestandardowe rozwiązania jednoznacznie wskazują na manipulację i oszustwo finansowe, lecz jest w świecie rachunkowości przyzwolenie na innowacyjne koncepcje, które nie przekraczają zakresu obowiązującego prawa [Hendryk, 2018].

1.4. Pozytywne aspekty rachunkowości kreatywnej

Wielu autorów podkreśla pozytywne znaczenie kreatywnej rachunkowości jako narzędzia stosowanego przy prowadzeniu rachunkowości. Zdaniem K. Maślankowskiego [2004, s. 20] „rachunkowość kreatywna w znaczeniu pozytywnym stanowi element systemu rachunkowości i oznacza umiejętność optymalnego dopasowania polityki rachunkowości do potrzeb jednostki”, a więc jest to zjawisko pożądane [Wszelaki, 2014]. Kreatywna księgowość to praktyka księgowa wdrażana zgodnie z obowiązującym prawem i regulacjami. Stosowanie kreatywnej księgowości okazuje się często koniecznością, ponieważ przepisy prawa nieraz są niejednoznaczne. Rachunkowość kreatywna stanowi normalną praktykę przyjętą przez przedsiębiorstwa w celu przedstawienia jak najlepszego obrazu swojej sytuacji gospodarczej zgodnie z obowiązującym prawem [Schneider, 2008]. Odwołując się do przeprowadzonej przez K. Schneidera ankiety wśród pracowników polskich filii międzynarodowych firm audytorskich, można wysnuć następujące wnioski:

- łączenie kreatywnej księgowości bezpośrednio z przestępstwami księgowymi zostało wykreowane przez media w wyniku wykrycia nieprawidłowości w księgach wielu firm w ciągu ostatnich lat,
- pojęcie kreatywnej księgowości jest często mylnie utożsamiane z przestępstwami, nadużyciami oraz wszelkimi działaniami sprzecznymi z prawem rachunkowości,
- termin „kreatywna księgowość” ma znaczenie neutralne i oznacza wykorzystanie rachunkowości w sposób, który nie jest bezpośrednio wskazany w prawie,

- pojęcia kreatywnej księgowości niesłusznie używa się tylko w negatywnym kontekście, bowiem ma ono również aspekt pozytywny, gdyż wykorzystywanie kreatywnej księgowości w celu oddania istoty transakcji jest wskazane zwłaszcza w przypadku, gdy dana kwestia nie została w wystarczający sposób uregulowana przepisami prawa [Wszelaki, 2014].

Wynika z tego że sami audytorzy postrzegają kreatywną księgowość jako zjawisko pozytywne.

Według K. Schneidera możemy wyróżnić zjawiska, które dotyczą kreatywnej księgowości [zob. Wszelaki, 2014]:

- pierwszą grupę stanowią zjawiska związane z kreatywnością jako zgodnym z normami prawnymi elementem twórczym w wykorzystaniu wyobraźni i wiedzy osoby sporządzającej sprawozdania finansowe do podejmowania decyzji o sposobie liczenia, który w najlepszy sposób spełni wymogi ujmoowania w sprawozdaniach wiarygodnych informacji,
- druga grupa polega na stosowaniu technik, które umożliwiają pomiar zgodnie z interesem sporządzającego informację,
- trzecia grupa przejawia się we włączeniu do ksiąg pozycji, które nie były wcześniej przedmiotem regulacji, co skutkuje istotnymi zmianami w praktykach pomiaru,
- czwarta grupa związana jest z brakiem w sprawozdaniach finansowych określonych pozycji, prezentowania niektórych pozycji niezgodnie ze stanem faktycznym działań, które bezpośrednio wiążą się z oszustwami.

1.5. Podsumowanie

W zmieniającym się otoczeniu gospodarczym jednostki gospodarcze nieustannie poszukują nowych rozwiązań, które pomogą im się dostosować. Równocześnie dążą do podtrzymania swojej pozycji na rynku wśród konkurencji oraz zachowania indywidualności i innowacyjności. Rachunkowość jest nieodłącznym elementem tych działań, jednak z uwagi na mnogość transakcji nie wszystkie z nich zostały uregulowane w przepisach. Z tego powodu księgowi decydują się na działania kreatywne. Kreatywność w rachunkowości często postrzegana jest jako cecha towarzysząca oszustwom i fałszowaniu, jednak środowisko zauważa, iż nie powinno być to regułą. Za pomocą kreatywnej księgowości możliwe są do osiągnięcia również pozytywne skutki.

Kreatywna rachunkowość to działanie w zakresie prawa, które wspomaga optymalizację dostarczanych informacji poprzez jak najlepsze dopasowanie obowiązujących reguł do funkcjonowania przedsiębiorstwa. Stosowanie krea-

tywnej rachunkowości przez jednostki gospodarcze okazuje się nieraz koniecznością spowodowaną złożonością zjawisk ekonomicznych oraz niejednoznacznymi aktami prawnymi.

Zmiany rzeczywistości gospodarczej wymagają od jednostek obierania i stosowania nowatorskich taktyk oraz narzędzi rachunkowości. Tym właśnie można określić dzisiejszą kreatywną księgowość, odróżniając ją od rachunkowości agresywnej, czyli przekraczania granic prawa i etyki.

Bibliografia

- Fita K., Stochniałek-Mulas K. (2011), *Sprawozdania finansowe w krzywym zwierciadle*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 64(120), s. 129-140.
- Gut P. (2006), *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, C.H. Beck, Warszawa.
- Hendryk M. (2018), *Rachunkowość kreatywna – dobra czy zła?*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 4 (94/1), s. 23-36.
- Hołda A. (2016), *Percepcja pojęcia „rachunkowość kreatywna” przez opinię publiczną i środowisko profesjonalnych księgowych w Polsce*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, nr 143, s. 43-54.
- Maćkowiak E. (2015), *Rachunkowość kreatywna a rachunkowość agresywna – próba poprawy wyniku finansowego jednostki gospodarczej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 74, t. 2, s. 143-151.
- Maślankowski K. (2004), *Rachunkowość kreatywna a wartość informacyjna sprawozdań finansowych*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 25, nr 81, s. 18-33.
- Mączyńska E. (2007), *Białe plamy i pułapki dzisiejszej rachunkowości*, „Rachunkowość”, nr 9, s. 4-6.
- Moczydłowska W. (2002), *Kreatywna tak, agresywna nie*, „Gazeta Prawna”, nr 229.
- Pawełkiewicz D., Piątkowska M. (2016), *Kreatywna rachunkowość w sprawozdawczości finansowej spółek giełdowych*, (w:) E. Śnieżek, F. Czechowski, S. Doroba (red.), *Ewolucja rachunkowości w teorii i praktyce gospodarczej*, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 191-205.
- Schneider K. (2008), *Kreatywne i agresywne aspekty rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 44, nr 100, s. 197-206.
- Spoz A. (2015), *Koncepcja prawdziwego i rzetelnego obrazu w systemie rachunkowości jednostki*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 396, t. 2, s. 132-140.
- Stanisławska M. (2019), *Kreatywna rachunkowość a manipulacja danymi*, Wydawnictwa Drugie, Warszawa.

- Surdykowska S. (2005), *Rachunkowość kreatywna a oszustwa księgowe*, Wyższa Szkoła Biznesu, Dąbrowa Górnicza.
- Szewczyk-Jarocka M. (2015), *Kreatywna rachunkowość*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne”, t. XXI, s. 29-38.
- Śnieżek E., Perlińska M. (2012), *Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa w dobie zrównoważonego rozwoju*, (w:) E. Walińska (red.), *Zarządzanie, finanse i rachunkowość wobec wyzwań współczesnej gospodarki opartej na wiedzy*, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 203-216.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz. U. z 2022 r., poz. 1488.
- Wąsowski W. (2010), *Kreatywna rachunkowość. Falszowanie sprawozdań finansowych*, Difin, Warszawa.
- Wszelaki A. (2014), *Rachunkowość kreatywna – zjawisko pozytywne czy negatywne? Ujęcie teoretyczne*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu”, t. 55, nr 4, s. 103-111.

Rozdział 2

Polski Ład czy nieład w finansach i rachunkowości?

Dominika Chmielewska, Zofia Przyborowska

Koło Naukowe Rachunkowości „Konto”
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

2.1. Wprowadzenie

Pandemia koronawirusa SARS-CoV-2 spowodowała zastój gospodarczy oraz kryzys w różnych branżach w całej Polsce. Rząd był zmuszony do wprowadzenia zmian w wielu obszarach dotyczących najważniejszych filarów państwa. I tak od początku roku 2022 funkcjonuje Polski Ład – program społeczno-gospodarczy, przygotowany, aby odbudować i ulepszyć polską gospodarkę po pandemii COVID-19 [Chmielewska, Szulc, 2020]. Zmiany obejmują pięć fundamentów: niższe podatki, więcej wydatków na usprawnienie służby zdrowia, więcej inwestycji mieszkaniowych dla polskich rodzin, wyższą emeryturę oraz 500 tys. nowych miejsc pracy [Polski Ład, b.r.].

Na cele niniejszego rozdziału składają się przybliżenie założeń programu wprowadzonego Ustawą z dnia 29 października 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw [2022; dalej: Polski Ład] oraz próba oceny dotychczasowych jego skutków. Zastosowane metody badawcze to analiza aktów prawnych i metoda dedukcji.

2.2. Zmiany w przepisach odnoszących się do form opodatkowania działalności gospodarczej osób fizycznych

Każdy przedsiębiorca rozpoczynający działalność powinien się zastanowić, która z form opodatkowania dochodów jest dla niego najkorzystniejsza. W rozdziale skupiono się na trzech formach opodatkowania dochodów z działalności gospodarczej, tj. na zasadach ogólnych według skali podatkowej, według stawki liniowej oraz na ryczałcie od przychodów ewidencjonowanych.

Podatnicy opodatkowani na zasadach ogólnych płacą podatek według skali podatkowej. Po zmianach w 2022 r. w skali podatkowej podatek jest wyliczany na podstawie dochodu, tak samo w podatku liniowym. Jednak pozostaje to zależne od progu podatkowego, w jakim mieści się dochód. Liczy się wtedy odpowiednio 17% lub 32%. Wyższą stawkę, czyli 32%, nalicza się od nadwyżki uzyskanego przychodu. Kolejną zmianą jest zwiększenie kwoty wolnej od podatku do 30 tys. zł [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 27, ust. 1; art. 44, ust. 3ab].

W roku 2022 zmianami Polskiego Ładu została dotknięta również składka na ubezpieczenia zdrowotne. Ważną zmianą jest likwidacja możliwości odliczenia składki zdrowotnej od podatku. Przed reformą odliczano ją od podatku dochodowego w wysokości 7,75%. Obecnie w formie opodatkowania opartej o skalę podatkową wynosi ona 9% od dochodu, a jej minimalna kwota plasuje się na poziomie 271 zł i jest niezależna od dochodu [PIT.pl, b.r.]. Tabela 2.1 przedstawia nowe kwoty podatku według skali podatkowej.

Tabela 2.1. Nowe kwoty podatku według skali podatkowej

Podstawa obliczenia podatku	Kwota podatku
Do 30 000 zł	0 zł
Od 30 001 zł do 120 000 zł	$17\% \times \text{dochód w zł} - 5\,100 \text{ zł}$
Od 120 001 zł	$15\,300 \text{ zł} + 32\% \text{ nadwyżki ponad } 120\,000 \text{ zł}$

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych [2022, art 27, ust. 1].

W podatku liniowym wylicza się 19% podatku od dochodu z poprzedniego miesiąca. Od roku 2022 składka zdrowotna w tej formie opodatkowania wynosi 4,9%, liczy się ją od dochodu. Jej minimalna kwota wynosi 271 zł (wtedy jest niezależna od dochodu). Od tego roku również podstawa opodatkowania nie zostaje obniżona o kwotę wolną od podatku [Tokarczyk, 2022].

W ryczałcie podatek płaci się od przychodu, a w rozliczeniu podatkowym nie uwzględnia się kosztów uzyskania przychodów. Taka forma opodatkowania może być korzystna dla przedsiębiorców, którzy nie ponoszą dużych kosztów związanych z działalnością gospodarczą. Polski Ład wprowadza nowe stawki ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych dla niektórych przychodów [Ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym..., 2022, art. 6-22]. Tabela 2.2 przedstawia przelicznik składki zdrowotnej dla ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych.

Tabela 2.2. Przelicznik składki zdrowotnej dla ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych

Przychód/dochód z bieżącego lub poprzedniego roku	Sposób liczenia składki zdrowotnej
Do 60 tys. zł	9% x 60% przeciętnego wynagrodzenia za pracę
Powyżej 60 tys. zł do 300 tys. zł	9% x 100% przeciętnego wynagrodzenia za pracę
Powyżej 300 tys. zł	9% x 180% przeciętnego wynagrodzenia za pracę

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej... [2022, art. 81, ust. 2f].

2.3. Nowe ulgi i odliczenia podatkowe wynikające z Polskiego Ładu

Aby podnieść standard i komfort życia w Polsce, rząd wprowadził szereg nowych ulg i odliczeń podatkowych. Wśród nich znajdują się m.in.:

- ulga na powrót [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 21, ust. 1, pkt 152],
- ulga dla rodzin 4+ [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 21, ust. 1, pkt 153],
- ulga dla pracujących seniorów [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 21, ust. 1, pkt 154].

Ulga na powrót jest przeznaczona dla Polaków wracających z zagranicy. Podatku od dochodu nie zapłaci osoba, która osiąga przychody z pracy na etacie, z umów zlecenia lub osiągająca przychód z pozarolniczej działalności gospodarczej. Prawo to będzie obowiązywać przez cztery kolejne lata podatkowe, poczynawszy od roku, kiedy podatnik zmienił miejsce zamieszkania na terytorium Polski, albo rozpoczynając od kolejnego roku [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 21, ust. 1, pkt 152]. Aby uzyskać zwolnienie, nie można przekroczyć kwoty 85 528 zł w roku podatkowym. Gdy zostanie ona przekroczona, nadwyżka będzie opodatkowana na zasadach ogólnych [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 21, ust. 1, pkt 152]. Warunkiem do uzyskania ulgi jest również to, aby podatnik przez trzy lata poprzedzające przeniesienie zamieszkania nie zamieszkiwał terenu Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto musi podlegać pod nieograniczony obowiązek podatkowy [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 21, ust. 43].

Od 1 stycznia 2022 r. rodzice, którzy wychowują co najmniej czworo dzieci, nie zapłacą podatku dochodowego (ulga dla rodzin 4+) [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 21, ust. 1, pkt 153]. Ulgę przewidziano dla osób wykonujących władzę rodzicielską, obejmujących rolę opiekuna prawnego, sprawujących funkcję rodziny zastępczej, lub osoby obciążone obowiązkiem alimentacyjnym. Ulga może dotyczyć zarówno małżonków, jak i sa-

motnych rodziców; stan cywilny nie ma znaczenia. Dzieci, które wychowuje podatnik, muszą być uznane za: małoletnie, pełnoletnie, które otrzymują rentę socjalną bądź zasiłek pielęgnacyjny, lub osoby pełnoletnie, wciąż uczące się, do ukończenia 25. roku życia [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 27ea, ust. 1, pkt 2]. Tabela 2.3 przedstawia wartość ulgi prorodzinnej w skali roku, w zależności od liczby dzieci.

Tabela 2.3. Wartość ulgi prorodzinnej w skali roku, w zależności od liczby dzieci (w zł)

Liczba dzieci	Kwota
Kwota ulgi na pierwsze dziecko	1 112,04
Kwota ulgi na drugie dziecko	1 112,04
Kwota ulgi na trzecie dziecko	2 000,04
Kwota ulgi na czwarte i każde kolejne dziecko	2 700

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych [2022, art. 27f, ust. 4].

Kolejnym zwolnieniem PIT jest ulga dla pracujących seniorów [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 21, ust. 1, pkt 154]. Zwolnienie to przeznaczono dla emerytów i rencistów, którzy po osiągnięciu wieku emerytalnego nadal pozostają zatrudnieni i otrzymują przychody z pracy na etacie, umów zlecenia lub z pozarolniczej działalności gospodarczej. Z ulgi mogą korzystać kobiety powyżej 60. roku życia oraz mężczyźni powyżej 65. roku życia, które z tytułu uzyskania tych przychodów podlegają ubezpieczeniom społecznym [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 21, ust. 1, pkt 154].

2.4. Skutki zmian w ramach Polskiego Ładu

Wprowadzenie Polskiego Ładu miało sprawić, że większość Polaków skorzystałaby z ulg, płacąc niższe podatki, oraz żeby na nowych zmianach zyskali najmniej zarabiający. Po 1 stycznia 2022 r. okazało się, że nowy rządowy projekt ma wiele niedociągnięć i luk w przepisach.

Najbardziej problematyczną zmianą Polskiego Ładu dla przedsiębiorców okazuje się ta w zakresie opłacania składki zdrowotnej. W rzeczywistości opodatkowanie firm znacznie wzrośnie. Składka zdrowotna już nie będzie odliczana od podatku dochodowego od osób fizycznych, co skutkuje w praktyce wzrostem o 7,75 p.p. podatku. Wysokość składki będzie zależała od wybranej formy opodatkowania oraz dochodu przedsiębiorców. Osoby prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą lub przedsiębiorstwa niekorzystające ze wsparcia doradców podatkowych mogą mieć duży problem z wyborem formy, która byłaby najlepsza dla prowadzonej działalności. Dobranie złego sposobu opodatkowania

może się wiązać ze znacząco wyższym podatkiem oraz składką. Przedsiębiorcy częściej wybierają ryczałt z uwagi na niższe stawki oraz prostszą ewidencję, lecz w przypadku poniesienia straty ryczałtowiec również zapłaci podatek [Sudaj, 2021].

Projekt Polskiego Ładu, choć sporządzony w bardzo szybkim tempie, jest dosyć obszerny i skomplikowany. Pełna analiza oraz konsultacje okazały się utrudnione z powodu braku czasu i ciągłych modyfikacji. *Vacatio legis* – okres od uchwalenia do wejścia w życie ustawy był bardzo krótki. Przedsiębiorcy nie mogli odpowiednio przystosować się do nadchodzących zmian oraz właściwie zapoznać się z nowymi przepisami.

2.5. Podsumowanie

Od samego wprowadzenia Polski Ład budzi wiele wątpliwości w środowisku finansowym i rachunkowym. Przedsiębiorcy dostali za mało czasu na wdrożenie stosunkowo dużych zmian związanych z projektem. Skutki tych zmian możemy zaobserwować już po rozpoczęciu nowego roku. Przykładem niekorzystnej konsekwencji było błędne naliczenie wynagrodzeń m.in. nauczycieli czy służb mundurowych. Kolejnym absurdem stało się to, że przedsiębiorcy, sprzedając towar z ubiegłego roku, muszą zapłacić za to składkę zdrowotną od czystego przychodu.

Podsumowując rozważania na tytułowe zagadnienie, można zauważyć, że ogół przepisów prawnych w zakresie podatków, zamiast być bardziej uproszczony i zrozumiały, stał się w ramach Polskiego Ładu skomplikowany i niejasny. Nasuwa się zatem pytanie, oddane do rąk Czytelników, czy w ogóle wprowadzenie tej reformy było konieczne.

Bibliografia

- Chmielewska A., Szulc A. (2020), *Analiza wpływu zmian wprowadzonych przez ustawę „Polski Ład” na obciążenia podatkowo-składkowe podmiotów MMP*, „Czasopismo Naukowe Sopotkiej Szkoły Wyższej”, t. 14, s. 59-61.
- PIT.pl, *Składka zdrowotna*, <https://www.pit.pl/skladka-zdrowotna/> (dostęp: 17.03.2022).
- Polski Ład, *O programie*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/polski-lad/o-programie> (dostęp: 6.03.2022).
- Sudaj K. (2021), *Składka zdrowotna uzależniona od dochodu i bez odliczenia od podatku. Nowy Ład PiS*, PIT.pl, <https://www.pit.pl/aktualnosci/skladka-zdrowotna-uzaleznioma-od-dochodu-i-bez-odliczenia-od-podatku-nowy-lad-pis-1005549> (dostęp: 13.03.2022).

Tokarczyk K. (2022), *Polski Ład – składka zdrowotna osób prowadzących działalność od 2022 roku*, Poradnik Przedsiębiorcy, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-nowy-polski-lad-skladka-zdrowotna-uzalezniona-od-dochodu-i-bez-odliczenia> (dostęp: 13.03.2022).

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz. U. z 2022 r., poz. 1 ze zm.

Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, Dz. U. z 2022 r., poz. 1265 ze zm.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz. U. z 2022 r., poz. 64 ze zm.

Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2022 r., poz. 1265 ze zm.

Rozdział 3

Ewolucja praktyki rachunkowości przedsiębiorstw wywołana uwarunkowaniami współczesnej gospodarki

Agnieszka Ciućka, Angelika Ruparewicz

Koło Naukowe Rachunkowości „Rachmistrz”
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

3.1. Wprowadzenie

Rozpowszechniająca się pandemia koronawirusa SARS-CoV-2, globalizacja, cyfryzacja, wzrost konkurencji oraz wiele czynników mikro- i makroekonomicznych wymusiły na przedsiębiorstwach potrzebę zmiany w funkcjonowaniu w celu adaptacji do nowych warunków oraz pozostania konkurencyjnym na rynku finansowym. Firmy, stosując się do zaleceń rządu w walce z pandemią, zaczęły usprawniać procesy technologiczne w poszczególnych działach operacyjnych, co służyło ograniczeniu kontaktów międzyludzkich do minimum. Zastosowano nowe rozwiązania, np. elektroniczny obieg dokumentów oraz wystawianie faktur elektronicznych, które ułatwiły firmom działanie oraz rozwinęły zjawisko cyfryzacji. Rząd wprowadził liczne zmiany w przepisach przy wykorzystaniu cyfryzacji, która poza usprawnieniem funkcjonowania przedsiębiorstw dała możliwość uszczelnienia systemu podatkowego VAT. Postępująca digitalizacja systemów rachunkowych wiąże się także ze wzrostem ryzyka wycieku danych wrażliwych, dlatego istotna staje się dbałość o system zabezpieczeń.

Celem niniejszego rozdziału jest omówienie zmian, które zaszły w praktykach rachunkowych, spowodowanych koniecznością dostosowania się do nowych warunków funkcjonowania przedsiębiorstw wywołanych m.in. przez pandemię COVID-19 i procesy globalizacyjne. Skupiono się na tematyce rozwoju zjawiska cyfryzacji, rozważając bezpieczeństwo przyjętych rozwiązań, oraz przedstawiono ryzyka, które niosą za sobą przyjęte praktyki rachunkowe. Zastosowane metody badawcze to analiza piśmiennictwa i aktów prawnych oraz metoda dedukcji.

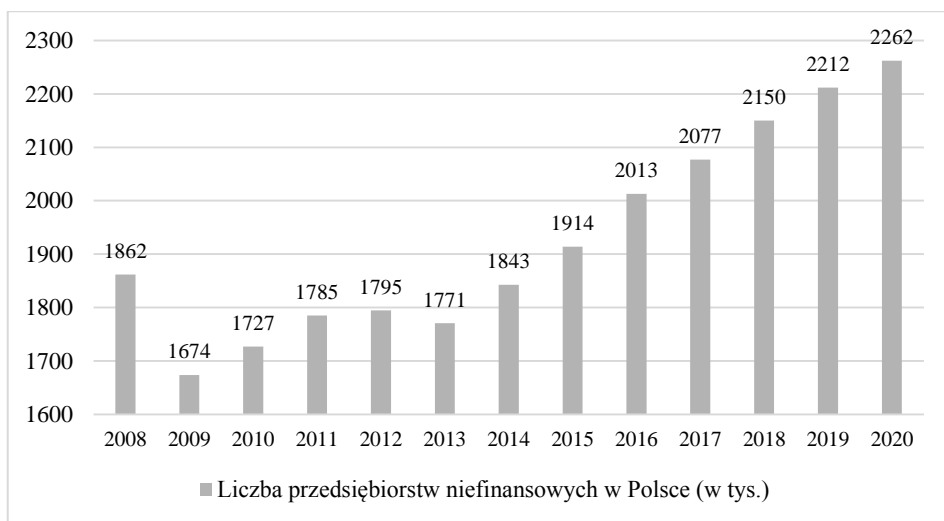
3.2. Przedsiębiorstwo dawniej i dzisiaj – kluczowe zmiany

W ostatnich kilkunastu latach tempo zmian w prawie wszystkich obszarach osiągnęło niesłychaną prędkość. Zmienił się również tradycyjny model przedsiębiorstwa. Obecnie, chociaż napotkać można wciąż wiele niewielkich przedsiębiorstw wpasowujących się w dawne ramy, to większość znacznie, bądź przynajmniej w części, zmieniła swoje funkcjonowanie, mniej lub bardziej zamierzenie, oraz zaczęła naśladować trendy, jakie niesie ze sobą zjawisko wszechobecnej globalizacji [Kałowski, Wysocki, 2014].

Funkcjonujące kiedyś niewielkie przedsiębiorstwa były bardziej zorientowane na potrzeby klientów, a więc to, jak jednostka funkcjonowała i jakie decyzje podejmowała, stanowiło wynik tego, jakie potrzeby wykazywało społeczeństwo jako całość oraz dany klient jako jednostka. Obecnie wiele się w tym zakresie zmieniło [Kałowski, Wysocki, 2014].

Jak pokazują badania przeprowadzone przez M. Stocker i L. Várkonyi [2022], w przypadku średnich i dużych, umiędzynarodowionych przedsiębiorstw Europy Środkowo-Wschodniej oraz Zachodniej spośród elementów orientacji rynkowej obecnie to orientacja na konkurencję ma największy i najsilniejszy wpływ na skuteczność działań firmy, a zarazem na jej wyniki rynkowe. Przyczyn tego zjawiska można doszukiwać się we wspomnianej globalizacji, która zdeterminowała zarówno rozwój, jak i powielanie schematów działania w danej branży. Spowodowało to możliwość wejścia na rynek większej liczby podmiotów i zwiększyło konkurencję w poszczególnych branżach. Stąd przedsiębiorstwa, zamiast jak wcześniej kierować się w stronę klienta, musiały zacząć bardziej skupiać się na szybko zwiększającej się liczbie konkurentów, co w efekcie ukształtowało obecny kierunek orientacji rynkowej [Stocker, Várkonyi, 2021].

Konkurencja w ostatnich latach znacząco wzrosła, co odzwierciedlają dane statystyczne GUS (wykres na rysunku 3.1). Pomiędzy rokiem 2008 a 2020 liczba przedsiębiorstw niefinansowych w Polsce zwiększyła się o 400 tys., co stanowi wzrost o ponad 20% [Główny Urząd Statystyczny, 2020].

Rysunek 3.1. Liczba przedsiębiorstw niefinansowych działających w Polsce w latach 2008-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Główny Urząd Statystyczny, 2020].

Do zwiększenia liczby przedsiębiorstw, jak i przyspieszenia zmian w obrębie ich funkcjonowania, niewątpliwie przyczyniła się cyfryzacja, cechująca się bodaj największą dynamiką w naszych czasach. Choć niesie ze sobą wiele możliwości w tworzeniu modeli biznesowych, wiąże się również z różnego rodzaju zagrożeniami, m.in. z naruszaniem szeroko rozumianego bezpieczeństwa czy z negatywnymi społecznymi skutkami automatyzacji procesów wytwórczych. Ogromne znaczenie ma radykalny charakter tychże zmian, który modyfikuje dotychczas funkcjonujące wartości wśród podmiotów działających na rynku, a zarazem wśród konsumentów. Niejako w odpowiedzi na nową rzeczywistość poszczególne przedsiębiorstwa, jak też całe sektory, społeczeństwo oraz gospodarki, muszą dokonać tzw. transformacji cyfrowej (ang. *digital transformation*) [Pieriegud, 2016].

Dynamiczne tempo przemian, wszechobecna globalizacja, zmiany w kierunku funkcjonowania przedsiębiorstw, cyfryzacja oraz wiele innych, mikro- i makroekonomicznych czynników, wymusiły ruchy w gospodarce, a w szczególności w sektorze rachunkowym. Mający ogromne znaczenie w funkcjonowaniu gospodarki, jak i odpowiadający za rzetelne prezentowanie dziejącej się właśnie ewolucji pośród przedsiębiorstw, sektor rachunkowy w obliczu dynamicznie postępujących zmian równie szybko musiał zaadaptować się do nowych warunków.

3.3. Adaptacja środowiska rachunkowego do zmian

Mówiąc o zmianach w funkcjonowaniu przedsiębiorstw, należy pamiętać, że wiążą się one również ze zmianami w środowisku rachunkowym, które naturalnie musiało się dostosować do świata szybko modyfikujących się obszarów gospodarczych. Wszechobecna globalizacja znacznie przyspieszyła ujednolicanie standardów rachunkowości na gruncie międzynarodowym, postępująca cyfryzacja usprawniła działanie systemów, natomiast zmiana kierunku orientacji przedsiębiorstw wymusiła, aby rachunkowość była nie tylko sposobem ewidencjonowania, ale służyła także jako źródło podejmowania decyzji – stąd dynamiczny rozwój rachunkowości zarządczej [Potka, 2017].

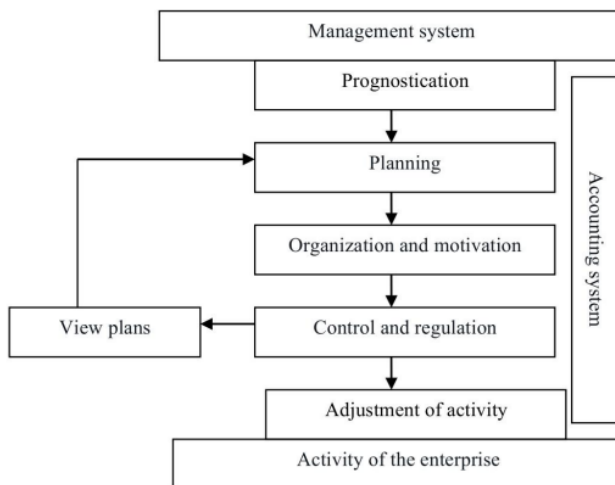
Nadrzędnym prawem rachunkowym w Polsce jest Ustawa o rachunkowości [2022], a w kwestiach nią nieuregulowanych stosuje się Krajowe Standardy Rachunkowości [b.r.]. Jedynie w przypadku, gdy jakaś kwestia pozostaje niewyjaśniona w obu wspomnianych regulacjach, stosuje się Międzynarodowe Standardy Rachunkowości [b.r.]. Co więcej, choć w ostatnich latach obserwuje się dynamiczny rozwój standardów rachunkowości, wciąż w większości przypadków podmioty przygotowują sprawozdanie finansowe według Ustawy o rachunkowości. Wynika to z tego, iż w Polsce jest ograniczony katalog podmiotów, które mogą sporządzać sprawozdanie według Międzynarodowych Standardów Rachunkowości. Dopuszczone do ich stosowania zostały głównie podmioty związane z emitowaniem papierów wartościowych bądź jednostki będące oddziałami firm zagranicznych, natomiast zobligowane do tego pozostają tylko dwa typy instytucji [GOFIN.pl, b.r.]:

- wszystkie spółki notowane na giełdach państw członkowskich Unii Europejskiej (w tym na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie),
- banki.

Choć standardy na gruncie międzynarodowym stale wzrastają, to wciąż sukcesywnie stosowane są przepisy funkcjonujące jedynie w obrębie danego kraju, co może stwarzać problemy i utrudniać współpracę przy wchodzeniu przedsiębiorstw krajowych na rynki międzynarodowe. Natomiast jak już wspomniano, postępująca digitalizacja pozwala na rozwój systemów rachunkowych, co ułatwia i przyspiesza analizy w przypadku stosowania różnych standardów w badanych przedsiębiorstwach. Niestety pojawia się w ten sposób również obszar sprzyjający wielu błędom i nadużyciom, o czym więcej w dalszej części niniejszego studium [Krawiec, Kubiak, 2006].

W odpowiedzi na zmiany w przedsiębiorstwach obserwuje się rozwój wielu różnych gałęzi rachunkowości, tj. rachunkowości środowiskowej, kreatywnej, natomiast w kontekście funkcjonowania przedsiębiorstw szczególnie zauważal-

ny jest rozwój rachunkowości zarządczej (ang. *management accounting*). Nie ma dobrze funkcjonującego przedsiębiorstwa bez dobrze funkcjonującego systemu rachunkowego [Shurpenkova, Sarahman, 2021].

Rysunek 3.2. Miejsce rachunkowości w systemie zarządzania przedsiębiorstwem

Źródło: Shurpenkova, Sarahman [2021, s. 57].

Jak wynika z rysunku 3.2, współczesne przedsiębiorstwo pozostaje ściśle zależne od funkcjonującego systemu rachunkowego zarówno w obszarze prognoz, planowania, organizacji, jak i wszelkiego rodzaju kontroli i regulacji, czego wynikiem jest aktywność, jaką przedsiębiorstwo podejmie.

Można stwierdzić, że współczesna rachunkowość dość dobrze zaadaptowała się do zmian, jakie zaszły w funkcjonowaniu przedsiębiorstw. Jednakże trudno o całkowicie bezbłędne oraz bezpieczne rozwiązania na gruncie powiązania przedsiębiorstwo – systemy rachunkowe, co dodatkowo, biorąc pod uwagę szybkie tempo zmian, stwarza liczne zagrożenia oraz pozostawia wciąż wiele elementów, nad którymi można pracować.

3.4. Wpływ pandemii COVID-19 na praktyki rachunkowe

Pandemia koronawirusa SARS-CoV-2 zmusiła ludzi do przystosowania się do nowej rzeczywistości. Zalecenia rządu do pracy zdalnej, ograniczenia kontaktu z innymi ludźmi oraz liczne lockdowny wpłynęły na rozpowszechnienie zjawiska cyfryzacji w gospodarce. Standardem stały się wystawianie elektronicznych faktur, prowadzenie elektronicznych segregatorów oraz podpisywanie pism podpisem elektronicznym.

W celu usprawnienia funkcjonowania firmy przedsiębiorstwa zaczęły wprowadzać elektroniczny obieg dokumentów, korzystając z narzędzi takich jak *workflow*, delegując określone zadania, procesy do poszczególnych działów operacyjnych przedsiębiorstwa. Drukowane papierowe zestawienia obrotów i sald zastąpiły raporty sporządzane w Excelu [Wlazło, 2020].

Państwo również wsparło procesy cyfryzacji, dając możliwość stosowania elektronicznych rozwiązań, których w ostatnich latach wciąż przybywa, m.in. w 2018 r. wprowadzono e-akta, czyli elektroniczne akta osobowe. Tego samego roku nastąpiła elektronizacja systemu zamówień publicznych, co oznacza, iż w zamierzeniu komunikacja pomiędzy zamawiającym a uczestnikami prowadzonych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego ma odbywać się w pełni elektronicznie [Kola, 2018]. Najnowsza digitalizacja komunikacji przedsiębiorstw z podmiotami publicznymi nastąpiła poprzez wprowadzenie doręczeń elektronicznych, których katalog podmiotów zobowiązanych do ich użytkowania co roku ma być rozszerzany.

Cyfryzacja to nie tylko udogodnienie dla przedsiębiorców, służy także organom podatkowym do uszczelniania systemu podatkowego, zmniejszenia luki VAT, zapewnienia bezpieczeństwa obrotu gospodarczego oraz uproszczenia procesu rozliczeń z fiskusem, aby obciążenia fiskalne były mniejsze [Podatki.gov.pl, 2021]. Obowiązkowy mechanizm podzielonej płatności, biała lista podatników, raportowanie VAT poprzez pliki JPK stanowiły przykłady najbardziej przełomowych zmian podatkowych ostatnich lat. Jedną z większych zmian podatkowych okazał się pakiet SLIM-VAT, w ramach którego został przedstawiony projekt e-faktury, należący do pakietu SLIM VAT 2. Korzyści dla podatników stosujących e-fakturę to skrócenie terminu zwrotu VAT z 60 do 40 dni, pozostanie faktury w bazie danych MF, co wiąże się z brakiem konieczności wydawania duplikatów, oraz brak obowiązku umieszczania na fakturze korygującej oznaczenia „faktura korygująca” czy wskazywania przyczyny korekty [RP.pl, 2019]. Obecnie korzystanie z niej jest dobrowolne, aczkolwiek zapowiedziano, iż od 2023 roku stanie się obowiązkowe [RP.pl, 2019].

3.5. Podstawowe zagrożenia w praktykach rachunkowości i ich ewolucja w obliczu zmian

Rachunkowość zawsze należała do obszarów, w których łatwo o wszelkiego rodzaju nadużycia lub chociażby niezamierzone pomyłki. Współcześnie ogromny ich odsetek w sektorze rachunkowości związanych jest z ryzykiem spowodowanym digitalizacją pracy. Jeżeli oprócz tego zostaną wzięte pod uwa-

gę jeszcze inne utrudnienia, można odnieść wrażenie, że pomimo wysoce rozwiniętej technologii wciąż sektor ten boryka się z wieloma zagrożeniami, których wyeliminowanie może nie okazać się łatwe [Krawiec, Kubiak, 2006].

Ogromny wpływ na typ oraz prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka danego zagrożenia ma nie tylko rachunkowość jako całość, specyfika tej dziedziny, ale też istotne okazują się uwarunkowania konkretnej jednostki. W szczególności na uwagę zasługują wspomniane już zagrożenia dla samych systemów informatycznych wykorzystywanych w rachunkowości. Spektrum zagrożeń jest dość szerokie, a jeden z możliwych podziałów porządkuje je w następujący sposób [Krawiec, Kubiak, 2006]:

1. Ze względu na źródło zagrożenia:
 - a) zagrożenia wewnętrzne (jednostka ma na nie wpływ):
 - organizacyjne – spowodowane nieprawidłową organizacją jednostki,
 - technologiczne – jako następstwa wcześniejszych błędów technologicznych,
 - b) zagrożenia zewnętrzne (pochodzą z otoczenia jednostki);
2. Ze względu na celowość działań:
 - a) zagrożenia przypadkowe,
 - b) zagrożenia celowe;
3. Ze względu na rodzaj zagrożenia w stosunku do:
 - a) oprogramowania,
 - b) sprzętu;
4. Ze względu na wynik zagrożenia:
 - a) prowadzące do całkowitej utraty danych,
 - b) polegające na kradzieży informacji (wycieku danych),
 - c) polegające na ingerencji w przetwarzane dane.

Z uwagi na wiele możliwych zagrożeń w sektorze rachunkowym, płynących ze strony systemów informatycznych, można stwierdzić, że w obliczu postępującej cyfryzacji takie ryzyko znacznie się zwiększyło. Owszem, nie można zaprzeczyć, że zabezpieczenia oraz systemy bezpieczeństwa coraz bardziej się doskonalą, jednakże czy tempo rozwoju tychże zabezpieczeń odpowiada dynamice zmian w metodach rachunkowości i wynikających z niej nowych wyzwań? Choć nie ma badań rozstrzygających tę kwestię, trudno uznać za prawdopodobne, że obecne systemy rachunkowe są już wystarczająco bezpieczne, a zarazem funkcjonalne [Kunz, Tymińska, 2014].

Jak wynika z niniejszych rozważań, jedną z najważniejszych zmian, jakie niesie ze sobą obecne tempo rozwoju gospodarczego, jest szybko postępująca, a dodatkowo przyspieszona przez pandemię cyfryzacja procesów rachunkowych, a także związane z tym zjawiska, jak coraz bardziej rozległe przechowywanie danych w chmurze, które często okazują się niewystarczająco zabezpieczone.

Przeprowadzony w 2021 r. coroczny raport *Globalne Badanie Zarządzania Ryzykiem i Ubezpieczeniami* prezentuje listę najważniejszych ryzyk w Polsce według przedsiębiorców. Pierwsze dziesięć pozycji w dużej mierze pokrywa się z rankingiem globalnym (m.in. ryzyko zmian cen, braku dostępności towarów, spowolnienie gospodarcze, zakłócenia w procesie dystrybucji / łańcuchu dostaw), natomiast wśród najbardziej niedoszacowanych w Polsce zagrożeń znalazły się ataki cybernetyczne / naruszenie danych, szczególnie związane z systemami rachunkowymi. W ujęciu globalnym wskazuje się je na pierwszym miejscu, natomiast polscy przedsiębiorcy klasyfikują je dopiero na osiemnastej lokacie. Co więcej, prognozy na najbliższe trzy lata nie przewidują, aby ryzyko cybernetyczne miało się znaleźć w Polsce chociażby w pierwszej dziesiątce [AON, b.r.].

Choć przedsiębiorstwa w Polsce ulegają zmianom, dostosowując się do poziomu na rynkach światowych, można uznać, że brakuje im przede wszystkim świadomości na temat czyhających zagrożeń. Inny raport, *CERT Orange Polska* z 2016 r., wskazuje na możliwe nasilenie phishingu oraz prognozuje, że grupą szczególnie narażoną na cyberataki mogą być właśnie księgowi [RP.pl, 2017]. Pierwszym krokiem zatem, jaki należy podjąć w kierunku dostosowywania się do omówionych zmian, jest pozyskanie wiedzy na temat istotnych zagrożeń, a także propagowanie jej zarówno wśród przedsiębiorców, jak i pracowników sektora rachunkowego. Stałe ulepszanie systemów zabezpieczeń nic nie da w sytuacji braku świadomości społecznej [Rp.pl, 2017] – nad tym należy obecnie, szczególnie w czasach postpandemicznych, pracować.

3.6. Podsumowanie

Obecne zmiany gospodarcze osiągnęły błyskawiczne tempo, co przyczyniło się również do zmian w funkcjonowaniu przedsiębiorstw. Tym samym systemy rachunkowe musiały w szybkim tempie zaadaptować się do nowych realiów. W niniejszym rozdziale, koncentrując się w szczególności na polskim rynku gospodarczym, przedstawiono dane ukazujące dynamicznie przyrastającą liczbę przedsiębiorstw, omówiono również zmiany przeprowadzone w ostatnich latach w przedsiębiorstwach, jak i reakcje środowiska rachunkowego na nie. Szybkie tempo ewolucji w systemie rachunkowym nie przełożyło się na także eliminowanie zagrożeń. Oddają to, przeanalizowane w studium, możliwe rodzaje ryzyka. Spektrum zagrożeń okazuje się ogromne; jednym z największych, a jednocześnie wyraźnie ignorowanym, jest widmo ataków cybernetycznych. Procesy digitalizacji oraz cyfryzacji są nieuchronne przy współczesnym postępie techno-

logicznym. Działania rządu dążące do wprowadzenia obligatoryjnie elektronicznych obiegu dokumentów wskazują na to, iż najprawdopodobniej odejdziemy całkowicie od papierowej formy dokumentów, co jeszcze mocniej uwydatnia konieczność wdrożenia odpowiednich rozwiązań technologicznych, a zarazem propagowania odpowiedzialności społecznej, świadomości w obszarze cyberzagrożeń oraz dbałości o systemy bezpieczeństwa.

Bibliografia

- AON, 2021 *Globalne Badanie Zarządzania Ryzykiem i Ubezpieczeniami*, https://www.aon.com/2021-global-risk-management-survey/poland.jsp?utm_source=document&utm_medium=pdf&utm_campaign=cs_global-risk-management-survey_all_csl_emea_pol&utm_content=gated-content (dostęp: 11.03.2022).
- Główny Urząd Statystyczny (2020), *Przedsiębiorstwa niefinansowe według rodzajów i miejsc prowadzenia działalności w 2019 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe-według-rodzajów-i-miejsc-prowadzenia-działalności-w-2019-roku,32,1.html> (dostęp: 17.03.2022).
- GOFIN.pl, *Sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR*, <https://www.gofin.pl/bilans/17,8,307,697,sprawozdanie-finansowe-zgodnie-z-msr.html> (dostęp: 12.03.2022).
- Kałowski A., Wysocki J. (2014), *Zmiany w organizacji współczesnych przedsiębiorstw*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie”, nr 1, s. 339-346.
- Kola J. (2018), *Elektronizacja systemu zamówień publicznych. Szanse i wyzwania*, „Biuletyn Euro Info”, nr 3(180), <https://www.parp.gov.pl/1023-/wiedza/53859-elektro-nizacja-systemu-zamowien-publicznych-szanse-i-wyzwania> (dostęp: 28.02.2023).
- Krajowe Standardy Rachunkowości, Ministerstwo Finansów, <https://www.gov.pl/web/finanse/krajowe-standardy-rachunkowosci> (dostęp: 15.03.2022).
- Krawiec W., Kubiak D. (2006), *Rodzaje zagrożeń dla systemów informatycznych rachunkowości*, Materiały z Konferencji Naukowej Uniwersytetu Szczecińskiego i Akademii Rolniczej w dniach 26-29.05.2006 r., Szczecin, s. 146-150.
- Kunz B., Tymińska A. (2014), *System informatyczny rachunkowości i jego rola w świetle Ustawy o rachunkowości*, „Nauki o Finansach”, nr 3(20), s. 44-57.
- Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Ministerstwo Finansów, <https://www.gov.pl/web/finanse/międzynarodowe-standardy-rachunkowosci> (dostęp: 15.03.2022).
- Pieriegud J. (2016), *Cyfryzacja gospodarki i społeczeństwa – wymiar globalny, europejski i krajowy*, (w:) J. Gajewski, W. Paprocki, J. Pieriegud (red.), *Cyfryzacja gospodarki i społeczeństwa – szanse i wyzwania dla sektorów infrastrukturalnych*, Gdańska Akademia Bankowa, Gdańsk, s. 11-38.
- Podatki.gov.pl (2021), *E-faktura już od 1 stycznia 2022 r.*, <https://www.podatki.gov.pl/wyjasnienia/e-faktura-juz-od-1-stycznia-2022-r/> (dostęp: 12.03.2022).

- Potka A. (2017), *Potencjał informacyjny rachunkowości w procesie podejmowania decyzji*, „Prace Naukowe Młodych Ekonomistów Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku”, nr 3, s. 127-141.
- RP.pl (2017), *Firmy wiedzą za mało o cyberzagrożeniach w pracy księgowych*, <https://www.rp.pl/rachunkowosc/art2223081-firmy-wiedza-za-malo-o-cyberzagrozeniach-w-pracy-ksiegowych> (dostęp: 12.03.2022).
- RP.pl (2019), *Cyfrowy fiskus coraz bliżej*, <https://www.rp.pl/forum-ekonomiczne/art1145511-cyfrowy-fiskus-coraz-blizej> (dostęp: 14.03.2022).
- Shurpenkova R., Sarahman O. (2021), *Management accounting as an effective tool of management of a modern enterprise*, „Współczesne Problemy Zarządzania”, t. 9, nr 1(18), s. 53-58.
- Stocker M., Várkonyi L. (2022), *Impact of market orientation on competitiveness: Analysis of internationalized medium-sized and large enterprises*, “Entrepreneurial Business and Economics Review”, vol. 10, no. 1, s. 81-95.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz. U. z 2022 r., poz. 1488.
- Wlazło J. (2020), *System workflow – czym jest i dlaczego warto go wdrożyć?*, Sente Blog, <https://sente.pl/blog/system-workflow-czym-jest-i-dlaczego-warto-go-wdrozyc/> (dostęp: 15.05.2022).

Rozdział 4

Nowe oblicze finansów przedsiębiorstw i gospodarstw domowych w świetle przepisów Polskiego Ładu

Kinga Dębska, Adrian Kocur

Koło Naukowe Rachunkowości „Assets”
Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza

4.1. Wprowadzenie

Dwudziesty pierwszy wiek w szczególny sposób można uznać za czasy dynamicznego rozwoju w licznych dziedzinach ludzkiego życia. Na przestrzeni ostatnich lat szczególnie uwydatniają się zmiany w systemie finansów i szeroko rozumianej rachunkowości. Rozwój świata sprawił, że wciąż na nowo poszukuje się rozwiązań, które usprawnią funkcjonowanie systemu gospodarczego oraz pozycji człowieka w życiu codziennym. Zmieniające się poglądy rządów państw na całym świecie determinują wprowadzanie zmian w systemie finansowym, które w zamyśle mają za zadanie usprawnić życie różnych grup społecznych.

Polski Ład to plan odbudowy gospodarki, która została mocno nadwyrężona wskutek pandemii COVID-19. Jego założeniem jest w szczególności poprawa sytuacji finansowej i społecznej Polaków. Celem niniejszego rozdziału uczyniono próbę oceny oddziaływania Polskiego Ładu na finanse i rachunkowość gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w Polsce. Zastosowane metody badawcze to analiza i krytyka piśmiennictwa oraz analiza aktów prawnych.

4.2. Rozwój inwestycji w Polsce w kontekście Polskiego Ładu

Zmiany wynikające z założeń Ustawy z dnia 29 października 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw [2022; dalej: Polski Ład] weszły w życie z dniem 1 stycznia 2022 r. Nowe rozwiązania są oparte na pięciu głównych fundamentach, które przedstawiono w tabeli 4.1 [Polski Ład, b.r.].

Tabela 4.1. Główne fundamenty Polskiego Ładu

Niższe podatki	Korzystne zmiany podatkowe dla 18 mln Polaków, w tym podniesienie kwoty wolnej do 30 tys. zł dla każdego
Więcej na zdrowie	Rozwiązania przewidujące znaczące usprawnienie działania służby zdrowia
Własne cztery kąty	Propozycje wychodzące naprzeciw trudnościom mieszkaniowym Polaków
Wyższa emerytura	Brak podatku PIT dla emerytów i rencistów, którzy pobierają świadczenie w wysokości do 2,5 tys. zł brutto
500 tys. nowych miejsc pracy	Stworzenie dodatkowych miejsc pracy dzięki inwestycjom m.in. w infrastrukturę, transport, usługi publiczne czy cyfryzację

Źródło: opracowanie własne na podstawie Polski Ład [b.r.].

Są to jednakże tylko fundamenty całego programu, poza którymi obejmuje on również znacznie szersze założenia.

Ciągły rozwój rynku finansowego oraz chęć dążenia do coraz szerszego usprawniania życia budzą w ludziach chęć do inwestowania. Biorąc pod uwagę zapisy w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości [Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, b.r., nr 40], inwestycje można określić przez pryzmat aktywów, które zostały przejęte w celu osiągnięcia przez ich użytkowanie korzyści ekonomicznych, powiększając ich wartość dodaną. W podstawowym podziale można wyróżnić inwestycje krótkoterminowe i długoterminowe, którym towarzyszy zwykle wysoki poziom ryzyka [Tkocz-Wolny, 2005].

Pojęcie ryzyka jest szeroko rozumiane jako prawdopodobieństwo, że dany podmiot gospodarczy poniesie straty ekonomiczne poprzez podjęcie danej decyzji i działania. Można je podzielić na obiektywne, czyli takie, które możemy zmierzyć, i subiektywne, tzn. związane z człowiekiem, który daną sytuację ocenia przez pryzmat samego siebie i swoich doświadczeń w przyszłości. Choć w aspektach planowania kryzys jawi się jako zagrożenie dla jednostki, to jednak jest to zupełnie naturalny moment, który każde przedsiębiorstwo – małe lub duże – musi osiągnąć, aby móc się dalej rozwijać lub w ogóle zaistnieć [Depta, Wojtaszek, 2015].

Istotnym problemem, który należy rozważyć, jest potencjalny wpływ zmian zaistniałych w wyniku wdrożenia Polskiego Ładu na skłonność do inwestycji prywatnych. Główna odpowiedź na pytanie, czy ustawa ta powiększy bariery inwestycyjne, zawiera się w danych zgromadzonych przez Forum Obywatelskiego Rozwoju, które wskazują na to, że kluczowa przyczyna braku rozwoju innowacyjności w przedsiębiorstwach tkwi nie w braku środków, lecz w zawiłym systemie podatkowym. Do inwestowania nie zachęca wprowadzanie przez rząd coraz nowszych zmian w kwestii podatków oraz działania Krajowej Administracji Skarbowej wobec przedsiębiorców.

Kwestią poniekąd wykluczającą się jest fakt, że w treści Polskiego Ładu można odnaleźć znikomą ilość informacji odnoszących się do szeroko pojętej inwestycji, a równocześnie często pojawia się gwarancja powstania nowych miejsc pracy dla wielu obywateli. Co więcej, przedsiębiorcy zamiast być wspierani w swojej działalności, zdają się tracić najwięcej, ponieważ w przypadku rozliczania się według 19% liniowego podatku od dochodów osób fizycznych tracą możliwość odliczania części składki zdrowotnej od podstawy opodatkowania, jak i sposób jej ustalania. Trudno doszukiwać się zatem rewolucyjnej zmiany w osiąganiu wzrostu gospodarczego, gdyż Polski Ład nigdy nie będzie planem rozwoju na najbliższe dziesięciolecie, jeśli tak jak dotychczas będzie koncentrował się na inwestycjach publicznych zamiast prywatnych. Warto przy tym mieć na uwadze kwestię, że zmiany podatkowe nie będą bezpośrednim bodźcem do inwestowania [Wojciechowski, 2021], choć obecnie próbuje się to osiągnąć poprzez ulgi podatkowe.

Zmiany wdrożone przez rząd wprowadziły nowe ulgi podatkowe, z których można skorzystać; jedną z nich jest ulga na działalność badawczo-rozwojową (B+R) [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 26e, ust. 3d-3f]. Przysługuje ona podatnikowi w związku z prowadzeniem przez niego działalności badawczo-rozwojowej. Daje możliwość odliczenia od podstawy opodatkowania danej części kosztów uzyskania przychodu z tytułu tejże działalności, zdefiniowanych jako koszty kwalifikowane. Uznaje się za nie m.in. [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 26e, ust. 3d-3f]:

- wypłatę wynagrodzeń pracowników oraz poniesienie kosztów ich ubezpieczeń społecznych,
- zakup materiałów w cenie nabycia związanych z prowadzoną działalnością,
- koszty uzyskania patentu oraz prawa ochronnego na wzór użytkowy,
- związane z tym prowadzenie postępowania przez Urząd Patentowy RP,
- odpisy amortyzacyjne od aktywów trwałych związanych z prowadzoną działalnością B+R.

4.3. Wpływ Polskiego Ładu na rachunkowość przedsiębiorstw

Jedną ze zmian, która objęła przedsiębiorców w ramach Polskiego Ładu, jest ta dotycząca m.in. składki zdrowotnej, tj. przy rozliczaniu podatku dochodowego od osób fizycznych będzie obliczana według zasad ogólnych lub 19% stawki podatkowej. Co więcej, rządowy projekt zakłada obniżenie stawki ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych dla niektórych zawodów z sektora medycznego do 14% oraz do 12% dla niektórych usług świadczonych w obszarze informatycznym. Polski Ład

ma za zadanie również ograniczyć istnienie szarej strefy w polskiej gospodarce poprzez większe restrykcje dla pracodawców. Wprowadzono również nowy sposób opodatkowania ryczałtowego dochodów z zagranicy dla osób przenoszących do Polski rezydencję podatkową [Komorowska, 2021].

Zmiany w otaczającym świecie mogą powodować obniżenie skuteczności codziennych narzędzi pracy, do których większość społeczeństwa jest przyzwyczajona. W obliczu wprowadzenia nowej ustawy rządowej transformacja nie może ominąć również ogromnej dziedziny sprawozdawczości finansowej, z którą nierozzerwalnie połączona jest działalność gospodarcza, w tym rachunkowość. Z kolei prowadzenie przedsiębiorstwa wiąże się z eksploatacją aktywów trwałych, które podlegają amortyzacji, i to właśnie ona jest jednym z podstawowych zagadnień, które uległo zmianie w ramach Polskiego Ładu. W tabeli 4.2 zestawiono składniki majątku, których dotyczy wprowadzony zakaz amortyzacji na przełomie lat 2021/2022.

Tabela 4.2. Składniki majątku, których dotyczy zakaz amortyzacji

Rok 2021	Rok 2022
Grunty i prawa wieczystego użytkowania gruntów	Budynki mieszkalne wraz ze znajdującymi się w nich dźwigami
Budynki mieszkalne wraz ze znajdującymi się w nich dźwigami lub lokale mieszkalne służące prowadzonej działalności gospodarczej	Lokale mieszkalne stanowiące odrębną nieruchomość
Dziela sztuki i eksponaty muzealne	Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego
Wartość firmy	Prawo do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej służące prowadzonej działalności gospodarczej lub wydzierżawiane albo wynajmowane na podstawie umowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie Borowska [2022].

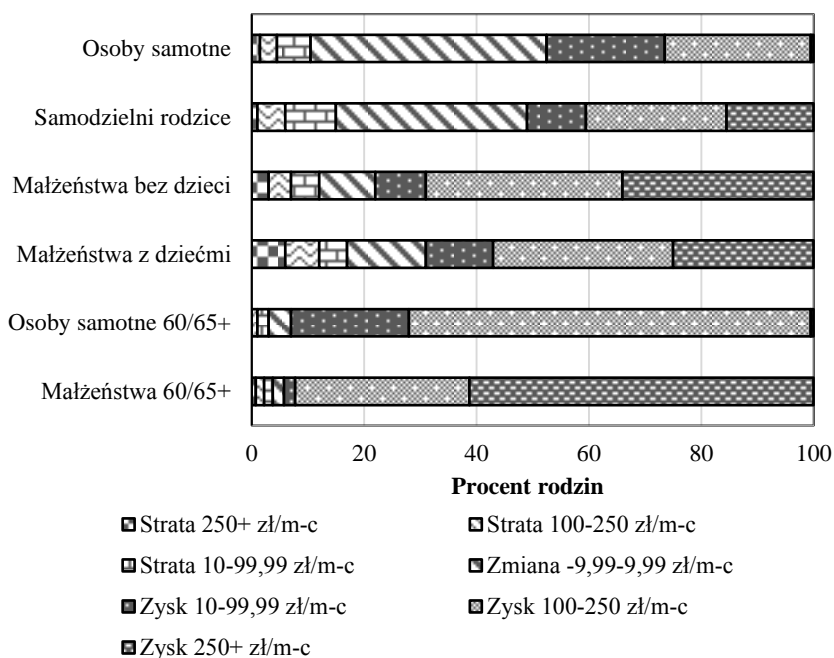
W roku 2022 w porównaniu z rokiem wcześniejszym ustalanie wyniku podatkowego od używanego środka trwałego jest obecnie mniej korzystne dla podatnika, niż było przed wprowadzeniem Polskiego Ładu. Osoby prowadzące działalność gospodarczą tracą możliwość zaliczania odpisów amortyzacyjnych, związanych z prowadzeniem firmy lub wynajmowaniem danego budynku, w koszty uzyskania przychodów. W związku z tym podatek dochodowy będzie naliczany od większej kwoty, a więc i jego wysokość się zwiększy. Założenie to jest niekorzystne w szczególności z punktu widzenia indywidualnych osób prowadzących własny biznes we własnym domu lub mieszkaniu [Portal Biur Rachunkowych, b.r.].

Według powszechnej opinii podatki są nieodłącznym elementem rachunkowości, co znajduje swoje odzwierciedlenie w działalności biur rachunkowych. Polski Ład w dużej mierze koncentruje się na zmianach podatkowych, w zamyśle ma być to przełomowa zmiana na tle ostatnich dziesięcioleci. W związku z tym księgowi i osoby zawodowo zajmujące się rachunkowością są poniekąd zmuszone do szybkiego poznania nowych przepisów oraz wdrożenia ich do swojej pracy, ponieważ tego wymaga od nich nowa rzeczywistość. Dla zawodu księgowego stanowi to ogromne wyzwanie, ponieważ uprzednia codzienna rutyna przekształciła się niejako w bezustanną potrzebę poszerzania swoich horyzontów w tematyce coraz nowszych zmian przepisów podatkowych. Jednocześnie w kwestii podatków panują swoisty rozpaczliwy chaos, niezrozumienie oraz brak możliwości otrzymania pomocy od specjalistów, którzy sami wciąż są zajęci zagłębianiem się w zawiłości nowych rozwiązań, które zmieniają się z tygodnia na tydzień [Myck, Trzcíński, 2021].

4.4. Polski Ład i jego wpływ na finanse gospodarstw domowych

To na sytuacji finansowej gospodarstw domowych największy wpływ Polski Ład wywrze poprzez zmiany podatkowe, które pozostawia piętno na wynagrodzeniach członków rodzin i w ten sposób wpłyną na poziom ich życia. Odnosząc się do badań przeprowadzonych przez M. Mycką, K. Trzcíńskiego i M. Oczkowską [2021], na rysunku 4.1 zobrazowano korzyści i straty w sytuacji gospodarstw domowych w związku ze zmianami wprowadzonymi w wyniku Polskiego Ładu.

Wśród osób samotnych i grupy rodziców samodzielnych największą zmianę można zaobserwować w przedziale $\pm 9,99$ zł miesięcznie. Z kolei małżeństwa bez dzieci oraz małżeństwa z dziećmi, tak samo jak osoby samotne powyżej 60. roku życia, w największej części wykazały zysk w przedziale 100-250 zł miesięcznie. Natomiast u małżeństw powyżej 60. roku życia zaobserwowano największy zysk w kwocie powyżej 250 zł miesięcznie. Generalnie na wprowadzeniu nowych rozwiązań najwięcej zyskały cztery ostatnie grupy przedstawione na wykresie na rysunku 4.1, ponieważ sytuację straty w miesięcznym wynagrodzeniu odnotowano we wszystkich przypadkach w mniej niż w 20% [Myck, Trzcíński, Oczkowska, 2021]. Negatywne skutki przepisów Polskiego Ładu można dostrzec w obszarze wynagrodzeń pracowników do 26. roku życia, zatrudnionych na umowę zlecenie. Dane tego dotyczące zawarto w tabeli 4.3.

Rysunek 4.1. Korzyści i straty w sytuacji gospodarstw domowych w związku ze zmianami wprowadzonymi w wyniku Polskiego Ładu

Źródło: Myck, Trzcinski, Oczkowska [2021, s. 4].

Tabela 4.3. Zmiana w wynagrodzeniach pracowników zatrudnionych na umowę zlecenie do 26. roku życia (w zł)

Miesięczne wynagrodzenie brutto	Roczne wynagrodzenie netto	Roczne wynagrodzenie netto według Polskiego Ładu	Różnica
2 800,00	27 133,20	27 062,64	-70,56
3 300,00	31 978,32	31 847,04	-131,28
3 800,00	36 823,56	36 631,44	-192,12
4 300,00	41 668,80	41 415,84	-252,96
8 300,00	79 699,36	79 691,04	-8,32
8 800,00	84 233,60	84 475,44	241,84
9 300,00	88 766,84	89 259,84	493,00
9 800,00	93 299,96	94 044,24	744,28
10 300,00	97 834,20	98 828,64	994,44
11 300,00	106 900,5	108 341,44	1 440,88
12 300,00	115 967,04	116 099,24	132,20
48 300,00	482 838,93	336 255,04	-146 583,89
50 300,00	503 275,94	348 577,64	-154 698,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie Smart Bankier [2021].

Z danych ukazanych w tabeli 4.3 wynika, że od najniższej pensji wynoszącej 2800 zł brutto miesięcznie stopniowo roczna różnica wynagrodzenia netto po wprowadzeniu nowych rozwiązań Polskiego Ładu z reguły rośnie na niekorzyść pracownika. W momencie osiągnięcia przez niego wynagrodzenia ok. 8300 zł brutto miesięcznie jego sytuacja materialna po uwzględnieniu skutków działania ustawy Polski Ład poprawia się, ponieważ osiąga wyższe wynagrodzenie netto niż przed dniem 1 stycznia 2022 r. Jednakże ta korzystna sytuacja utrzymuje się jedynie do wynagrodzenia w kwocie 12 300 zł brutto miesięcznie – w miarę wzrostu wynagrodzenia brutto różnica w sytuacji materialnej pracownika utrzymuje się w drastycznej tendencji spadkowej. Obniżenie pensji jest wynikiem zmiany sposobu obliczania składki zdrowotnej, która zaszła wraz z wejściem w życie nowej ustawy rządowej [Smart Bankier, 2021].

Nie pozostawia wątpliwości fakt, że każde nowe rozwiązanie niesie ze sobą konkretne następstwa i ma wpływ na różnorodne obszary. Po ogłoszeniu nowego programu wiele wskazywało na to, iż będzie on wymagał wielu popraw. Mimo tego zaprezentowane w nim główne nurty zmian polityki gospodarczej pozostaną niezachwiane.

4.5. Podsumowanie

Wprowadzone zmiany od 1 stycznia 2022 r. budzą kontrowersje pośród polskiego społeczeństwa. W ostatnich latach można zauważyć ciągłe zmiany, które mają bezpośredni wpływ na system podatkowy, a przez to również na obywateli i ich sytuację finansową. Rachunkowość w dobie zmieniającego się świata stanęła przed kolejnym wyzwaniem, aby jej specjaliści w szybkim i dynamicznym tempie nie tylko przyswoili potrzebną nową wiedzę, ale też potrafili zastosować ją w praktyce.

Choć wprowadzone zmiany oznaczają wiele projektów dla dobra obywateli, to jednak wciąż nie skupiają się na najważniejszych aspektach, które mogłyby rzeczywiście napędzać gospodarkę, np. na wsparciu inwestycyjnym dla prywatnych przedsiębiorców. Pandemia COVID-19, mimo iż rozpoczęła się trzy lata temu (wobec momentu pisania tych słów), w dalszym ciągu powoduje negatywne następstwa gospodarcze, wywiera wciąż taki sam nacisk na przedsiębiorstwa, powodując duże straty gospodarcze.

W obecnej formie Polski Ład niestety nie rewolucjonizuje polskiej gospodarki, a jedynie wprowadza zamęt wśród osób zajmujących się na co dzień finansami i rachunkowością. Przyszłość nie jest jednak zbadana i nie wiadomo, czy w najbliższych miesiącach lub latach nie powstanie np. uaktualniona ustawa, która odmieni oblicze gospodarcze Polski.

Bibliografia

- Borowska A. (2022), *Zakaz amortyzowania lokali mieszkalnych*, <https://www.poradnik-przedsiębiorcy.pl/-zakaz-amortyzowania-lokali-mieszkalnych-zalozenia-polskiego-ladu> (dostęp: 22.02.2022).
- Depta A., Wojtaszek H. (2015), *Ryzyko w instytucjach publicznych*, (w:) M. Matejun, S. Lachiewicz (red.), *Współczesne organizacje wobec wyzwań zarządzania ryzykiem – aspekty poznawcze*, Politechnika Łódzka, Łódź, s. 133-142.
- Komorowska K. (2021), *Polski Ład – 10 zmian istotnych z punktu widzenia pracodawców i osób indywidualnych*, PWC, <https://www.pwc.pl/pl/artykuly/polski-lad-zmiany-dla-pracodawcow-i-osob-indywidualnych.html> (dostęp: 18.02.2022).
- Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, nr 40, *Nieruchomości inwestycyjne*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A02008R1126-20190101#tocId503> (dostęp: 16.02.2023).
- Myck M., Trzciński K. (2021), *Zmiany podatkowe w Programie Polski Ład – konsekwencje i możliwe modyfikacje*, „Zeszyt mBank”, nr 170, s. 11-14.
- Myck M., Trzciński K., Oczkowska M. (2021), *Polski Ład: dystrybucyjne konsekwencje propozycji podatkowych Zjednoczonej Prawicy*, „Komentarze CenEA”, 19.05, s. 1-6.
- Polski Ład, *O programie*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/polski-lad/o-programie> (dostęp: 18.02.2022).
- Portal Biur Rachunkowych, *Polski Ład: Trzy ważne zmiany dot. amortyzacji przekazywania danych oraz kontroli*, <https://www.portalbr.pl/polski-lad/polski-lad-trzy-wazne-zmiany-dot.-amortyzacji-przekazywania-danych-oraz-kontroli-4589.html> (dostęp: 22.02.2022).
- Smart Bankier (2021), *Nowy Ład – ile stracisz? (lub zyskasz) Wynagrodzenia do 35K zł*, <https://www.bankier.pl/smart/nowy-polski-lad-ile-stracisz-kalkulator-wynagrodzen-do-35k-zl#polski-lad-umowa-zlecenie-dla-osob-ponizej-26-r-z> (dostęp: 19.02.2022).
- Tkocz-Wolny K. (2005), *Istota i pojęcie inwestycji*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Katowicach”, nr 33, s. 407-418.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz. U. z 2022 r., poz. 1 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2022 r., poz. 1265 ze zm.
- Wojciechowski P. (2021), *Czy zmiany podatkowe Polskiego Ładu zachęcą przedsiębiorstwa do inwestowania?*, „Zeszyt mBank”, nr 170, s. 21-23.

Rozdział 5

Finanse gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w czasach nowej rzeczywistości gospodarczej

Beata Krasoń, Aneta Machnio

Koło Naukowe Rachunkowości „Rachmistrz”
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

5.1. Wprowadzenie

W ostatnich latach na skutek modyfikacji prawnych, politycznych i społecznych obserwuje się zmianę sytuacji finansowej zarówno obywateli, jak i przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie Polski. Analiza zmian dotyczących obu grup pozwala na lepsze zrozumienie sytuacji politycznej i społecznej kraju oraz prognozowanie dalszych losów badanych grup.

Mówiąc o nowej rzeczywistości gospodarczej, warto zastanowić się, co wpływa na obecną i przyszłą sytuację finansową gospodarstw domowych. Finanse gospodarstw domowych można badać ze względu na wpływ wielu czynników: zarówno tych płynących z zewnątrz, typu zmiany polityczne, prawne, społeczne, gospodarcze, *stricte* rynkowe, jak i tych, które są decyzją indywidualną każdej jednostki, np. preferencje dotyczące oszczędzania. Z potrzebami gospodarstw domowych wiąże się istnienie przedsiębiorstw, które dzięki tym potrzebom istnieją i tak jak gospodarstwa domowe podlegają zmianom w nowej rzeczywistości gospodarczej.

Celem niniejszego rozdziału jest ocena zmian, jakie zaistniały w finansach gospodarstw domowych i w przedsiębiorstwach pod wpływem modyfikacji polityki społecznej i finansowej państwa. Zastosowane metody badawcze to analiza aktów prawnych i piśmiennictwa.

5.2. Polityka społeczna a finanse gospodarstw domowych i przedsiębiorstw

W wyborach parlamentarnych w 2015 r. zwycięska partia Prawa i Sprawiedliwości wprowadziła program wyborczy, który zakładał znaczące zwiększenie nakładów finansowych na politykę prorodziną, wsparcie osób starszych, a także dofinansowanie matek wychowujących więcej niż czworo dzieci. Ustawa z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci [2016] w ramach wsparcia rodziny wprowadza świadczenie tzw. 500+. Świadczenie to realizowane w ramach programu „Rodzina 500+” przysługiwało na drugie i kolejne dziecko, a w przypadku spełniania kryterium dochodowego również na pierwsze – od 1 lipca 2019 r. świadczenie otrzymuje się już na każde dziecko do ukończenia przezeń 18. roku życia. Program ten miał na celu poprawić sytuację finansową rodzin, w szczególności rodzin wielodzietnych, oraz zapobiec pogłębiającemu się kryzysowi demograficznemu [Gromada, 2018].

W wyniku przeprowadzonych badań przez pracowników Uniwersytetu Warszawskiego oraz Centrum Analiz Ekonomicznych „CenEA” sporządzono tabelaryczne zestawienie korzyści rocznych, jakie odnotowały gospodarstwa domowe w związku z wprowadzeniem świadczenia „500+” [Brzeziński, Najszub, 2017]. Wyniki zestawiono w tabeli 5.1.

Tabela 5.1. Korzyści roczne dla gospodarstw domowych wynikające z programu „Rodzina 500+” według dochodowych grup docelowych

Dochodowe grupy decylowe	Średni dochód bez świadczenia wychowawczego (w zł)	Średni dochód ze świadczeniem wychowawczym (w zł)	Zmiana dochodu (zł/m-c)	Procentowa zmiana dochodu	Całkowite roczne korzyści (w mld zł)
1	302,3	416,8	114,5	37,9	4,9
2	813,5	928,8	115,3	14,2	5,1
3	1 019,3	1 101,1	81,8	8	3,8
4	1 212,5	1 265,4	52,8	4,4	2,7
5	1 395,7	1 433,2	37,5	2,7	2,0
6	1 593,1	1 620,8	27,8	1,7	1,5
7	1 829,7	1 863,5	23,8	1,3	1,3
8	2 133,8	2 155,3	21,5	1	1,2
9	2 659,1	2 679,4	20,3	0,8	1,1
10	4 966,3	4 003,2	26,8	0,5	1,4

Uwagi: dochody ekwiwalentne – ekwiwalizacji dokonano przy użyciu oryginalnej skali ekwiwalentności OECD. Skala ta przypisuje wagę 1 pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej, 0,7 każdej następnej osobie w wieku 14 lat i więcej oraz wagę 0,5 każdemu dziecku poniżej 14 lat. Całkowity roczny koszt programu został oszacowany na 24,9 mld zł.

Źródło: Brzeziński, Najszub [2017].

Z tabeli 5.1 możemy odczytać, że największe korzyści dochodowe, zarówno absolutne, jak i proporcjonalne do dochodu, przypadają gospodarstwom należącym do pierwszej i drugiej grupy decylowej rozkładu dochodów, czyli dla grup najuboższych. Do 20% najbiedniejszych gospodarstw domowych trafia 42% całkowitego wsparcia finansowego w ramach programu „Rodzina 500+” [Brzeziński, Najsztub, 2017].

Wyższe korzyści dla gospodarstw najuboższych wynikają z faktu, iż gospodarstwa o niskim dochodzie często tworzą rodziny wielodzietne, które otrzymują wyższe świadczenie w porównaniu z mniejszymi rodzinami. Korzyści dochodowe dla „wyższych” grup decylowych są malejące z wyjątkiem dziesiątej grupy, dla której są one minimalnie wyższe niż dla grupy dziewiątej. Do gospodarstw domowych należących do najbogatszych 40% trafia 5,1 mld zł rocznie, tj. 20,5% całkowitego wsparcia w ramach programu „Rodzina 500+”, czyli prawie o połowę mniej niż w przypadku grup najuboższych. Widzimy więc wyraźnie, że wprowadzenie samego tylko świadczenia „500+” znacznie poprawiło sytuację finansową gospodarstw domowych, przede wszystkim tych najuboższych.

Należy jednak zauważyć, że zmiany polityczne wpływają nie tylko na finanse osób fizycznych, ale również na finanse przedsiębiorstw. Wprowadzenie programu „Rodzina 500+” w większym lub mniejszym stopniu zwiększyło dochody gospodarstw domowych, a tym samym zwiększyło ich możliwości konsumpcyjne. Sposób wydatkowania świadczenia oddziaływał na sytuację finansową poszczególnych segmentów rynku [Brzeziński, Najsztub, 2017].

Tabela 5.2. Struktura wydatków gospodarstw domowych według udziału procentowego świadczenia „Rodzina 500+” w dochodach ogółem (w %)

Wydatki – przedział	Żywność	Odzież i obuwie	Edukacja	Rekreacja, kultura i rozrywka	Opłaty bieżące	Oszczędności	Zobowiązania	Inne
0-10% (2 684 zł)	11,10	18,50	33,30	14,80	0,00	22,20	0,00	0,00
11-20% (1 152 zł)	16,14	21,84	35,13	6,65	2,85	14,24	0,95	2,22
21-30% (752 zł)	30,09	21,99	24,07	6,94	2,78	9,03	1,16	3,94
31-40% (523 zł)	35,04	26,78	21,94	5,41	4,56	2,85	1,14	2,28
41-50% (379 zł)	40,12	23,35	21,56	5,39	5,39	4,19	0,00	0,00
51-60% (273 zł)	40,00	24,29	25,71	0,00	5,71	0,00	4,29	0,00
61-70% (186 zł)	36,84	31,58	21,05	0,00	5,26	0,00	5,26	0,00
71-100% (113 zł)	62,50	0,00	12,50	12,50	0,00	12,50	0,00	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie Grzybowska-Brzezińska, Doczyk, Kuśmierz [2018].

W wyniku analizy danych z tabeli 5.2 możemy zauważyć, że wprowadzenie świadczenia „500+” znacząco zwiększyło wydatki gospodarstw domowych w kategoriach żywność, odzież i obuwie oraz edukacja. Gospodarstwa domowe, w których udział procentowy świadczenia wychowawczego w dochodzie całkowitym mieścił się w przedziale 71–100%, deklarowały znaczny wzrost wydatków na żywność (ok. 63%), natomiast gospodarstwa domowe, których dodatkowy dochód stanowił 10% wszystkich dochodów w budżecie domowym, najczęściej przeznaczały dodatkowe środki na edukację dla dzieci (ok. 34%) oraz oszczędności (ok. 23%).

We wszystkich segmentach gospodarstw domowych żywność jest główną kategorią, w której zaobserwowano wzrost wydatków przy jednoczesnym wzroście udziału świadczenia w dochodach. Warto również zauważyć, że udział dochodu ze świadczeń wychowawczych „500+” w przeciętnym miesięcznym dochodzie rozporządzalnym na osobę w gospodarstwie domowym średnio dla Polski wyniósł 14,5% [Brzeziński, Najsztub, 2017].

Wydatkowanie środków z programu „Rodzina 500+” głównie na zaspokajanie bieżących i podstawowych potrzeb takich jak żywność czy odzież zwiększyło napływ kapitału dla przedsiębiorstw handlu detalicznego. Wyższe wydatki na edukację pozwoliły rozwinąć się przedsiębiorstwom zajmującym się m.in. prowadzeniem kursów językowych, dodatkowych zajęć sportowych czy też kursów doszkalających. Zwiększenie wydatków w wymienionych sektorach bez wątpienia wpłynęło na sytuację finansową wymienionych przedsiębiorstw [Brzeziński, Najsztub, 2017].

5.3. Zmiany prawa podatkowego wpływające na finanse gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w Polsce

Nie sposób pominąć zmian podatkowych, które tak jak zmiany polityki społecznej w ostatnich latach równie mocno wpływają na wysokość środków pieniężnych zarządzanych przez gospodarstwa domowe. Od 1 stycznia 2022 r. mamy do czynienia z ustawą wprowadzającą tzw. Polski Ład, czyli Ustawą z dnia 29 października 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw [2021]. Najważniejszymi innowacjami, które weszły w życie po 1 stycznia 2022 r., były: zmiana zaliczek pobieranych od wynagrodzeń pracowników, rozszerzenie katalogu ulg podatkowych i zwolnień z PIT oraz zerowego PIT. Modyfikacje dotyczące pierwszej ze wspomnianych kategorii przedstawia tabela 5.3 [Gazeta Prawna, 2022].

Tabela 5.3. Porównanie zasad pobierania zaliczek z wynagrodzeń pracowników przed i po 1 stycznia 2022 r.

Pobieranie zaliczki z wynagrodzeń pracowników	
Przed 1 stycznia 2022 r.	Po 1 stycznia 2022 r.
Zarobki a kwota wolna od podatku: – do 8 tys. zł – cała kwota wolna od podatku, – od 8 tys. do 127 tys. – kwota od podatku zmniejsza się, – powyżej 127 tys. – brak prawa do kwoty wolnej od podatku	Kwota wolna od podatku do 30 tys. zł dla wszystkich
Miesięczna kwota zmniejszająca: 43 zł 76 gr (od miesiąca po przekroczeniu 85 528 zł dochodu)	Kwota zmniejszająca podatek: 5 100 zł oraz 1/12 kwoty od miesiąca po przekroczeniu 120 tys. zł dochodu
Drugi próg podatkowy i stawka PIT: dochód powyżej 85 528 zł, stawka 32%	Drugi próg podatkowy i stawka PIT: dochód powyżej 120 000 zł, stawka 32%
Możliwość odliczenia od podatku 7,75% składki zdrowotnej	Brak możliwości odliczenia składki zdrowotnej. Wprowadzenie ulgi dla klasy średniej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Gazeta Prawna [2022].

Od początku 2022 r. pracodawca zobowiązany jest do pomniejszenia dochodu pracownika o kwotę ulgi dla klasy średniej, gdy ten osiągnie miesięczny przychód od 5701 zł do 11 141 zł. Jednak pracodawca zwolniony jest ze stosowania ulgi na etapie obliczania składki PIT, gdy pracownik złoży stosowny wniosek o niepomniejszanie dochodu o kwotę ulgi [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2021, art. 26, ust. 1, pkt 2aa].

Pozostając przy zmianach dotyczących podatku dochodowego od osób fizycznych, należy wspomnieć o dwóch nowych przypadkach zerowego PIT. Zerowy PIT dla rodzin 4+, który wszedł w życie 1 stycznia 2022 r., przewiduje zwolnienie z podatku dochodowego dla każdego z opiekunów co najmniej czworga dzieci, gdy przychód w danym roku podatkowym nie przekracza 85 528 zł i jest uzyskany w sposób zgodny z założeniami ustawy. Równie ważne są założenia dotyczące dzieci opiekunów, czyli m.in. fakt, że muszą być one małoletnie lub pełnoletnie do 25. roku życia, uczące się bądź o przychodzie mniejszym niż 3089 zł [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2021, art. 21, ust. 1, pkt 153].

Zerowy PIT dla seniora jest dedykowany dla kobiet powyżej 60. roku życia oraz mężczyzn powyżej 65. roku życia, które/którzy rezygnują z pobierania emerytury lub renty i podejmują aktywną działalność zawodową. Przysługuje im zwolnienie z PIT, jeśli osiągają przychód nie wyższy niż 85 828 zł rocznie z umów wskazanych w ustawie oraz z pewnymi wyjątkami [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2021, art. 21, ust. 1, pkt 154].

Dla przedsiębiorstw najważniejszymi z wprowadzonych modyfikacji okazały się: zmiany dla grup kapitałowych, złagodzenie warunków uprawniających do wyboru estońskiego CIT i obniżenie jego stawek oraz wprowadzenie spółek holdingowych [Gazeta Prawna, 2022].

Tabela 5.4. Zmiany dla grup kapitałowych po 1 stycznia 2022 r.

Przedmiot zmiany	Przed 1 stycznia 2022 r.	Po 1 stycznia 2022 r.
Minimalny kapitał zakładowy	500 000 zł	250 000 zł
Wymóg rentowności	2% udziału dochodu w przychodach	Brak
Umowa	Akt notarialny	Forma pisemna
Termin na przedłużenie statusu	Brak	14 dni
Minimalny podatek dochodowy	Brak	Obowiązuje 10%*

* Dla podmiotów, które poniosły stratę ze źródła przychodów innych niż z zysków kapitałowych oraz mają udział dochodów w przychodach z wymienionych źródeł nie większy niż 1%, szczegóły podstawy opodatkowania wymienione są w Ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych [2021].

Źródło: opracowanie własne na podstawie Gazeta Prawna [2022].

Tabela 5.5. Złagodzenie warunków uprawniających do wyboru estońskiego CIT oraz obniżenie jego stawek po 1 stycznia 2022 r.

Wymóg uprawniający do wyboru CIT	Przed 1 stycznia 2022 r.	Po 1 stycznia 2022 r.
Forma prawna spółki	Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka akcyjna	Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka akcyjna, prosta spółka akcyjna, spółka komandytowa, spółka komandytowo-akcyjna
Osiągany przychód	Do 100 mln zł	Brak limitu
Nakłady na inwestycje	Obowiązek ponoszenia zgodnie z Ustawą o podatku dochodowym od osób prawnych [2021]	Brak obowiązku
Stawki CIT		
Mali podatnicy	15%*	10%
Pozostali	25%*	20%

* Z możliwością obniżenia do 10% i 20% po spełnieniu wymaganych w Ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych [2021] nakładów inwestycyjnych, tylko do dochodu z tytułu zysku netto.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Gazeta Prawna [2022] oraz Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych [2021].

Wśród wymienionych zmian zauważalne są ułatwienia dla przedsiębiorców, które mogą być zachętą do prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Od roku 2015 r. zauważalny jest spadek spółek osobowych wpisanych do rejestru REGON, dlatego rozszerzenie katalogu podmiotów uprawnionych do korzystania z estońskiego CIT o te spółki może spowodować odwrócenie tendencji.

5.4. Podsumowanie

Przedstawione zmiany polityki społecznej na politykę prorodziną w największym stopniu poprawiły sytuację rodzin o najmniejszych dochodach. Wsparcie wprowadzone w ramach zwiększenia świadczeń dla rodzin wielodzietnych oraz najuboższych poprawiło sytuację gospodarstw domowych, które na co dzień zmagają się z trudnościami materialnymi. Należy jednak zauważyć, że nie wszystkie wprowadzone programy dotyczą całego społeczeństwa, często możliwość skorzystania z nich ogranicza się jedynie do wybranych grup o określonym dochodzie lub statusie, czego negatywnym skutkiem może być pogłębianie się w przyszłości różnic oraz wzajemnej niechęci między przedstawicielami grup o różnej sytuacji materialnej. W omówionej nowelizacji ustawy o PIT także znajdziemy zmiany oceniane jako pozytywne, takie jak: ujednolicenie kwoty wolnej od podatku, zerowy PIT dla seniora oraz rodzin 4+, oraz negatywne: brak możliwości odliczenia od podatku 7,75% składki zdrowotnej. Mogą one skutkować odpowiednio zwiększeniem lub zmniejszeniem ilości dostępnych środków pieniężnych w budżetach przedstawicieli tych grup w kolejnych latach.

Pozytywnie należy ocenić także nowe rozwiązania dotyczące przedsiębiorstw, m.in. rozpowszechniająca się praca zdalna po wybuchu pandemii oraz zmiany, które przyniosła nowelizacja ustawy o CIT. Przedstawione modyfikacje dotyczące grup kapitałowych, takie jak np. obniżenie minimalnego kapitału zakładowego, zniesienie wymaganego progu rentowności, mogą być czynnikiem, dzięki któremu zwiększy się popularność tej formy opodatkowania. Złagodzenie warunków uprawniających do wyboru podatku estońskiego przez rozszerzenie katalogu spółek, które mają możliwość wyboru ryczału od dochodów jako formę opodatkowania, obniżenie limitu przychodu oraz brak wymogu ponoszenia nakładów inwestycyjnych mogą skutkować większą liczbą złożonych deklaracji CIT-8E w najbliższych latach.

Bibliografia

- Brzeziński M., Najsztub M. (2017), *Wpływ programu „Rodzina 500+” na dochody gospodarstw domowych, ubóstwo i nierówność*, https://coin.wne.uw.edu.pl/mbrzezinski/research/rodzina500plusPolitykaSpoleczna_nowa_wersja.pdf (dostęp: 21.02.2022).
- Gazeta Prawna (2022), *Poradnik Gazeta Prawna. PIT, CIT, Ryczałt 2022. Podatki część 1*, Infor, Warszawa.
- Gromada A. (2018), *Czemu służy program Rodzina 500 plus? Analiza celów polityki publicznej i polityki partyjnej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, nr 80(3), s. 231-244.

Grzybowska-Brzezińska M., Doczyk K.B., Kuśmierz K.E. (2018), *Wpływ dodatkowego dochodu z programu „RODZINA 500+” na wydatki gospodarstw domowych*, „Studia Oeconomica Posnaniensa”, vol. 6, nr 1, s. 73-85.

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz. U. z 2021 r., poz. 1128 ze zm.

Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz. U. z 2021 r., poz. 1800 ze zm.

Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, Dz. U. z 2016 r., poz. 195.

Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2021 r., poz. 2105 ze zm.

Rozdział 6

Rewolucja w handlu elektronicznym – czyli jakie zmiany wprowadza pakiet VAT dla e-commerce?

Mateusz Kuliński, Magdalena Blukis

Koło Naukowe Rachunkowości „Konto”
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

6.1. Wprowadzenie

Współcześnie społeczeństwo nastawione jest przede wszystkim na oszczędność czasu. Ludzie poświęcający się pracy, podróżom czy rodzinie chcą wykorzystać zwykle zbyt krótką dobę jak najefektywniej; w takiej sytuacji z pomocą przychodzi e-commerce.

Według Słownika Języka Polskiego PWN [b.r.] e-commerce to „handel za pośrednictwem Internetu”. Jest jednym z najmłodszych i najszybciej rozwijających się segmentów rynku na całym świecie. Nie można się zatem dziwić, że obecnie coraz częściej zastępuje on handel tradycyjny. Handel elektroniczny poza oszczędnością czasu znacznie ułatwia dostęp do konsumentów, pozwala na zmniejszenie kosztów transakcji czy pomaga w wejściu na rynek nowym przedsiębiorcom. Niestety wiąże się również z licznymi zmianami w przepisach prawnych.

Celem niniejszego rozdziału jest przedstawienie najnowszych przepisów dotyczących handlu internetowego w Polsce oraz pozostałych państwach Unii Europejskiej. Zastosowane metody badawcze to analiza piśmiennictwa i aktów prawnych.

6.2. Historia e-commerce

Początki e-commerce sięgają lat 60. XX w. Powstała wtedy elektroniczna wymiana danych (EDI), którą wykorzystywano do przesyłania informacji pomiędzy biznesami. Umożliwiała ona przepływ dokumentacji biznesowej oraz dokonywanie transakcji finansowych. Po pewnym czasie nowe rozwiązanie zastąpiło popularny wcześniej fax [Borzym, 2017]. Za prekursora handlu inter-

netowego uważa się M. Aldricha, angielskiego wynalazcę, inwestora i przedsiębiorcę. Podłączył on zmodyfikowany odbiornik telewizyjny do sieci EDI za pomocą kabla telefonicznego. Sprawilo to, że za pomocą menu możliwe stało się wybieranie produktu, który chce się kupić [GO.pl, 2018]. Aldrich nazwał to rozwiązanie teleshoppingiem, nie wiedząc, że w stanach nazywano tak programy telewizyjne, które zachęcały do telefonicznego zamawiania reklamowanych przez nie produktów. Mówi się, że pierwszą klientką, która skorzystała z tego urządzenia, była 72 letnia J. Snowball, która w maju 1984 r. zamówiła produkty z lokalnego sklepu z dostawą do domu. Wybrano ją do eksperymentu z powodu złamanego biodra, które uniemożliwilo poruszanie się z dużą ilością zakupów. Podobno nauczanie się obsługi systemu zajęło kobiecie zaledwie 15 minut. W tym samym roku dostawca usług online w USA CompuServe otworzył Electronic Mall – pierwszy sklep e-commerce działający na skalę krajową. Usługa była bardzo podobna do wynalazku Aldricha i dzięki niej można było dokonywać zakupów w ponad 100 sklepach. Pomimo niezbyt dużej popularności usługa ta działała aż do połowy lat 90. [Borzym, 2017].

Rok 1992 był przełomowy, jeśli chodzi o handel elektroniczny, kiedy Stany Zjednoczone zniosły zakaz stosowania internetu w celach komercyjnych. Już dwa lata później zaczęły powstawać pierwsze sklepy internetowe. Na świecie e-commerce rozpowszechnił się w 2000 r., wtedy większość firm europejskich i amerykańskich zaczęła oferować swoje produkty i usługi w internecie [Mussyńska, b.r.]. Wynalezienie w 1994 r. protokołów Secure Socket Layer (SSL), które szyfrowały wysyłane informacje, pozwoliło zmniejszyć niepokój osób obawiających się przejęcia swoich danych przez cyberprzestępców. Dzięki przełamaniu tego strachu liczba osób korzystających z nowego sposobu dokonywania zakupów gwałtownie rosła. D. Kohn oraz R. Lee, korzystając z nowej technologii, założyli pierwszy sklep e-commerce Net Market, który przeprowadził transakcje online za pomocą szyfrowanej karty kredytowej. Pierwszym klientem był Ph. Brandenberger, który kupił album *Ten Summoners' Tales* wydany przez Stinga za 12,48 dol. W roku 1994 J. Bezos założył Amazon. Już na samym początku istnienia był on dostępny w 46 krajach. Dzięki idealnemu momentowi, w którym firma weszła na rynek, oraz braku konkurencji Bezos mógł przejąć pozycję lidera na rynku e-commerce. P. Omidyar również w 1994 r. założył eBay (pierwotnie AuctionWeb), który ma inny model biznesowy niż Amazon. W tym modelu to użytkownicy wystawiają swoje przedmioty na licytację. Od tego momentu ludzie nieposiadający własnych sklepów mogli rozpocząć handel w internecie. Handel używanymi rzeczami jest w Ameryce mocno zakorzeniony, do dzisiaj urząda się wyprzedaże garażowe; dzięki tym przyzwyczajeniom klientów serwis zyskał ogromną popularność [Borzym, 2017].

Wraz z rozwojem handlu elektronicznego powstał Payment Card Industry Security Standards Council (PCI), który zaczął dbać o to, żeby biznes przestrzegał najwyższych dostępnych standardów bezpieczeństwa. Z początkiem XXI w. rozwój e-commerce staje się proporcjonalny do podłączonych do sieci gospodarstw. Dzięki tym przemianom możliwe okazało się otwieranie sklepów kierowanych do niszowego grona odbiorców, gdyż koszty otworzenia sklepu były praktycznie zerowe. W 2015 r. 15% wszystkich zawartych transakcji miało miejsce przez internet, a prawie wszyscy Amerykanie chociaż raz kupili coś online [Borzym, 2017].

6.3. E-commerce w Polsce

Popularność handlu internetowego dotarła również nad Wisłę. W roku 1997 powstał należący do firmy Terent pierwszy w Polsce sklep internetowy. Dwa lata później swoją działalność zaczęły firmy Merlin i Empik. Polska szybko stała się krajem, w którym zakupy drogą elektroniczną zyskały ogromną popularność i z czasem wypierały nawet sklepy tradycyjne. Najbardziej znana platforma transakcyjna online w Polsce – Allegro – powstała w 1999 r. Umożliwia sprzedaż przedmiotów wystawionych przez użytkowników, toteż na początku znana była bardziej przez kolekcjonerów. Z czasem jednak coraz częściej z usług Allegro zaczęły korzystać firmy chcące sprzedać swoje produkty czy też usługi. Dzięki możliwości wystawiania oceny po transakcji umożliwiona została weryfikacja sprzedających. Allegro zaczęło pobierać prowizję za wystawienie przedmiotu, a w 2015 r. spółki takie jak OtoMoto, Ceneo czy Bankier utworzyły jedną spółkę – Grupę Allegro. Według raportu *E-commerce w Polsce w 2015* marka Allegro jest zdecydowanym liderem na rynku w świadomości internautów, gdyż wskazało ją aż 76% badanych. Polscy konsumenci są trzeci w Europie pod względem częstotliwości robienia e-zakupów [zob. Piszcz, 2016].

6.4. Podatek VAT w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej

Podatek od towarów i usług, potocznie nazywany podatkiem VAT, to podatek pośredni, który w całości ponosi ostateczny konsument. Po raz pierwszy został on wprowadzony we Francji w 1954 r. Trzydzieści lat później podatek od towarów i usług zaczęli stosować również członkowie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, a do dzisiaj możemy spotkać się z tym podatkiem w większości państw na całym świecie [Zasiewska, 2013].

Natomiast w Polsce podatek VAT został wprowadzony dopiero wraz z Ustawą z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym [1993], jednak jego zasady były nie do końca znane, a niektórych transakcji w ogóle nie brano pod uwagę. Dopiero po dołączeniu Polski do Unii Europejskiej kwestia podatku VAT została ustandaryzowana. Interesujący jest fakt, iż od wprowadzenia tego podatku w 1993 r. jego stawki zmieniły się tylko dwa razy [Arak i in., 2019].

Obecnie w Polsce obowiązujące stawki podatku VAT to 23%, 8% i 5%. Podstawową stawką jest ta najwyższa i odnosi się ona do większości sprzedaży. Stawka 8% dotyczy przede wszystkim usług powiązanych ze sportem, kulturą, rekreacją, towarów mających związek z produkcją rolniczą czy niektórych usług związanych z budową, remontem i modernizacją obiektów budowlanych. Z kolei stawka 5% obejmuje podstawowe produkty spożywcze takie jak: owoce, warzywa i pieczywo, ale także niektóre napoje, makarony czy czasopisma specjalistyczne. Oczywiście nie należy zapominać o tarczy antyinflacyjnej wprowadzonej przez polski rząd, zgodnie z którą stawka niektórych przedmiotów została obniżona do 0%, jednak ze względu jej krótkookresowy charakter nie będzie w rozważaniach dokładnie opisywana [Jańczak, 2022].

W Unii Europejskiej obowiązują podstawowe przepisy dotyczące podatku VAT, ale ich realizacja w praktyce różni się w zależności od państwa. Zazwyczaj podatek ten jest płacony od wszystkich towarów i usług na każdym stopniu łańcucha dostaw. Z powodu różnorodności w przepisach danego kraju każdy z nich posiada również inne stawki podatkowe [Your Europe, 2022]. Tabela 6.1 prezentuje podstawowe i obniżone stawki podatku VAT w wybranych państwach Unii Europejskiej.

Tabela 6.1. Stawki podatku VAT w wybranych krajach Unii Europejskiej (w %)

Państwo członkowskie	Stawka podstawowa	Stawki obniżone
Austria	20	13, 10
Niemcy	19	7
Hiszpania	21	10, 4
Węgry	27	18, 5
Luksemburg	17	8, 3
Holandia	21	9
Szwecja	25	12, 6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Your Europe [2022].

6.5. Pakiet VAT dla e-commerce

Zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 20 maja 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku do towarów i usług oraz niektórych innych ustaw [2021] od 1 lipca 2021 r. został wprowadzony tzw. pakiet VAT dla e-commerce. Według Ministerstwa Finansów zmiany te miały ułatwić rozliczenie podatku VAT od sprzedaży towarów i usług wobec konsumentów w krajach członkowskich Unii Europejskiej. Kolejnymi celami były również poprawa konkurencyjności oraz wyrównanie szans dla unijnych, ale także polskich przedsiębiorców w stosunku do tych niebędących członkami UE [Ministerstwo Finansów, 2021b].

Najważniejsze zmiany wchodzące w skład tego pakietu to przede wszystkim [Infor, 2021]:

- zniesienie na terenie Unii Europejskiej zwolnienia z VAT od importu tzw. małych przesyłek, których wartość nie przekracza 22 euro,
- powiększenie zakresu transakcji B2C, które mogą być objęte procedurą One Stop Shop,
- możliwość rozliczania VAT przy sprzedaży na odległość towarów importowanych za pomocą procedury Import One Stop Shop,
- ułatwienie procesu deklarowania i zapłaty podatku z tytułu importu towarów, czyli procedura USZ,
- nałożenie obowiązków na operatorów interfejsów elektronicznych pomagających w sprzedaży towarów i usług unijnym konsumentom.

Jeżeli chodzi o pierwszą zmianę, dotychczas tzw. małe przesyłki doręczane konsumentom, czyli te nieprzekraczające 22 euro i pochodzące spoza Unii Europejskiej, podlegały zwolnieniu od podatku VAT. Według nowych przepisów zwolnienie to zostało zniesione, tym samym wszyscy konsumenci mają obowiązek płacić podatek towarów importowanych spoza UE. Wprowadzone zasady mają w szczególności wyrównać szanse unijnych przedsiębiorców względem tańszych konkurentów niebędących członkami Unii [Terpiłowski, 2021].

Kolejnym ulepszeniem jest procedura One Stop Shop, a dokładniej powiększenie zakresu transakcji B2C. Do tej pory obowiązywał system zwany w skrócie MOSS, czyli mały punkt kompleksowej obsługi. Pozwalał on podatnikom oferującym usługi telekomunikacyjne, nadawcze i świadczone drogą elektroniczną na uiszczenie podatku VAT należnego dotyczącego wszystkich członków Unii Europejskiej w jednym państwie należącym do tej wspólnoty. Od 1 lipca 2021 r. MOSS uległ powiększeniu i zastąpił go OSS, czyli punkt kompleksowej obsługi. Procedurze One Stop Shop mogą podlegać już wszystkie usługi B2C udzielane w krajach członkowskich, nawet tych niebędących siedzibą usługodawcy. Ponadto OSS obejmuje wewnątrzwspólnotową sprzedaż towarów na odległość oraz część krajowych dostaw towarów [Ministerstwo Finansów, 2021a].

Import One Stop Shop (IOSS) to nowa procedura powstała również w wyniku rozszerzenia procedury Mini One Stop Shop. W założeniu IOSS ma na celu uproszczenie obowiązków związanych z podatkiem VAT dla podatników, którzy dokonują sprzedaży na odległość towarów importowanych o wartości nieprzekraczającej 150 euro. Procedura ta umożliwia elektroniczną rejestrację dla celów podatku VAT w jednym państwie członkowskim oraz deklarowanie i płacenie podatku VAT w jednej elektronicznej miesięcznej deklaracji w państwie członkowskim. Dzięki temu przedsiębiorcy, którzy sprzedają towary importowane, nie podlegają obowiązkowi rejestracji do celów VAT w każdym państwie Unii Europejskiej i rozliczania tego podatku oddzielnie w każdym państwie. Państwo identyfikacji będzie przysyłało do organów podatkowych odpowiednich państw członkowskich należne im kwoty VAT. Z IOSS skorzystać może [Terpiłowski, 2021]:

- podatnik posiadający siedzibę działalności gospodarczej lub stałe miejsce prowadzenia działalności gospodarczej na terytorium Unii Europejskiej,
- podatnik posiadający siedzibę działalności gospodarczej lub stałe miejsce prowadzenia działalności gospodarczej na terytorium Unii Europejskiej albo podatnik niemający siedziby na terytorium Unii Europejskiej, reprezentowany przez pośrednika,
- podatnik posiadający siedzibę działalności gospodarczej na terytorium państwa trzeciego, z którym Unia Europejska zawarła odpowiednie porozumienie o wzajemnej pomocy.

Dzięki procedurze USZ osoby zgłaszające organom celnym towary o wartości rzeczywistej nieprzekraczającej 150 euro w przesyłkach, w celu dopuszczenia do obrotu na rzecz konsumentów znajdujących się na terenie kraju, mają możliwość wykazania pobranego podatku VAT z tytułu importu tych towarów w deklaracjach miesięcznych. Deklaracją miesięczną jest nazywana suma zgłoszeń celnych, dokonywanych według miejsca przedstawienia towarów organom celnym, zawierająca całkowitą kwotę podatku pobranego w danym miesiącu. Daną deklarację mogą składać m.in. operatorzy pocztowi, firmy kurierskie czy agencje celne. Należy również pamiętać, że USZ przyjmuje się tylko do tych towarów, do których zwykle stosuje się IOSS, lecz w danej sytuacji procedura ta nie może być zastosowana [Ministerstwo Finansów, 2021a].

Zmiany także dotknęły platformy internetowe, które pośredniczą w wymianie handlowej pomiędzy konsumentami UE a dostawcami spoza Unii oraz tymi handlującymi importowanymi towarami spoza Wspólnoty. Wprowadzony pakiet e-commerce stawia platformy internetowe w roli podatnika, który jest zobowiązany do pobrania i rozliczenia kwoty należnego VAT. Platformy będą traktowane jako podmiot przyjmujący i dokonujący dostawy towarów, jednak dotyczy to tylko dwóch przypadków:

- sprzedaży na odległość towarów importowanych spoza UE w przesyłkach do 150 euro,
- dostawy towarów przeprowadzone na terenie UE przez dostawców niebędących członkami UE za pomocą platformy internetowej [Deloitte, 2021].

6.6. Podsumowanie

Wprowadzone zmiany niewątpliwie są wielkim wyzwaniem dla firm opierających swoją działalność na handlu internetowym oraz dla wszystkich pracowników zajmujących się księgowością, którzy muszą poprawnie rozliczyć transakcje w tym zakresie. Zniesienie zwolnień, ustanowienie nowych procedur oraz nowoczesnych rozwiązań technologicznych można z pewnością nazwać rewolucją w handlu elektronicznym. Nie należy jednak zapominać, że zmiany te mają na celu uszczelnienie podatku VAT, jak również ochronę konkurencyjności unijnych przedsiębiorców. Z drugiej strony dla zwykłych konsumentów wprowadzone rozwiązania to przede wszystkim większe koszty, jakie muszą ponosić za produkty czy usługi. Zatem prawdziwe okazuje się stwierdzenie, że tzw. pakiet VAT dla e-commerce, tak jak każda rewolucja, ma swoich zwolenników i przeciwników.

Bibliografia

- Arak P., Michalski K., Piechula T., Sarnowski J., Selera P. (2019), *Krótką historia VAT w Polsce*, „Policy Paper”, nr 3, s. 1-34.
- Borzym R. (2017), *Historia e-commerce, czyli o tym, jak narodził się handel online, zanim powstało WWW*, Marketing i Biznes, <https://marketingibiznes.pl/e-commerce/historia-e-commerce/> (dostęp: 16.03.2022).
- Deloitte (2021), *Zmiany w VAT w związku z implementacją pakietu e-commerce*, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/tax/articles/zmiany-w-VAT-w-zwiazku-z-implementacja-pakietu-e-commerce.html> (dostęp: 16.03.2022).
- GO.pl (2018), *Trudne początki, czyli jak powstawał e-handel w Polsce i na świecie*, <https://go.pl/blog/trudne-poczatki-czyli-jak-powstawal-e-handel-w-polsce-i-na-swiecie> (dostęp: 16.03.2022).
- Infor (2021), *Pakiet VAT e-commerce – zmiany od 1 lipca 2021 roku*, <https://ksiegowosc.infor.pl/podatki/vat/rozliczenia-vat/5284094,Pakiet-VAT-ecommerce-zmiany-od-1-lipca-2021-roku.html> (dostęp: 16.03.2022).
- Jańczak K. (2022), *Stawki podatku VAT 2022 – jakie obecnie obowiązują?*, Poradnik Przedsiębiorstw, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-stawki-podatku-vat> (dostęp: 16.03.2022).

- Ministerstwo Finansów (2021a), *Pakiet VAT e-commerce*, https://www.kis.gov.pl/documents/6609173/6855622/20210706++MF_prezentacja+VAT+e-commerce++webinarium (dostęp: 16.03.2022).
- Ministerstwo Finansów (2021b), *VAT w międzynarodowym e-handlu*, <https://www.gov.pl/web/finanse/uszczelnienie-vat-w-miedzynarodowym-e-handlu> (dostęp: 16.03.2022).
- Muszyńska M., *Historia e-commerce w Polsce*, eHandel, <https://ehandel.com.pl/historia-e-commerce-w-polsce,1464> (dostęp: 16.03.2022).
- Piszc A. (2016), *Rozwój handlu internetowego w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie”, t. 38, nr 111, s. 297-305.
- Słownik Języka Polskiego PWN, *E-commerce*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/e-commerce> (dostęp: 16.03.2022).
- Terpiłowski P. (2021), *Pakiet VAT dla e-commerce. Co się zmieniło?*, „Biuletyn Euro Info”, nr 6, <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/73681:pakiet-vat-dla-e-commerce-co-sie-zmienilo> (dostęp: 28.02.2023).
- Ustawa z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, Dz. U. z 1993 r., nr 11, poz. 50.
- Ustawa z 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2004 r., poz. 931 ze zm.
- Ustawa z dnia 20 maja 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2021 r., poz. 1163.
- Your Europe (2022), *Przepisy dotyczące podatku VAT i stawki VAT: stawki standardowe, specjalne i obniżone*, https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-rules-rates/index_pl.htm#shortcut-6 (dostęp: 16.03.2022).
- Zasiewska K. (2013), *VAT. Podstawowe zasady i ujęcie w rachunkowości*, Wolters Kluwer, Warszawa.

Rozdział 7

Wiedza społeczeństwa na temat najważniejszych zmian reformy podatkowej w 2022 r. – badanie ankietowe

Wiktoria Marczyk, Maja Marciniuk

Koło Naukowe Rachunkowości „Rachmistrz”
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

7.1. Wprowadzenie

Polski Ład to kompleksowy program społeczno-gospodarczy, który został przygotowany w celu przewyciężenia skutków wywołanych przez pandemię COVID-19 oraz odbudowy polskiej gospodarki. Ma on zredukować nierówności społeczne i zapewnić lepsze warunki bytowe wszystkim obywatelom Państwa. Projekt zakłada wdrożenie szeregu zmian w ciągu najbliższych lat, jednakże największa liczba modyfikacji obejmuje rok 2022 [Ministerstwo Finansów, 2021].

Celem niniejszego rozdziału jest przybliżenie wprowadzonych zmian oraz ich regulacji prawnych. W rozdziale zostaną omówione najistotniejsze zmiany wdrożone przez program społeczno-gospodarczy Polski Ład. Zastosowane metody badawcze to analiza aktów prawnych oraz badanie ankietowe z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety wysłanego respondentom w postaci elektronicznej.

7.2. Kluczowe zmiany w systemie podatkowym od 2022 r.

Kwota wolna od podatku to wartość, od której obywatele nie muszą odprowadzać podatku dochodowego od osób fizycznych. W Polsce występuje nieograniczony obowiązek podatkowy, co oznacza, iż osoby fizyczne, które zamieszkują na terytorium naszego kraju, podlegają obowiązkowi podatkowemu [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 3]. W założeniach Polskiego Ładu kwota wolna od podatku nie zmniejsza się wraz ze wzrostem dochodów, a jej wysokość pozostaje taka sama dla wszystkich obywateli

rozliczających się na zasadach ogólnych według skali podatkowej. W sytuacji, gdy osiągnięty dochód przekroczy kwotę 30 tys. zł, należy zapłacić podatek [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 27].

Kolejno odnieść się należy do kwestii progów podatkowych, czyli limitów dochodów rocznych, do których przypisane są określone stawki podatku dochodowego od osób fizycznych. Polski Ład wprowadził od 2022 r. wyższy próg podatkowy. W założeniach Polskiego Ładu stawka opodatkowania wynosząca 17% obowiązuje do kwoty 120 tys. zł, a kwotą zmniejszającą podatek jest 5100 zł. Gdy osiągnięte dochody przekroczą wysokość nowego I progu podatkowego, należy stawkę opodatkowania podnieść do 32%, ale ten procent jest liczony od nadwyżki finansowej przekraczającej 120 tys. zł. Do tej kwoty należy jeszcze dodać według nowych zasad 15 300 zł. Oczywiście ta stawka jest stosowana niezależnie od uzyskanych dochodów. Dotyczy ona podatników, którzy uzyskują dochody poniżej, jak i powyżej 120 tys. zł rocznie [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 27]. Tabela 7.1 przedstawia progi podatkowe w 2022 r.

Tabela 7.1. Progi podatkowe w 2022 r.

Progi podatkowe	Wysokość zarobków	Stawka	Sposób liczenia podatku
I próg podatkowy	Do 120 000 zł	17%	17% podstawy opodatkowania – kwota zmniejszająca podatek: 5 100 zł
II próg podatkowy	Od 120 001 zł	32%	32% nadwyżki ponad 120 000 zł + 15 300 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych [2022, art. 27].

Ulga na powrót jest adresowana do osób fizycznych, które przez okres co najmniej trzech lat zamieszkiwały poza Polską oraz przeniosły swoje miejsce zamieszkania po 31 grudnia 2021 r. na jej terytorium. Warunkiem jest uzyskanie przychodów, do których zastosowanie ma skala podatkowa, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych lub stawka jednolita. Przychody powinny być uzyskane od stycznia 2021 r. w czterech kolejnych latach podatkowych, licząc od początku roku, w którym osoba ta przeniosła swoje miejsce zamieszkania na terytorium Polski lub od roku następnego [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 21, ust. 1, pkt 152; art. 21, ust. 43].

Założenia Polskiego Ładu w sprawie składki zdrowotnej gruntownie zmieniają jej sposób naliczania. Pozbawiają również wszystkich prawa do odliczenia jej od podatku. Dotychczasowy poziom stopy procentowej 9% pozostał bez zmian, jednakże od 2022 r. podatnicy nie mogą odliczać 7,75% podstawy jej wymiaru od naliczonego podatku. Zmiana zasad naliczania składki zdrowotnej dotknęła każdą formę opodatkowania działalności gospodarczej, a wysokość jej

kwoty jest zależna od formy, którą wybrał przedsiębiorca [Borowska, 2022]. Tabela 7.2 przedstawia wysokość składki zdrowotnej dla przedsiębiorców opodatkowanych na zasadach ogólnych.

Tabela 7.2. Wysokość składki zdrowotnej dla przedsiębiorców opodatkowanych na zasadach ogólnych w 2022 r. (w zł)

Miesięczny dochód	Wysokość składki zdrowotnej
Do 3 010 (minimalne wynagrodzenie w 2022 r.)	270,90
5 000	450
8 000	720
10 000	900
12 000	1 080
15 000	1 350
20 000	1 800
30 000	2 700

Źródło: opracowanie własne na podstawie Zacharczuk [2022].

Zmiany dotyczące składki zdrowotnej dotknęły również opodatkowania działalności w formie ryczału ewidencjonowanego. Przedsiębiorcy opodatkowani tą formą płacą 9% składki zdrowotnej, lecz liczona jest ona od innej podstawy. Zasadnicze znaczenie ma stan uzyskanych przez przedsiębiorcę przychodów rocznych, których wielkość warunkuje wysokość podstawy wymiaru składki zdrowotnej. Dla przychodów z ryczału ewidencjonowanego ustalono trzy graniczne limity. Dla każdego z trzech przedziałów przychodów są ustalone trzy odrębne podstawy wymiaru zdrowotnego [Maczalska, 2022]. Tabela 7.3 przedstawia wysokość składki zdrowotnej dla ryczału od przychodów ewidencjonowanych.

Tabela 7.3. Wysokość składki zdrowotnej dla ryczału od przychodów ewidencjonowanych w 2022 r. (w zł)

Roczny przychód przedsiębiorcy	Wysokość składki zdrowotnej
Do 60 000	335,94
Od 60 000 do 300 000	559,89
Powyżej 300 000	1 007,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie Zacharczuk [2022].

W przypadku przedsiębiorców opodatkowanych podatkiem liniowym stawka procentowa wynosi 4,9% dochodu, nie może być jednak niższa niż 9% kwoty minimalnego wynagrodzenia [Szopa, 2022]. Tabela 7.4 przedstawia wysokość składki zdrowotnej dla podatku liniowego.

Tabela 7.4. Wysokość składki zdrowotnej dla podatku liniowego w 2022 r. (w zł)

Miesięczny dochód	Wysokość składki zdrowotnej
Do 5 510	290,90
8 000	392
10 000	490
12 000	588
15 000	735
20 000	980
30 000	1 470

Źródło: opracowanie własne na podstawie Zacharczuk [2022].

Również przedsiębiorcy opodatkowani kartą podatkową nie mają już możliwości odliczenia składki zdrowotnej od podatku, a składka wynosi 9% minimalnego wynagrodzenia [Ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym..., 2022, art. 31]. Minimalna składka zdrowotna jest aktualnie liczona od minimalnego wynagrodzenia, które wynosi 3010 zł brutto (stan na marzec 2022 r.). Zostało potwierdzone, iż ma ona działać w sytuacji, gdy dochody wykazane przez przedsiębiorcę w roku podatkowym będą niższe niż minimalne wynagrodzenie. Konsekwencją tej normy prawnej jest zwiększenie kwoty podatku należnego. Przedsiębiorcy od 2022 r. płacą stanowczo wyższą składkę zdrowotną. Jak dotąd dla dużej liczby przedsiębiorców predyspozycja do odliczenia składki zdrowotnej była ułatwieniem, ponieważ obowiązkowe składki na ZUS pokrywały znaczny koszt ich działalności [Sudaj, 2021].

Karta podatkowa to najprostsza forma rozliczania podatku dochodowego. W każdym miesiącu niezbędne jest rozliczenie stałej kwoty podatku, niezależnie od wysokości osiąganych obrotów. Stawki są ustalane raz na rok i ogłaszane przez ministra finansów. Ich wysokość jest zależna od liczby zatrudnionych pracowników oraz zazwyczaj liczby mieszkańców danej miejscowości [Czechowicz, 2021].

Nowi przedsiębiorcy na rynku nie mogą złożyć wniosku o zastosowanie karty podatkowej [Ustawa o zmianie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych..., 2022, art. 65, ust. 1]. Dodatkowo przedsiębiorcy, którzy z jakiegokolwiek przyczyn przestaliby rozliczać się kartą, nie będą mogli wrócić do tej formy.

7.3. Badanie ankietowe dotyczące świadomości na temat Polskiego Ładu i przekonania społeczeństwa do tego programu

W przeprowadzonym badaniu udział wzięło 130 osób, w tym 64,6% stanowiły kobiety, a pozostała część to mężczyźni. Zdecydowana większość ankietowanych znajdowała się w przedziale wiekowym do 30 lat. W gronie osób, które udzieliły odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie, dominowali studenci (70,8%), w tym 46,2% stanowiły osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę lub umów cywilnoprawnych. Pozostała część ankietowanych to osoby bezrobotne lub właściciele firm. Na pytania sformułowane w sposób ujęty w tabeli 7.5 otrzymano następujące odpowiedzi.

Tabela 7.5. Wyniki ankiety dotyczące świadomości na temat Polskiego Ładu i przekonania społeczeństwa do tego programu

Pytania	Odpowiedzi
1	2
Czy jest Pan/i świadom/a istnienia programu społeczno-gospodarczego Polski Ład?	Tak: 98,5%. Nie: 1,5%
Co przyniosą zmiany wprowadzone przez Polski Ład?	Straty: 76,9%. Nie mam zdania: 18,5%. Korzyści: 4,6%
Kogo obejmuje najwięcej zmian wprowadzonych po reformie?	Przedsiębiorców: 63,1%. Wszystkich: 24,6%. Nie mam zdania: 6,2%. Pracowników: 4,6%. Osoby bezrobotne: 1,5%
Jaka jest kwota wolna od podatku dochodowego od osób fizycznych?	Do 30 000 zł: 70,8%. Do 8 000 zł: 20%. Do 45 000 zł: 4,6%. Powyżej 45 000 zł: 4,6%
Jaka jest kwota pierwszego progu podatkowego od 2022 r.?	Do 120 000 zł: 41,5%. Do 85 000 zł: 29,2%. Do 65 000 zł: 21,5%. Powyżej 120 000 zł: 7,7%
Przez jaki okres należało posiadać miejsce zamieszkania poza Polską, aby móc uzyskać tzw. ulgę na powrót?	Co najmniej 3 lata: 41,5%. Co najmniej 2 lata: 27,7%. Co najmniej 4 lata: 15,4%. Co najmniej 12 miesięcy: 15,4%
Jakiej składki dotyczy zmiana zasad naliczania?	Zdrowotnej: 72,8%. Emerytalnej: 15,4%. Chorobowej: 6,2%. Rentowej: 4,6%

cd. tabeli 7.5

1	2
Jaki procent stanowi minimalny podatek dochodowy od osób prawnych?	9%: 58,5%. 10%: 23,1%. 11%: 18,5%
Czy zmiana przepisów w ramach Polskiego Ładu nie pozwoli przejść podatnikom na kartę podatkową, jeśli dotąd nie rozliczali się w ten sposób?	Prawda: 50,8%. Fałsz: 49,2%

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując zebrane odpowiedzi, można stwierdzić, że wiedza społeczeństwa na temat omówionych zmian wprowadzonych przez reformę zależy od złożoności i szczegółowości pytania. Zdecydowana większość ankietowanych jest świadoma wprowadzenia programu Polski Ład i reform z nim związanych, jednak nie jest w stanie odpowiedzieć na bardziej szczegółowe pytania, co może być skutkiem złożoności i liczby wprowadzonych reform. Najtrudniejszymi zagadnieniami okazały się te dotyczące I progu podatkowego i ulgi na powrót, gdyż mniej niż połowa ankietowanych udzieliła na nie poprawnej odpowiedzi. Należy zaznaczyć, że ponad 76% osób uważa, iż program Polski Ład przyniesie więcej strat niż korzyści, co może być skutkiem wielu niedociągnięć w przepisach.

7.4. Podsumowanie

Opisane zmiany mają na celu odbudowę polskiej gospodarki, przezwyciężenie skutków pandemii COVID-19 oraz zniwelowanie różnic społecznych. Mają one udoskonalić dotychczasowy system podatkowy i uefektywnić jego działania, jednakże społeczeństwo podważa ich skuteczność. Wątpliwości związane z wprowadzonymi zmianami są spowodowane zawiłymi przepisami i niestannymi nowelizacjami. Ponadto system podatkowy naszego kraju po reformie jest jeszcze bardziej skomplikowany niż wcześniej i wiele osób ma problemy z interpretacją przepisów, w tym księgowi i pracownicy urzędów skarbowych.

Bibliografia

- Borowska A. (2022), *Formy opodatkowania – jaki rodzaj opodatkowania wybrać?*, Poradnik Przedsiębiorcy, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-formy-opodatkowania-jaka-wybrac> (dostęp: 20.03.2022).
- Czechowicz E. (2021), *Polski Ład: zmiany we wspólnym rozliczeniu małżonków*, PIT.pl, <https://www.pit.pl/aktualnosci/polski-lad-zmiany-we-wspolnym-rozliczeniu-malzonkow-1006305> (dostęp: 20.03.2022).

- Maczalska I. (2022), *Ustalanie wysokości składki zdrowotnej na ryczałcie ewidencjonowanym. Instrukcje ZUS*, PIT.pl, <https://www.pit.pl/aktualnosci/ustalanie-wysokosci-skladki-zdrowotnej-na-ryczalcie-ewidencjonowanym-instrukcje-zus-1006666> (dostęp: 19.03.2022).
- Ministerstwo Finansów (2021), *Podręcznik. Reforma Polski Ład*.
- Sudaj K. (2021), *Polski Ład: Zmiana zasad naliczania składki zdrowotnej w 2022 roku*, PIT.pl, <https://www.pit.pl/aktualnosci/zmiana-zasad-naliczania-skladki-zdrowotnej-w-2022-roku-polski-lad-szczegoly-1005821> (dostęp: 18.03.2022).
- Szopa K. (2022), *Podatek liniowy po wprowadzeniu Polskiego Ładu – czy dalej się opłaca?*, Poradnik Przedsiębiorcy, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-podatek-liniowy-po-wprowadzeniu-polskiego-ladu-czy-dalej-sie-oplaca> (dostęp: 15.03.2022).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz. U. z 2022 r., poz. 1 ze zm.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz. U. z 2022 r., poz. 583 ze zm.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, Dz. U. z 2022 r., poz. 1265 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2022 r., poz. 1265 ze zm.
- Zacharczuk P. (2022), *Składka zdrowotna Polski Ład – ile wynosi składka zdrowotna w 2022?*, ZUS Info, <https://www.zus.info.pl/skladka-zdrowotna-2022/> (dostęp: 19.03.2022).

Rozdział 8

Czy zawód pilota wycieczek jest intratny? Oczekiwania a rzeczywistość

Anita Magiera

Koło Naukowe „Miłośnicy Podróży”

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Dr Daniel Bakota

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

8.1. Wprowadzenie

Turystyka od ostatnich dwóch dekad jest branżą dynamicznie rozwijającą się w każdym kierunku. Z roku na rok zmienia się jej postrzeganie. Powstają coraz to nowsze rodzaje turystyki, ale zmienia się również sam turysta – jego oczekiwania i wymagania ulegają diametralnej przemianie. Coraz częściej jest on zdecydowany, ma ukierunkowany pogląd na konkretny kierunek, ofertę czy biuro podróży. Wie, co może zaspokoić jego potrzeby turystyczne i dąży do ich realizacji. Biura podróży starają się zaspokoić wszelkie życzenia przyszłych turystów, wychodząc im naprzeciw. W tym miejscu należy podkreślić rolę pilota wycieczek, bez którego często nie udałoby się sprostać wszystkim zadaniom. Pilot wycieczek zajmuje w obsłudze ruchu turystycznego znaczące miejsce – jest to pewnego rodzaju służba i misja do spełnienia. Pilot jest osobą towarzyszącą, która w imieniu organizatora turystyki sprawuje opiekę nad uczestnikami imprezy turystycznej w zakresie wynikającym z umowy. Czuwa nad sposobem świadczenia usług na rzecz klientów, przyjmuje zgłoszenia od uczestników, które dotyczą uchybień w świadczonych usługach, a także wskazuje lokalne atrakcje oraz przekazuje podstawowe informacje dotyczące odwiedzanego kraju czy miejsca. Obowiązki te obecnie określa Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych [2022].

Celem niniejszego rozdziału jest przedstawienie zawodu pilota wycieczek w aspekcie zmieniających się uwarunkowań prawnych i gospodarczych. Zastosowane metody badawcze to analiza piśmiennictwa, kwestionariusz ankiety udostępniony respondentom w postaci elektronicznej i wnioskowanie statystyczne.

8.2. Sylwetka zawodowa pilota wycieczek

Wśród istotnych cech, którymi powinien wyróżniać się pilot wycieczek, należy wymienić: życzliwość, otwartość, komunikatywność, uprzejmość, a także wysoką kulturę osobistą, wiążącą się z przestrzeganiem zasad i reguł zachowania się w określonej grupie [Szafranowicz-Małozięć, 2015, s. 411-416]. Trudno sobie wyobrazić pilota, który boi się kontaktu z ludźmi, a wystąpienia publiczne spędzają mu sen z powiek. Pilot musi być oazą spokoju i dobrze radzić sobie ze stresem, gdyż codziennie obcuje z wymagającymi sytuacjami, które mogą zachwiać równowagę psychiczną. Przedstawiciel organizatora turystyki nie może mieć ani poczucia wyższości, ani niższości. Pilot powinien potrafić wczuć się w sytuację turysty i poznać motywacje uprawiania przez niego turystyki. Uczestnicy imprezy turystycznej najczęściej biorą w niej udział, gdyż chcą poznać nowych ludzi, inną kulturę, zasmakować regionalnej kuchni, a przy tym odpocząć od codziennych problemów, zaimponować innym, obcować z przyrodą, a przede wszystkim dobrze się bawić. Znajomość tych motywacji z pewnością pozwala lepiej zaopiekować się turystami [Kruczek, Wajdzik, 2013, s. 18-19]. Zrozumienie drugiego człowieka, empatia, poszanowanie praw innych to z pewnością cechy, którymi powinien odznaczać się pilot wycieczek [Kołowski, 2009, s. 206-209]. Również punktualność jest tutaj istotna. Nie może być tak, że turysta czeka na pilota. To pilot powinien być wcześniej i przywitać uczestnika imprezy. Przedstawiciel organizatora turystyki to po części wizjoner, który potrafi przewidywać różne zdarzenia, ma nawyk stałego planowania i przy tym jest osobą samodzielną oraz zdyscyplinowaną wewnątrz. Pilot musi być osobą stabilną emocjonalnie, spokojną, która stara się nie stwarzać trudnych sytuacji. Wskazane są osoby aktywne, pełne energii, pogodne i optymistycznie nastawione do świata. Z jednej strony mówi się, iż pilot powinien być sympatyczny i przyjazny, ale należy pamiętać, że z drugiej strony musi być asertywny, stanowczy i konsekwentny, ponieważ bez tych cech nieraz może nabawić się problemów [Janicka, 2012, s. 29-34]. Mając na uwadze zasady kultury osobistej, opiekun grupy nie powinien palić papierosów przy turystach, a tym bardziej spożywać alkoholu podczas trwania wycieczki, gdyż jest w pracy, a przez pryzmat jego osoby turyści postrzegają również organizatora imprezy turystycznej [Szafranowicz-Małozięć, 2015, s. 414-416].

Tabela 8.1. Zbiór cech pożądanych u pilota wycieczek

Cechy	Opis
Ambitny	Wykazuje chęć ciągłej nauki i doskonalenia umiejętności
Asertywny	Potrafi wyrazić swoje zdanie, przy jednoczesnym uszanowaniu uczuć i poglądów innych
Elastyczny	Potrafi odnaleźć się w każdej sytuacji
Empatyczny	Potrafi wysłuchać i zrozumieć innych
Etyczny	Postępuje zgodnie z obowiązującymi zasadami etycznymi i moralnymi
Kreatywny	Stosuje niestandardowe rozwiązania w trudnych sytuacjach
Odporny psychicznie	Potrafi pracować pod presją
Wytrzymały fizycznie	Nie ma problemów z realizacją programu z uwagi na stan fizyczny
Odpowiedzialny	Potrafi dopilnować, aby wszystko było zrealizowane
Punktualny	Jest zawsze pierwszy na miejscu zbiórki
Solidny	Można na nim polegać
Optymista	Podchodzi z pozytywnym nastawieniem do wykonywanych czynności
Z poczuciem humoru	Potrafi żartować
Otwarty na ludzi	Lubi obcować z innymi
Stanowczy	Potrafi podjąć ostateczną decyzję
Towarzyski	Lubi przebywać wśród ludzi
Uczciwy	Potrafi szanować czyjąś własność
Życzliwy	Jest przyjaźnie nastawiony do innych
Szanujący ludzi	Potrafi uszanować inną kulturę, religię czy poglądy seksualne

Źródło: Kruczek [2014a, s. 213-214]; Szafranowicz-Małozięć [2015, s. 411-412].

8.3. Deregulacja zawodu pilota wycieczek – zagrożenia, szanse, wyzwania

Kwestia deregulacji zawodu pilota wycieczek, tak samo jak przewodnika turystycznego, wzbudziła wiele kontrowersji wśród społeczeństwa. Pojawiło się wiele obaw związanych z przyszłością obecnych, jak i przyszłych pracowników tej gałęzi turystyki. Wszystko zaczęło się późną jesienią 2011 r., kiedy to pojawiły się pierwsze głosy „uwolnienia” kilkudziesięciu zawodów. W listopadzie 2011 r. D. Tusk przedstawił koncepcję w *expose* sejmowym, w którym co prawda nie znalazły się konkretne informacje nt. pilota wycieczek, ale ogólna idea dawała do myślenia. Łatwiejszy dostęp do zawodu, zwalczenie bezrobocia czy zmniejszenie zbędnych procedur to tylko nieliczne z wygłoszonych postulatów. Po raz pierwszy temat został poruszony przed większą publicznością na VII Forum Pilotażu i Przewodnictwa, na którym wspomniano o możliwości odstąpienia od obowiązkowych szkoleń i kursów dla przyszłych pilotów wycieczek. W lutym 2012 r. Minister Sprawiedliwości J. Gowin ogłosił, iż w pierw-

szej 50 zawodów do „uwolnienia” znajduje się również profesja pilota wycieczek. Ogłoszony projekt z dnia 6 marca 2012 r. zakładał [Zubrzycki, 2014, s. 11-18]: całkowite zniesienie obowiązku szkoleń, egzaminowania, wymagań dotyczących wykształcenia średniego, zaświadczenia o stanie zdrowia, a nawet wymogu osiągnięcia pełnoletniości. Zachowano tylko zaświadczenie o niekaralności za przestępstwa umyślne i inne związane z wykonywaniem pracy pilota bądź przewodnika. Z jednej strony miało to zwiększyć dostępność zawodu, szczególnie wśród młodych ludzi i absolwentów, oraz zmniejszyć bezrobocie, z drugiej zaś wywołało liczne dyskusje. Do Ministerstwa Sprawiedliwości spłynęło ponad 500 pisemnych uwag dotyczących deregulacji. Odbływały się liczne spotkania z ministrem Gowinem, z przedstawicielami branży turystycznej, ale nie przyniosło to większego skutku.

Projekt ustawy został przyjęty przez Radę Ministrów 27 września 2012 r. z drobnymi zmianami w stosunku do pierwszej wersji [Zubrzycki, 2014, s. 11-18]. Zachowano wymóg pełnoletniości i wykształcenia minimum średniego przyszłych kandydatów na pilotów i przewodników turystycznych. Projekt trafił do Sejmu 8 października 2012 r., a od stycznia 2013 r. rozpoczęły się już właściwe prace Komisji Nadzwyczajnej nad ustawą. Wówczas został opracowany projekt poprawek przez Polską Organizację Turystyczną oraz Polską Federację Pilotażu i Przewodnictwa. Projekt ten zgłoszono pod obrady komisji, a następnie trafił jako wniosek mniejszości na posiedzenie Sejmu 19 kwietnia 2013 r. Poprawki w wyniku głosowania zostały ostatecznie odrzucone, ale zaskakujące było to, iż dokonało się to niewielką większością głosów. Po dwóch posiedzeniach komisji senackich 13 czerwca 2013 r. Sejm po drobnych poprawkach Senatu ponownie przegłosował ustawę. Ostatecznie 9 lipca 2013 r. ustawa została podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, co oznaczało wejście w życie jej postanowień z dniem 1 stycznia 2014 r. [Zubrzycki, 2014, s. 11-18]. Odtąd kandydat na pilota wycieczek musi spełniać trzy wymagania:

- 1) mieć ukończone 18 lat,
- 2) posiadać minimum wykształcenie średnie,
- 3) nie może być karany za przestępstwa umyślne lub inne w związku z wykonywaniem zawodu pilota bądź przewodnika turystycznego [Zubrzycki, 2014, s. 11-18].

Z dniem 1 stycznia 2014 r. branża turystyczna stanęła przed nowymi wyzwaniami. Należało wówczas zastanowić się, jakie szanse i możliwości przynosi wprowadzenie niniejszej ustawy. Co można zrobić, żeby zachować markę i prestiż zawodu pilota wycieczek, a także jak wykorzystać deregulację w celu udoskonalenia systemu kształcenia pilotów wycieczek [Szafranowicz-Małożięć, 2014, s. 43-54]? W tabeli 8.2 zamieszczono najważniejsze korzyści i zagrożenia związane z wprowadzeniem w życie deregulacji zawodu pilota wycieczek.

Tabela 8.2. Korzyści i zagrożenia wynikające z wprowadzenia deregulacji dla branży turystycznej i pilotów

Korzyści	
Dla branży turystycznej	Dla pilotów
Większa konkurencyjność	Brak stresu związanego z egzaminami
Możliwość negocjowania wynagrodzeń w zależności od kompetencji	Zmniejszenie kosztów dla chcących rozpocząć pracę w pilotażu
Możliwość dostosowania kursów do potrzeb przyszłej kadry pilockiej	Szansa na zwiększenie roli stowarzyszeń i grup branżowych
Ludzie z pasją, ale bez licencji uzyskują możliwość zatrudnienia w pilotażu	Przymus podnoszenia swoich kwalifikacji w celu utrzymania się na rynku
Większa swoboda przy organizacji kursów doszkalających	Możliwość pracy w języku obcym bez potrzeby potwierdzenia legitymacją
Możliwość podjęcia współpracy z osobami znającymi określone destynacje, ale nieposiadającymi licencji	Możliwość wykorzystania swojej wiedzy o danym regionie, bez konieczności potwierdzania jej wynikiem z egzaminu
Rozwój specjalizacji wśród grona pilotów wycieczek	Każdy indywidualnie może podjąć decyzję, czy potrzebuje uczestniczyć w kursie dla przyszłych pilotów, a jeśli tak, to w jakiej formie będzie to najbardziej efektywne
Zagrożenia	
Dla branży turystycznej	Dla pilotów
Przekazywanie informacji w sposób nierzetelny przez pilotów bez licencji	Mniej zleceń dla pilotów posiadających licencję
Odpływ klientów niezadowolonych z jakości usług	Konkurencja ze strony pilotów z innych krajów (obcokrajowców)

Źródło: Sidor, Giordano, Skrzypek [2014, s. 59-80].

Wyzwaniem, z którym przyszło się zmierzyć Polskiej Izbie Turystyki i Polskiej Federacji Pilotażu i Przewodnictwa po wejściu w życie deregulacji, jest niezaprzeczalnie stworzenie przez środowisko pilockie własnego systemu szkoleń i certyfikacji, który potwierdzałby wiedzę i kompetencje, a przede wszystkim byłby punktem odniesienia dla usługobiorców, którym zależy na jakości. Organizator turystyki niejednokrotnie staje przed trudną decyzją, kiedy przychodzi potrzeba zatrudnienia nowego pilota. Jest to jedna z ważniejszych osób w całym projekcie imprezy turystycznej, gdyż to na jej barki spada ciężar realizacji wyjazdu, przy jednoczesnym zadowoleniu klienta, organizatora, nie łamiąc przy tym praw zarówno pisemnych, jak i zwyczajowych. Do roku 2014 potwierdzeniem wiedzy i umiejętności była legitymacja pilota wycieczek wydawana początkowo przez urzędy wojewódzkie, a następnie marszałkowskie. Po „uwolnieniu” zawodu powstała potrzeba stworzenia takiego systemu, który pozwalałby sprawdzić wiarygodność posiadania odpowiednich kompetencji i predyspozycji przed zatrudnieniem osoby pilota i powierzeniem mu grupy turystów [Kruczek, 2014b, s. 33-42].

Deregulacja dała szansę na lepszy system kształcenia przyszłych kadr turystyki i podniesienie jakości świadczonych usług. Od tego momentu każdy organizator samodzielnie układa program szkolenia, wybiera formę prowadzenia zajęć, prezentację treści programowych, w zależności od obecnego trendu, zapotrzebowania oraz oczekiwań ze strony kursantów, przyszłych pracodawców i turystów. Również wymiar godzin oraz ich rozłożenie w czasie zostały uzależnione od potrzeb klienta i możliwości organizatora, co dało większą szansę na uczestnictwo np. osób pracujących, uczących się czy ograniczonych życiem rodzinnym. Programy obejmują obecnie wiadomości *stricte* branżowe, które będzie można wykorzystać później w przyszłej pracy, m.in. zagadnienia dotyczące przygotowania pilota do obsługi imprezy turystycznej w zależności od środka transportu, logistyki podróży, zakwaterowania, organizacji dnia, technik prezentacji, komunikacji z turystą, a także sytuacji trudnych, nagłych i awaryjnych. Forma zajęć natomiast aktywizuje kursanta poprzez ćwiczenia, symulacje i zajęcia praktyczne, dzięki czemu absolwent w swej przyszłej pracy może czuć się pewnie i swobodnie. Stosowanie metod innych niż standardowy wykład, który preferowano przed deregulacją, daje większe efekty w procesie nauczania i zapamiętywania [Szafranowicz-Małozięć, 2014, s. 43-54].

8.4. Praca pilota wycieczek – oczekiwania a rzeczywistość

Wynagrodzenie pilota wycieczek ustalane jest indywidualnie z biurem podróży i nie ma kwoty za pilotowanie imprez turystycznych obowiązującej dla wszystkich. Na wysokość wynagrodzenia ma wpływ kilka czynników, m.in. wielkość firmy, doświadczenie pilota, typ imprezy turystycznej i jej czas trwania, liczba uczestników czy kraj docelowy. Większość pilotów otrzymuje za wykonane zadanie tzw. dniówkę. Ten fakt oznacza, że jeśli nie pilotują, to po prostu nie zarabiają. Rzadko się zdarza, aby pilot wycieczek zatrudniony był na umowę o pracę i dostawał wynagrodzenie miesięczne. W takim razie ile wynosi „dniówka” pilota wycieczek?

W wyniku badania empirycznego przeprowadzonego w okresie listopad–grudzień 2021 r., które przyjęło formę badania ankietowego z wykorzystaniem kwestionariusza udostępnionego respondentom w formie elektronicznej, uzyskano kompletnie wypełnione kwestionariusze ankiety, które następnie poddano analizie.

Uzyskane wyniki obejmują 100 obserwacji, z czego 65% respondentów stanowiły kobiety, a 35% mężczyźni. Osoby w wieku 18-25 lat to tylko 7% ankietowanych. Z kolei w przedziale 26-60 lat było 73% respondentów, a w prze-

dziale 60 i więcej – 20%. Najliczniejszą grupę, która wzięła udział w badaniu, stanowili reprezentanci województwa śląskiego (20% ankietowanych), a następnie województwa mazowieckiego (13%) i wielkopolskiego (12%) – tabela 8.3.

Tabela 8.3. Liczność dla zmiennych AGE, SEX, VOIVODESHIP w ramach przeprowadzonego badania

AGE	Procent
18-25 lat	7
26-60 lat	73
60 lat i więcej	20
SEX	Procent
Mężczyzna	35
Kobieta	65
VOIVODESHIP	Procent
Mazowieckie	13
Wielkopolskie	12
Śląskie	20
Dolnośląskie	8
Opolskie	2
Małopolskie	8
Zachodniopomorskie	7
Świętokrzyskie	3
Podkarpackie	5
Lubelskie	6
Podlaskie	1
Łódzkie	7
Pomorskie	3
Kujawsko-pomorskie	3
Warmińsko-mazurskie	1
Lubuskie	1

Źródło: opracowanie własne.

Na wstępie badań obliczono statystyki opisowe dla wybranych zmiennych (tabela 8.4).

Tabela 8.4. Statystyki opisowe badanych zmiennych

Zmienna	N ważnych	Procent ważnych	Moda	Liczebność mody	Minimum	Maksimum
ADV1	11	11	1	11	1	1
ADV2	65	65	1	65	1	1
ADV3	77	77	1	77	1	1
ADV4	64	64	1	64	1	1
ADV5	60	60	1	60	1	1
ADV6	2	2	1	2	1	1
ADV7	44	44	1	44	1	1
ADV8	6	6	1	6	1	1
DIS1	18	18	1	18	1	1
DIS2	23	23	1	23	1	1
DIS3	31	31	1	31	1	1
DIS4	30	30	1	30	1	1
DIS5	45	45	1	45	1	1
DIS6	72	72	1	72	1	1
DIS7	67	67	1	67	1	1
DIS8	8	8	1	8	1	1
SAL_dom	100	100	2	58	1	3
SAL_abr	100	100	2	41	0	3

Źródło: opracowanie własne.

W grupie zmiennej ADV1-ADV8, czyli odpowiedzi na pytanie: „Jakie są według Pana/-i zalety wykonywania zawodu pilota imprez turystycznych?”, najbardziej liczna moda to odpowiedź „praca z ludźmi” (liczność mody 77), a w dalszej kolejności „możliwość zwiedzania świata” (liczność mody 65) oraz „praca w ruchu” (liczność mody 64). Niestety odpowiedź „wysokie zarobki” wskazana została przez nielicznych (liczność mody 11). Z kolei wśród odpowiedzi „inne” (zmienna ADV8) znalazły się jeszcze takie zalety, jak np. realizacja swoich pasji, odkrywanie i doświadczanie nowych interesujących miejsc, a także elastyczność czasu pracy. Natomiast w grupie zmiennej DIS1-DIS8, oznaczającej wady związane z pracą w pilotażu imprez turystycznych, respondenci najczęściej wskazywali na sezonowość (liczność mody 72) i niestabilność (liczność mody 67). Z kolei na trzecim miejscu uplasowała się odpowiedź „brak czasu dla rodziny” (liczność mody 45). Zadowolający jest fakt, że skoro w poprzednim pytaniu dotyczącym zalet odpowiedź „wysokie zarobki” nie cieszyła się popularnością, to w tym pytaniu wariant „niskie zarobki” – jako wadę – też wskazało niewielu ankietowanych (liczność mody 18).

W przypadku zmiennej SAL_dom, która oznacza dzienne wynagrodzenie netto za pilotaż wycieczek krajowych, ankietowani zaznaczyli wynagrodzenie w przedziale 200-350 zł. Natomiast na pytanie dotyczące dziennego wynagrodzenia netto za pilotaż wycieczek zagranicznych (zmienna SAL_abr) respondenci najczęściej wybierali odpowiedź „250-400 zł”.

Na uwagę zasługuje również fakt, że w pracy pilotów wycieczek bardzo szybko mogą zachodzić zmiany pod wpływem czynników zewnętrznych. Dlatego też w wadach tej pracy, na drugim miejscu ankietowani wskazywali niestabilność. Takim czynnikiem był wybuch na początku 2020 r. pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, która w największym stopniu dotknęła turystykę [Falcon, Sanchez, Fernandez, 2020; Harchandani, Shome, 2021].

8.5. Podsumowanie

Zawód pilota wycieczek największe zainteresowanie wzbudza wśród ludzi młodych (studentów, „świeżo upieczonych” absolwentów, jak również osób bez zobowiązań rodzinnych). Pomimo że jest to zawód wymagający, to posiada wiele zalet. Jedną z nich jest darmowe zwiedzanie wielu krajów świata z możliwością nawiązania ciekawych kontaktów oraz doszlifowania języka obcego. Trudno jednak jednoznacznie określić, na jakim tak naprawdę poziomie plasują się wynagrodzenia w tej branży. Osoba pracująca na stanowisku pilota wycieczek bardzo rzadko zatrudniana jest na etat, a jej wynagrodzenie zależy od wielu czynników. Nie sposób więc określić konkretną medianę miesięcznej pensji. Jednak biorąc pod uwagę dzienne wynagrodzenie netto za pilotaż wycieczek krajowych, ankietowani najczęściej wskazywali na wynagrodzenie w przedziale 200-350 zł, a za pilotaż wycieczek zagranicznych w wysokości 250-400 zł. Czy są to kwoty warte tej pracy? Dla wielu osób, których życie kręci się wokół podróży i zwiedzania świata – z pewnością. Należy mieć jednak świadomość, że pod wpływem czynników zewnętrznych wiele w tej pracy może się zdarzyć, co może wpłynąć na prywatne finanse pilotów wycieczek. Podczas pandemii koronawirusa SARS-CoV-2, która niewątpliwie miała wpływ na kondycję ekonomiczną branży turystycznej, osoby zajmujące się pilotowaniem wycieczek praktycznie utraciły źródło dochodu. Sytuacja pandemiczna spowodowała znaczne osłabienie tempa wzrostu gospodarczego, a nawet recesję gospodarczą, jak miało to miejsce np. w branży turystycznej.

Bibliografia

- Falcon V.V., Sanchez F.C., Fernandez A.J.R. (2020), *Impact of COVID-19 on world tourism*, "Revista Universidad y Sociedad", no. 12, s. 207-216.
- Harchandani P., Shome S. (2021), *Global tourism and COVID-19: An impact assessment*, "Tourism", no. 69(2), s. 262-280.
- Janicka H. (2012), *Profesjonalny pilot, przewodnik – kto to jest?*, (w:) Z. Kruczek (red.), *Specjalizacja i profesjonalizacja we współczesnym pilotażu i przewodnictwie*, Proksenia, Kraków, s. 29-34.
- Kołemski G. (2009), *Vademecum pilota grup turystycznych*, Uniwersytet Ekonomiczny, Poznań.
- Kruczek Z. (2014a), *Obsługa ruchu turystycznego. Teoria i praktyka*, Proksenia, Kraków.
- Kruczek Z. (2014b), *Quo Vadis, cicerone – dokąd zmierza przewodnictwo turystyczne i pilotaż wycieczek?*, (w:) Z. Kruczek (red.), *Pilotaż i przewodnictwo turystyczne po deregulacji*, Proksenia, Kraków, s. 33-42.
- Kruczek Z., Wajdzik M. (2013), *Metodyka i technika pracy pilota – rezydenta*, Proksenia, Kraków.
- Sidor K., Giordano K., Skrzypek B. (2014), *Wybrane problemy deregulacji zawodu pilota i przewodnika na przykładzie badań ankietowych wśród pracodawców i pracowników branży turystycznej*, (w:) Z. Kruczek (red.), *Pilotaż i przewodnictwo turystyczne po deregulacji*, Proksenia, Kraków, s. 59-80.
- Szafranowicz-Małozięć R. (2014), *Nowe metody kształcenia i weryfikowania kompetencji zawodowych pilotów wycieczek*, (w:) Z. Kruczek (red.), *Pilotaż i przewodnictwo turystyczne po deregulacji*, Proksenia, Kraków, s. 43-54.
- Szafranowicz-Małozięć R. (2015), *Podręcznik pilota wycieczek. Warsztat praktyczny*, Kadry Turystyki, Warszawa.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych, Dz. U. z 2022 r., poz. 2185.
- Zubrzycki P. (2014), *Kalendarium deregulacji zawodu pilota i przewodnika turystycznego*, (w:) Z. Kruczek (red.), *Pilotaż i przewodnictwo turystyczne po deregulacji*, Proksenia, Kraków, s. 11-18.

Rozdział 9

Wady i zalety form opodatkowania przychodu z działalności gospodarczej po zmianach w roku 2022

Anna Mokryńska, Angelika Szczypiorowska

Koło Naukowe Rachunkowości „Rachmistrz”
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

9.1. Wprowadzenie

Zmiany w przepisach podatkowych wprowadzone Ustawą z dnia 29 października 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw [2022; dalej: Polski Ład] spowodowały, że większość przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą zaczęła się zastanawiać nad wadami i zaletami wybranej dla własnego przedsiębiorstwa formy opodatkowania [Sławski, 2022, s. 172-357].

Zakładając własną działalność gospodarczą, poza jej rejestracją, wyborem zakresu działania należy również podjąć decyzję o formie opodatkowania. Ciągłe zmiany w regulacjach prawnych prowokują jednak coraz więcej pytań zarówno wśród przedsiębiorców, jak i księgowych oraz doradców podatkowych co do wyboru optymalnej formy opodatkowania podejmowanej działalności przez podmiot gospodarczy.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zalet i wad form opodatkowania przychodu z działalności gospodarczej po zmianach w roku 2022. Zastosowane metody badawcze to analiza aktów prawnych i piśmiennictwa.

9.2. Skala podatkowa jako najczęściej wybierana forma opodatkowania

Jedną z najbardziej popularnych form opodatkowania w Polsce jest skala podatkowa. W tym przypadku osiągnięty przychód pomniejsza się o koszty uzyskania przychodu, otrzymując dochód podlegający opodatkowaniu [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art 27 ust. 1]. W zależności od wysokości osiągniętego dochodu stosować należy stawkę podatku 17% lub 32%. Niższa stawka odnosi się do dochodów nieprzekraczających 120 tys. złotych. Z kolei wyższa to dochody osiągane ponad tę kwotę [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art 27, ust. 1]. Szczegółowy sposób wyliczenia podatku dla przedsiębiorstwa, które wybrało formę opodatkowania według skali podatkowej, przedstawia tabela 9.1.

Tabela 9.1. Wyliczenie podatku zgodnie ze skalą podatkową

Sposób wyliczenia podatku	
Dochody nieprzekraczające 120 000 zł	Dochody powyżej 120 000 zł
17% – 5 100 zł	15 300+ zł (32% x nadwyżka powyżej 120 000 zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych [2022, art 27, ust. 1].

Tabela 9.1 przedstawia szczegółowy sposób wyliczania podatku zgodnie z nowymi przepisami obowiązującymi od bieżącego roku. W przypadku pierwszego progu zwrócić należy uwagę, że obliczony podatek pomniejsza się o kwotę zmniejszającą 5100 złotych. Z kolei w przypadku drugiego progu podatek jest już podany, a jedynie należy dodać obliczony przy zastosowaniu stawki 32% podatek od nadwyżki ponad przekroczony próg [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art 27, ust. 1].

W przypadku skali podatkowej należy podkreślić, że zastosowanie ma zwiększona kwota wolna od podatku, która w tym roku wynosi 30 tys. zł. Kwota ta jest uwzględniona już w tabeli 9.1, w drugiej kolumnie; 17% kwoty wolnej od podatku pomniejsza podatek. Natomiast w drugim przypadku 15 300 zł jest to kwota podatku przypadająca do zapłaty w przypadku osiągnięcia 120 tys. zł dochodu pomniejszona o podatek naliczony od kwoty wolnej od podatku [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art 27, ust. 1].

Korzystanie z tej formy opodatkowania działalności uprawnia do korzystania z ulg i odliczeń od podatku; są to m.in. ulga na dziecko, wspólne rozliczanie z małżonkiem, odliczenie składek na ubezpieczenie społeczne, ulga dla klasy średniej. Jednakże przepisy Polskiego Ładu spowodowały, że przedsiębiorcy nie mają już możliwości odliczania od podatku składki zdrowotnej. Dla skali podat-

kowej składka zdrowotna obliczana jest jako miesięczny dochód za miesiąc poprzedni przemnożony razy 9% [Zacharczuk, 2022].

9.3. Opodatkowanie podatkiem liniowym – charakterystyka

W sytuacji, gdy jednostka gospodarcza wybiera jako formę opodatkowania stawkę liniową, niezależna jest wielkość osiągniętych dochodów, ponieważ stosuje się zawsze stawkę 19% [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 30c]. Tę formę opodatkowania mogą wybrać podmioty zajmujące się prowadzeniem działalności gospodarczej, w tym uzyskujące dochody z udziału w spółce niebędącej osobą prawną, lub osiągające dochody z działów specjalnych produkcji rolnej. Wyłączeniu podlegają dochody z umów zlecenia i umów o pracę [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 30c].

W porównaniu ze skalą podatkową ta forma opodatkowania jest mniej korzystna ze względu na utratę możliwości rozliczania się z małżonkiem czy też skorzystania z dodatkowego odliczenia dla osób wychowujących samotnie dziecko. Ponadto wybierając jako formę opodatkowania w postaci podatku liniowego, nie można świadczyć usług na rzecz byłego i obecnego pracodawcy. Mimo niższej stawki podatku, co jest korzystne przy wyższych dochodach jednostki, trzeba mieć na uwadze, że podatek liniowy odbiera prawo do ulgi na dziecko, ulgę internetową, rehabilitacyjną oraz darowizn przekazanych na cele krwiodawstwa [Biznes.gov.pl, b.r.].

Pomimo korzystniejszej stawki podatku pod uwagę należy także wziąć fakt braku możliwości odliczenia od podatku oraz zaliczenia do kosztów uzyskania przychodu składki zdrowotnej. W przypadku podatku liniowego składka zdrowotna wynosi 4,9% osiągniętego w miesiącu poprzednim dochodu. Powoduje to wzrost realnego oprocentowania osiągniętych przez jednostki gospodarcze dochodu do 23,9% [Szysz, 2022]. Wyliczając składkę zdrowotną w podatku liniowym, trzeba mieć na uwadze, że mimo wskazania jej w wysokości 4,9% dochodu nie może ona być niższa niż 9% minimalnego wynagrodzenia. Jeśli minimalne wynagrodzenie wyniosło w 2022 r. 3010 zł, oznacza to, że składka zdrowotna minimalnie może wynieść 270 zł. Znając minimalną składkę, możemy obliczyć, poniżej jakiego dochodu zawsze zapłacimy 270 zł, tj. 270 zł dzielone przez 4,9% daje kwotę 5510 zł. Analizując niniejsze obliczenia, można stwierdzić, iż dla dochodu powyżej 5510 zł stosowana będzie stawka 4,9% do obliczenia składki zdrowotnej, a poniżej zawsze będzie to kwota stała w wysokości 270 zł [zob. Wiśniewska, 2021].

9.4. Karta podatkowa – charakterystyka

Kolejną z form opodatkowania jest karta podatkowa mająca obecnie zastosowanie tylko do podmiotów, które stosowały ten sposób rozliczania w 2021 r. Po zmianach wprowadzonych przez Polski Ład nie ma możliwości wyboru tej formy rozliczania podatku przez nowych przedsiębiorców. Ta sama sytuacja ma miejsce w przypadku rezygnacji, gdzie również ponownie nie będzie można wrócić na rozliczanie kartą podatkową [Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, 2022, art. 65, ust. 1].

Karta podatkowa, podobnie jak skala liniowa, stosuje w odniesieniu do składki zdrowotnej stawkę 9%. Liczy się ją od minimalnego wynagrodzenia, tzn. w 2022 r. od kwoty 3010 zł. Otrzymujemy tym sposobem do zapłaty 270 zł składki zdrowotnej [zob. Wiśniewska, 2021].

9.5. Ryczałt ewidencjonowany – charakterystyka

Ryczałt ewidencjonowany obejmuje przychody osób fizycznych lub przedsiębiorstw w spadku z pozarolniczej działalności gospodarczej, również gdy działalność prowadzona jest w formie: spółki cywilnej osób fizycznych, spółki cywilnej osób fizycznych, spółki jawnej osób fizycznych i przedsiębiorstwa w spadku [Ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym..., 2022, art. 6, ust. 1].

Występuje kryterium wartości przychodów w wysokości nieprzekraczającej 2 mln euro oraz zapis, iż ryczałt może stosować podatnik rozpoczynający działalność w roku podatkowym, niestosujący opodatkowania w formie karty podatkowej (bez kryterium wysokości przychodów) [Ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym..., 2022, art. 6, ust. 1].

Stawki ryczałtu zależne są od wykonywanej czynności. Podatnik powinien prowadzić ewidencję w sposób umożliwiający ustalenie przychodów opodatkowanych. Gdy podatnik nie prowadzi ewidencji pozwalającej na ustalenie przychodów dla każdego rodzaju działalności, naliczana jest stawka 8,5% od przychodów, z zastrzeżeniem, iż jeżeli osiągnie przychód wyższy, naliczana będzie wyższa stawka ryczałtu wobec całego przychodu, tj. 17%, 15%, 14%, 12,5%, 12%, 10%, 8,5%, 5,5%, 3%, 2%.

Od roku 2022 ryczałt ewidencjonowany może stać się korzystniejszy dla niektórych podatników. Wiąże się to ze zmianami wprowadzonymi w Polskim Ładzie w odniesieniu do składki zdrowotnej. Jednak od 1 lipca 2022 r. dla osób stosujących ryczałt ewidencjonowany wartość 50% kwoty zapłaconych składek zdrowotnych będzie mogła być odpisana od podstawy opodatkowania przycho-

du uzyskanego przez przedsiębiorcę. Wykonując kalkulację, w której przedsiębiorca stosujący ryczałt ewidencjonowany płaci maksymalną składkę zdrowotną wynoszącą 1007,81 zł, kwota, o jaką może zostać pomniejszony przychód, wynosi 503,91 zł w skali miesiąca. W taki sposób przedsiębiorca będzie mógł zyskać w skali roku między 60 do 1028 zł. Porównując z podatkiem liniowym, nie wypada ona zbyt korzystnie, gdzie po zmianach będzie można wliczyć składkę zdrowotną do kosztów prowadzenia działalności. W tym przypadku wartość 8700 zł jest maksymalną kwotą, o jaką przedsiębiorca może obniżyć swoją podstawę opodatkowania [Czechowicz, 2022].

9.6. Podsumowanie

W przypadku dwóch pierwszych form opodatkowania, omówionych w niniejszym opracowaniu, poza różniącymi się stawkami podatku i składkami na ubezpieczenie zdrowotne jednostki gospodarcze, wybierając formę opodatkowania, powinny zwrócić uwagę na możliwość skorzystania z dodatkowych ulg, których większy wachlarz daje jednak skala podatkowa. Poza tym w skali podatkowej jednostce przysługuje kwota wolna od podatku, czego nie zauważamy dla podatku liniowego. Jeżeli chodzi o ewidencję, obie formy opodatkowania przewidują podatkową księgę przychodów i rozchodów bądź księgi rachunkowe. Karta podatkowa mimo dość korzystnych warunków nie jest już możliwa do wybrania, przez co stanie się ona formą powoli wymierającą, w myśl obecnych przepisów prawa. Ostatnia, ale nie mniej ważna forma ryczałtu ewidencjonowanego, może nabrać znacznej popularności ze względu na warunki, które oferuje.

Bibliografia

- Biznes.gov.pl, *Podatek liniowy*, Serwis Informacyjno-Uslugowy dla Przedsiębiorcy, <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00253> (dostęp: 15.02.2023).
- Czechowicz E. (2022), *10 ważnych zmian w PIT od 1 lipca 2022 r.*, PIT.pl, <https://www.pit.pl/aktualnosci/10-waznych-zmian-w-pit-od-1-lipca-2022-r-1007057> (dostęp: 15.02.2023).
- Sławski C. (2022), *Wszystko o podatkach, rachunkowości i finansach w roku 2022*, Gofin, Gorzów Wielkopolski.
- Szys G. (2022), *Optymalna forma opodatkowania w 2022 roku?*, Grant Thornton, <https://granthornton.pl/publikacja/optymalna-forma-opodatkowania-w-2022-roku/> (dostęp: 15.02.2023).

- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz. U. z 2022 r., poz. 1 ze zm.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, Dz. U. z 2022 r., poz. 1265 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2022 r., poz. 1265 ze zm.
- Wiśniewska P. (2021), *Nowy Polski Ład a jednoosobowe działalności – sprawdź, ile stracisz*, Altera, <https://altera.co/nowy-polski-lad-a-jednoosobowe-dzialalnosci-sprawdz-ile-stracisz/> (dostęp: 15.02.2023).
- Zacharczuk P. (2022), *Skala podatkowa, progi PIT w 2022 (Polski Ład)*, ZUS Info, <https://www.zus.info.pl/skala-podatkowa/> (dostęp: 15.02.2023).

Rozdział 10

Podatek od straty, czyli księgowi kontra zmiany CIT

Alicja Piotrowska, Weronika Rzepka

Koło Naukowe Rachunkowości „Konto”
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

10.1. Wprowadzenie

Rozliczanie przedsiębiorstw przez księgowych od lat wiąże się z koniecznością zapoznawania się ze skomplikowanymi polskimi przepisami podatkowymi. Przedsiębiorcy niechętnie płacą podatki, dlatego starają się w jak największym możliwym stopniu zmniejszać podstawę opodatkowania. Z kolei ustawy podatkowe zakładają szereg zapisów wskazujących, co nie może stanowić kosztu uzyskania przychodu, a tym samym, co nie może pomniejszać podstawy opodatkowania. Do końca 2021 r. im niższy był dochód podatkowy, tym niższy był naliczany podatek dochodowy, a gdy dochodziło do osiągnięcia strat podatkowych, jego wartość wynosiła zero.

Jednak od 2022 r. część podatników będą obowiązywać nowe zasady ustalania wymaganego zobowiązania podatkowego. W znowelizowanej Ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych [2022] przepisy wskazują na konieczność zapłacenia podatku dochodowego, nawet jeśli przedsiębiorstwo osiągnie stratę, lub opłacenia go w wyżej wysokości, jeżeli podatnik osiągnie dochód podatkowy poniżej ustawowo określonej wielkości. W akcie prawnym podatek ten został nazwany minimalnym podatkiem dochodowym.

Celem niniejszego rozdziału jest przedstawienie zmian, jakie zaistniały na gruncie podatku dochodowego od osób prawnych. Zastosowane metody badawcze to analiza aktów prawnych i piśmiennictwa.

10.2. Przyczyny wprowadzenia minimalnego podatku dochodowego

Jako cel wprowadzenia minimalnego podatku dochodowego projektodawca nowego zapisu prawnego wskazał wyeliminowanie tzw. zagranicznej luki CIT [Deloitte, 2021]. Według niego luka ta dopuszczała do tego, że korporacje unikały obowiązku płacenia podatku dochodowego od osób prawnych albo odprowadzały go w dużo niższych kwotach, niż wskazywałyby na to wyliczenia z ich rzeczywistych przychodów. Szczególnie wykorzystywali ją inwestorzy zagraniczni ze względu na fakt występowania sprzyjającego otoczenia prawno-biznesowego w Polsce [PTG, 2021] umożliwiającego obniżanie dochodu podatkowego w Polsce i wykazywania go wyższego za granicą. Z uzasadnień dotyczących wprowadzenia tego podatku wynika, że głównym celem było stworzenie takiego podatku, który nie będzie mógł być ominięty ze względu na bardzo słabą sytuację finansową przedsiębiorstw, a więc niski zysk lub stratę. Szczególnie zapis o minimalnym podatku dochodowym miał dotyczyć spółek, które poprzez optymalizacje podatkowe unikały opodatkowania dochodu uzyskanego na terenie Polski. Miało to na celu zniechęcić je do zawyżania kosztów, a tym samym zaniżania zysków i unikania płacenia wysokich podatków w Polsce [Deloitte, 2021].

Minimalny podatek dochodowy, inaczej nazywany minimalnym podatkiem CIT lub podatkiem przychodowym, dotyczy spółek wskazanych w Ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych [2022] podatkowych grup kapitałowych oraz zagranicznych zakładów położonych na terenie Polski w przypadku, gdy [Rolewicz, 2021; Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2022, art. 24ca, ust. 1, ust. 17]:

- osiągną stratę z innych źródeł przychodów niż z zysków kapitałowych,
- osiągną udział dochodu z innych źródeł przychodów w przychodach innych niż z zysków kapitałowych w wysokości nieprzekraczającej 1%.

Wskazane w ustawie spółki to te, które posiadają siedzibę lub zarząd na terytorium Polski. W całości ich dochody podlegają omawianym regulacjom, bez względu na miejsce ich osiągnięcia. Natomiast nierezydenci prowadzący w Polsce zagraniczne zakłady będą się rozliczać „w odpowiedniej proporcji przychodów/strat związanych z działalnością tego zakładu” [TAXEO Komorniczak i Wspólnicy, 2021]. Oznacza to, że zagraniczne spółki, czyli podmioty, które miały zostać najbardziej dotknięte nowym podatkiem, w rzeczywistości nie stały się głównym podatnikiem minimalnego podatku dochodowego. Wiele małych podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Polski i wykazujących niskie zyski bądź straty z powodu dodatkowego podatku zostanie szczególnie obciążonych i doprowadzonych do jeszcze większych problemów finansowych.

Stanie się tak, ponieważ według ustawy obciążone tym podatkiem są podmioty, które osiągnęły stratę lub dochód na niewielkim poziomie [Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2022, art. 24ca, ust. 1].

W praktyce oznacza to, że obowiązek zapłaty podatku będą miały wszystkie spółki, o ile nie zostały one z tego obowiązku wyłączone, niezależnie od ich wielkości. Brak uwzględnienia rozmiarów spółki może spowodować, że najmniejsze z nich, mające problemy finansowe, np. związane z ograniczoną możliwością prowadzenia działalności w warunkach pandemii, zamiast uzyskać pomoc państwa zostaną ze względu na niską rentowność dotknięte dodatkowym podatkiem. Szczególnie doświadczone minimalnym podatkiem dochodowym mogą zostać spółki działające w sektorze hurtowym bądź detalicznym oraz wszystkie inne spółki nienakładające wysokiej marży na sprzedawane produkty i tym samym nieprzynoszące znacznych zysków [Rolewicz, 2021]. Ze względu na podatników, których ten podatek będzie dotyczył, został on powszechnie nazwany wśród księgowych oraz przedsiębiorców „podatkiem od straty”.

Jednak nie każda spółka spełniająca przytoczone kryteria będzie zobligowana do płacenia minimalnego podatku dochodowego. Ustawodawca uwzględnił kilka wyłączeń z tego obowiązku w stosunku do podatników:

- którzy rozpoczęli działalność oraz którzy prowadzą ją przez dwa kolejne lata podatkowe od pierwszego roku podatkowego jednostki (z wyjątkiem podatników utworzonych w wyniku połączenia, podziału, przekształcenia, o ile nie dotyczyło ono przekształcenia w inną spółkę, a także tych, których kapitał powstał na bazie wniesionego przedsiębiorstwa),
- którzy są przedsiębiorstwami finansowymi,
- którzy w stosunku do roku poprzedzającego aktualny rok podatkowy uzyskali przychody niższe o co najmniej 30%,
- których współnikami, udziałowcami lub akcjonariuszami są wyłącznie osoby fizyczne i którzy nie posiadają żadnych udziałów lub akcji w innej spółce oraz „tytułów uczestnictwa w funduszu inwestycyjnym lub w instytucji wspólnego inwestowania, ogółu praw i obowiązków w spółce niebędącej osobą prawną oraz innych praw majątkowych związanych z prawem do otrzymania świadczenia jako założyciel (fundator) lub beneficjent fundacji, trustu lub innego podmiotu albo stosunku prawnego o charakterze powierniczym” [Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2022, art. 24ca, ust. 14, pkt 4],
- którzy uzyskali większość przychodów z działalności gospodarczej w związku z eksploatacją w transporcie międzynarodowym statków powietrznych lub morskich bądź w wyniku wydobywania kopalin, jeśli ich ceny zależą od notowań na światowych rynkach,

- którzy są w grupie spółek (co najmniej dwóch), z których jedna w ciągu pełnego roku podatkowego jest udziałowcem w każdej z pozostałych spółek i ma w nich bezpośrednio 75% udziału, ale pod warunkiem, że rok podatkowy każdej ze spółek jest taki sam oraz że udział łącznych dochodów spółek w stosunku do ich łącznych przychodów wynosi więcej niż 1% [Rymarz, 2022; Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2022, art. 24ca, ust. 14, ust. 16].

Wskazany przez ustawodawcę wyłączeniem mogą podlegać takie podmioty jak start-upy, banki, instytucje kredytowe, firmy inwestycyjne, wskazane w ustawie fundusze emerytalne, spółki o prostej strukturze nienależące do grup kapitałowych czy kopalnie. Ustawodawca jednak nie przewidział wyłączeń dla wielu innych podmiotów, w tym tych małych, które w rezultacie podlegają pod przepisy prawne dotyczące minimalnego podatku dochodowego.

10.3. Obliczanie wartości podatku

Od strony księgowej istotnym faktem będzie pierwszy etap rozliczania podatku minimalnego, czyli określenie według wymienionych kryteriów, czy dana spółka jest wyłączona z obowiązku płacenia tego podatku, a jeśli nie, to czy kwalifikuje się do minimalnego podatku dochodowego. Będzie do tego niezbędne wyliczenie wskaźnika dochodowości bądź ewentualnej straty rozpatrywanej spółki. Do obliczania tej wartości nie należy uwzględniać:

- kosztów podatkowych związanych z nabyciem, wytworzeniem lub ulepszeniem środków trwałych,
- przychodów i kosztów podatkowych związanych z przychodami od transakcji, dla których cena lub sposób jej określenia zostały wskazane w ustawie [Rymarz, 2022; Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2022, art. 24ca, ust. 2].

Po ustaleniu, że spółka jest objęta obowiązkiem płacenia minimalnego podatku dochodowego, kolejnym etapem powinno być wyznaczenie podstawy opodatkowania. W tym celu księgowi zobligowani są do obliczenia czterech elementów, które po dodaniu stanowią jej wartość. Są nimi:

- 4% wartości przychodów z innych źródeł przychodów niż z zysków kapitałowych,
- nadwyżka kosztów finansowania dłużnego poniesionego na rzecz podmiotów powiązanych w części liczonej według wzoru zawartego w treści art. 24ca, ust. 3, pkt. 2 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022],

- „wartość odroczonego podatku dochodowego wynikająca z ujawnienia w rozliczeniach podatkowych niepodlegająca dotychczas amortyzacji wartości niematerialnej i prawnej w zakresie, w jakim skutkuje ona zwiększeniem zysku brutto albo zmniejszeniem straty brutto” [Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2022, art. 24ca, ust. 3, pkt 3],
- koszty wskazane w art. 24, ust. 3, pkt. 4, dotyczące niektórych usług lub praw niematerialnych oraz związane z przeniesieniem ryzyka niewypłacalności dłużnika [Grabka, 2021; Rymarz, 2022; Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, art. 24ca, ust. 3].

Biorąc pod uwagę omówione ustawowe zapisy, wzór na podstawę opodatkowania można zapisać następująco:

$(4\% \times P_i) + \{K_{fdp} - [(P - P_o) - (K - A_m - K_{fd})] \times 30\% \} + \{K_p - [(P - P_o) - (K - A_m - O)] \times 5\% - 3\,000\,000\} + \text{odroczonego podatku dochodowego od amortyzacji wartości niematerialnych i prawnych w zakresie opisanym w Ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych [2022].}$

We wskazanym wzorze poszczególne symbole oznaczają odpowiednio:

- P_i – przychody ze źródeł innych niż z zysków kapitałowych,
- K_{fdp} – koszty finansowania dłużnego wobec podmiotów powiązanych,
- K_p – koszty wymienione w art. 24ca, ust. 3, pkt 4 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022] wobec jednostek powiązanych,
- P – zsumowaną wartość przychodów ze wszystkich źródeł przychodów, z których dochody podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym,
- P_o – przychody o charakterze odsetkowym w rozumieniu art. 15c, ust. 13 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022],
- K – sumę kosztów uzyskania przychodów bez pomniejszeń wynikających z art. 15c, ust. 1 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022],
- A_m – odpisy amortyzacyjne, o których mowa w art. 16a-16m Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022], zaliczone w roku podatkowym do kosztów uzyskania przychodów,
- K_{fd} – zaliczone w roku podatkowym do kosztów uzyskania przychodów koszty finansowania dłużnego nieuwzględnione w wartości początkowej środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, przed dokonaniem pomniejszeń wynikających z art. 15c, ust. 1 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022],
- O – zaliczone w roku podatkowym do kosztów uzyskania przychodów odsetki, bez pomniejszeń wynikających z art. 15c, ust. 1 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022, art. 24ca, ust. 3].

Sam wzór wskazuje na duże skomplikowanie w obliczeniu podstawy opodatkowania minimalnym podatkiem dochodowym. Ustalenie jej w odpowiedniej wielkości może przysporzyć trudności wielu księgowym oraz producentom programów księgowych, którzy będą chcieli ułatwić im pracę.

Tak ustalona podstawa opodatkowania podlega jeszcze pomniejszeniu o wartości:

- odliczeń opisanych w art. 18 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022], np. w postaci darowizn lub kosztów działalności badawczo-rozwojowej, z wyjątkiem pomniejszeń wskazanych w art. 18f,
- dochodów zwolnionych z podatku ze względu na prowadzenie działalności w specjalnej strefie ekonomicznej lub Polskiej Strefie Inwestycji [Rymarz, 2022; Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2022, art. 24ca, ust. 10].

Dopiero w momencie pomniejszenia podstawy opodatkowania o wymienione wartości księgowi będą mogli ustalić kwotę minimalnego podatku dochodowego. Obliczany jest on poprzez pomnożenie podstawy opodatkowania po pomniejszeniach przez stawkę minimalnego podatku dochodowego wynoszącą 10%. W celu uniknięcia podwójnego opodatkowania zapłatę minimalnego podatku dochodowego należy dokonać po odjęciu od niego kwoty podatku dochodowego, o którym mowa w art. 19 Ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych [2022]. W odróżnieniu od tradycyjnego podatku dochodowego, za który co miesiąc powinny być obliczane wartości wymaganych do wpłaty do urzędu skarbowego zaliczek, minimalny podatek dochodowy w całości wpłacany jest dopiero przy rozliczeniu rocznym, na które złożenie podatnik ma czas do końca trzeciego miesiąca po zakończonym roku podatkowym. Ustawodawca wprowadził również zapis umożliwiający odliczenie zapłaconego minimalnego podatku dochodowego od kwoty podatku dochodowego obliczonego według zasad określonych w art. 19. Jednak podatnik ma taką możliwość jedynie w ciągu trzech kolejnych lat podatkowych od zapłacenia minimalnego podatku dochodowego [Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2022, art. 24ca, ust. 1, ust. 11, ust. 12, ust. 13].

Ten wieloetapowy, niezwykle skomplikowany oraz żmudny wzór obliczania tzw. podatku od straty już teraz jest przyczyną licznych rozważań oraz prób interpretacji w środowisku rachunkowym, mimo że w rzeczywistości minimalny podatek dochodowy rozliczany będzie po raz pierwszy dopiero w pierwszym kwartale 2023 r. dla podmiotów o roku podatkowym zgodnym z rokiem kalendarzowym. Wtedy to będzie dokonywane przez nich rozliczenie podatku dochodowego za rok 2022, od którego obowiązuje nowo wprowadzony podatek. Cały proces obliczania tego skomplikowanego i wciąż nie do końca zrozumiałego

podatku jest dla księgowych oraz przedsiębiorców niezwykle istotną zmianą, która już na ten moment stała się tematem wielu opracowań. Przykładem takich działań może być powstawanie licznych kalkulatorów podatku minimalnego czy tłumaczeń ustawy.

10.4. Podsumowanie

Wprowadzenie minimalnego podatku dochodowego jest jedną z bardziej kontrowersyjnych i budzących niezadowolenie zmian podatkowych wprowadzonych w ramach Polskiego Ładu. Zdaniem Auterek niniejszego opracowania nowe rozwiązanie nie wykazuje istotnych zalet, natomiast charakteryzuje się licznymi wadami. Przedsiębiorcom, producentom programów księgowych i księgowym wprowadzenie minimalnego podatku dochodowego utrudni pracę. Przedsiębiorcy mogą mieć większą trudność w ustalaniu planów finansowych oraz w zapewnianiu optymalnego poziomu płynności finansowej, a producenci programów księgowych będą zmuszeni do naniesienia kolejnych zmian w dostarczanych przez nich programach. Z kolei księgowi będą musieli wykonywać dodatkowe obowiązki związane z ustaleniem konieczności opodatkowania minimalnym podatkiem dochodowym i określaniem jego wielkości w przypadku objęcia rozliczanego przedsiębiorstwa zapisami wskazanymi w ustawie. Mimo że wprowadzenie tego podatku miało objąć głównie międzynarodowe korporacje, w praktyce zmiana ta dotknęła bardzo dużą liczbę przedsiębiorstw, w tym również tych małych. W rezultacie wielu księgowych będzie musiało dokładnie przeanalizować nowo wprowadzone przepisy i zapoznać się z ich skomplikowaną treścią. Najprawdopodobniej wielu z nich będzie potrzebować wsparcia w formie specjalnych opracowań na ten temat oraz szkoleń z tego zakresu.

Bibliografia

- Deloitte (2021), *Polski Ład – minimalny podatek dochodowy od osób prawnych*, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/tax/articles/podatki-w-branzy-finansowej-komentarze-ekspertow/Polski-Lad-minimalny-podatek-dochodowy-od-osob-prawnych.html> (dostęp: 6.03.2022).
- Grabka T. (2021), *Polski Ład 3.0: podatek minimalny CIT*, <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publicacje/poradniki/polski-lad-3-0-podatek-minimalny-cit-151402653> (dostęp: 20.03.2022).
- PTG (2021), *Posiedzenie Senackiego Zespołu nt. „Polski Ład – chaos w podatkach i niepewność w emeryturach”*, <https://iptg.pl/posiedzenie-senackiego-zespołu-nt-polski-lad-chaos-w-podatkach-i-niepewnosc-w-emeryturach/> (dostęp: 6.03.2022).

- Rolewicz T. (2021), *Polski Ład i podatek minimalny (tzw. podatek przychodowy) – kolejny obowiązek wielu firm*, EY, https://www.ey.com/pl_pl/tax/polski-lad-i-podatek-minimalny-tzw-podatek-przychodowy (dostęp: 19.03.2022).
- Rymarz M. (2022), *Minimalny podatek dochodowy*, PIT.pl, <https://www.pit.pl/podatnik-cit/minimalny-podatek-dochodowy-1006489> (dostęp: 6.03.2022).
- TAXEO Komorniczak i Wspólnicy (2021), *Minimalny podatek dochodowy od wielkich korporacji, a obciążenie małych i średnich firm* (2021), <https://ksiegowosc.infor.pl/wiadomosci/5323986,Minimalny-podatek-dochodowy-od-wielkich-korporacji-a-obciazenie-malych-i-srednich-firm.html> (dostęp: 19.03.2022).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz. U. z 2022 r., poz. 583 ze zm.

Rozdział 11

Odliczenie VAT przy wewnątrzwspólnotowym nabyciu towarów (WNT) – implikacja wyroku TSUE z dnia 18 marca 2021 r. w sprawie C-895/19 w praktyce

Maciej Sobański, Wiktoria Walkowiak

Koło Naukowe Rachunkowości „Konto”
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

11.1. Wprowadzenie

Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej rodzime prawo zostało dostosowane do warunków europejskich. Hierarchia aktów prawnych wskazuje, że zasady UE oraz orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) są dla RP jednoznacznie wiążące. Wyroki TSUE stanowią podstawę do zmian polskiego prawa, także w zakresie przepisów podatkowych. Przykładem może być wyrok w sprawie C 49/13 z 12 lutego 2015 r., który dał podstawę do objęcia akcyzą olejów smarowych, czy w sprawie C 224/18, w której określono obowiązek podatkowy dla usług budowlanych, wymuszając korektę przepisów stworzonych przez Ministerstwo Finansów [Kancelaria Prawna Skarbiec, b.r.]. Poddanie sprawy pod orzecznictwo TSUE potrafi dokonać kluczowych zmian w całym systemie i zrewolucjonizować postrzeganie danego zagadnienia, co często niesie za sobą długofalowe konsekwencje.

Celem niniejszego rozdziału jest przedstawienie rozstrzygnięć wyroku TSUE z dnia 18 marca 2021 r. w sprawie C-895/19 w aspekcie odliczenia VAT przy wewnątrzwspólnotowym nabyciu towarów. Zastosowana metoda badawcza to analiza aktów prawnych.

11.2. Istota wyroku TSUE w sprawie C-895/19

Jednym z wyroków, który w ostatnim czasie wymusił istotną zmianę w polskim systemie podatkowym, jest wyrok TSUE w sprawie C-895/19 z dnia 18 marca 2021 r. Dotyczy on niezgodności polskich przepisów z Dyrektywą Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej [2006], zmienionej Dyrektywą Rady 2010/45/UE z dnia 13 lipca 2010 r. [2010; dalej: Dyrektywa VAT] w zakresie odliczania VAT od wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów (WNT). Mowa tutaj o obowiązującym od 1 stycznia 2017 r. art. 86, ust. 10b, pkt 2, lit. b) Ustawy o podatku od towarów i usług [2017], zgodnie z którym możliwość skorzystania z prawa do odliczenia VAT naliczonego, związanego z transakcją WNT, w tym samym okresie rozliczeniowym, w jakim ujęto VAT należny, jest uzależniona od wykazania VAT należnego w deklaracji podatkowej, w której jest on obowiązany rozliczyć ten podatek, w terminie trzech miesięcy od upływu miesiąca, w którym powstał obowiązek podatkowy dla nabytych towarów. W sytuacji, gdy podatnik przekroczył wskazany termin, powinien skorygować złożoną deklarację, wykazując VAT należny zgodnie z datą obowiązku podatkowego, a VAT naliczony rozliczyć w miesiącu otrzymania faktury, na bieżąco, zgodnie z art. 86, ust. 10i Ustawy o podatku od towarów i usług [2017]. W praktyce oznaczało to, że jednoczesne ujęcie VAT należnego i naliczonego było możliwe tylko wówczas, jeśli podatnik otrzymał fakturę dokumentującą WNT w terminie trzech miesięcy od upływu miesiąca powstania obowiązku podatkowego i ujął ją w deklaracji podatkowej miesiąca powstania obowiązku podatkowego. W przeciwnym razie VAT należny wykazywany był w miesiącu powstania obowiązku podatkowego, a VAT naliczony w miesiącu otrzymania faktury [Wyrok TSUE, 2021].

Przepisy te od samego początku budziły duże kontrowersje. Były także przedmiotem orzeczeń wojewódzkich sądów administracyjnych (np. III SA/Wa 141/19 – WSA w Warszawie), które wskazywały na ich sprzeczność z Dyrektywą. Ostatecznie WSA w Gliwicach, w ramach sporu podatnika z Dyrektorem Krajowej Informacji Skarbowej, wystąpił do TSUE z pytaniem prejudycjalnym, czy przepisy dotyczące raportowania VAT od transakcji WNT są zgodne z art. 178 w związku z art. 168 Dyrektywy VAT [Jaszcuk, Nasiłowska, 2021].

Postępowanie będące przedmiotem analizowanego orzeczenia dotyczyło podatnika, który dokonuje, w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów na terytorium Polski. Wskazał on, że z powodu m.in. opóźnionego otrzymania faktury, pomyłki osoby sporządzającej rejestry i deklaracje podatku od wartości dodanej czy błędnego zaklasyfikowania transakcji zdarza się podatnikom nie dotrzymać terminu trzech miesięcy od

upływu miesiąca, w którym w odniesieniu do nabytych towarów powstał obowiązek podatkowy, na wykazanie podatku należnego z tytułu WNT. TSUE dokonał oceny przepisów krajowych i wskazał, że są one sprzeczne z Dyrektywą VAT, bowiem takie ujmowanie VAT należnego i naliczonego w różnych okresach jest sprzeczne z zasadą neutralności podatkowej i proporcjonalności [Wyrok TSUE, 2021].

Orzeczenie to ma dość przełomowy charakter, gdyż daje podatnikom podstawę do wnioskowania o zwrot zapłaconych historycznie odsetek, a także stanowi uzasadnienie do ujmowania podatku naliczonego i należnego z tytułu WNT w jednym miesiącu w przyszłości. Co ciekawe, choć nie wynika to wprost z wyroku TSUE czy zadanego pytania prejudycjalnego, zdaniem wielu ekspertów wyrok ma zastosowanie do wszystkich transakcji objętych odwrotnym obciążeniem, a więc także importu usług czy dostawy towarów, dla których podatnikiem jest nabywca, z uwagi na uniwersalną argumentację Trybunału oraz identyczne sformułowanie przepisów krajowych w zakresie poszczególnych transakcji tego typu [Koślicki, 2021].

11.3. Wpływ wyroku TSUE w sprawie C-895/19 na polski system podatkowy

Wyrok TSUE zobligował polskie władze do wprowadzenia zmian w przepisach podatkowych. Pierwsze kroki ku modyfikacji istniejącego prawa wykonano jeszcze przed decyzją Trybunału. Na mocy Ustawy z dnia 27 listopada 2020 r. o zmianie Ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw [2020] 1 stycznia 2021 r. weszły w życie zmiany, które nazwano „simple, local and modern VAT”, czyli tzw. pakiet SLIM VAT. Do przykładowych zmian należą: rezygnacja z warunku uzyskania potwierdzenia otrzymania faktury korygującej przez nabywcę towarów lub usługobiorcę, stworzenie przepisów wskazujących sposób rozliczenia faktur korygujących in plus, wydłużenie terminu na wywóz towarów przy zastosowaniu stawki 0% dla zaliczki w eksporcie, zwiększenie limitu na prezenty o małej wartości, wydłużenie terminu do odliczenia VAT na bieżąco do czterech miesięcy czy umożliwienie odliczenia VAT z faktury za usługi noclegowe nabyte na rzecz klienta biznesowego [Podatki.gov.pl, 2021].

Po wprowadzeniu pierwszego pakietu zmian w ustawie o VAT prace nad poprawą przepisów były kontynuowane, a w jego następnej wersji, tzw. SLIM VAT 2, ujęto odpowiedź na wyrok TSUE. Nowy zestaw regulacji wprowadzony został Ustawą z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku od towa-

rów i usług oraz Ustawy Prawo bankowe [2021], a same uproszenia zaczęły funkcjonować od 1 października 2021 r. Objęły one szereg zmian, które z założenia mają na celu ułatwienie procesu rozliczania podatku od towarów i usług. Należą do nich np. przedłużenie czasu na wykorzystanie ulgi tzw. złych długów z dwóch do trzech lat czy poszerzenie możliwości jej zastosowania. Przedłużono termin na złożenie informacji VAT-26 do 25. dnia kolejnego miesiąca, po poniesieniu wydatku. Dano możliwość złożenia zgodnego oświadczenia dostawcy i nabywcy o wyborze opodatkowania nieruchomości w akcie notarialnym. Inne uproszczenia odniosły się do kwestii korekt, poprzez uelastycznienie odliczania VAT po upływie terminu na odliczenie na bieżąco, likwidację wymogu umieszczenia napisu „FAKTURA KORYGUJĄCA” albo „KOREKTA” czy usunięcie wymogu zamieszczania przyczyny korekty [Ministerstwo Finansów, 2021].

Przed wszystkim jednak pakiet SLIM VAT 2 ustosunkował polskie prawo do wyroku C-895/19. Główną zmianą było porzucenie wymogu rozliczania podatku VAT należnego i naliczonego w okresie trzech miesięcy od powstania obowiązku podatkowego, co przedstawia tabela 11.1.

Tabela 11.1. Brzmienie artykułu 86, ustępu 10b, punktu 2 Ustawy o podatku od towarów i usług przed i po wprowadzeniu SLIM VAT 2

Artykuł 86, ustęp 10b, punkt 2 Ustawy o podatku od towarów i usług	
Do 6 września 2021 r.	Od 7 września 2021 r.
<p>Artykuł 86, ustęp 10b: Prawo do obniżenia kwoty podatku należnego o kwotę podatku naliczonego w przypadkach, o których mowa w: [...]</p> <p>Punkt 2, ustęp 2, punkt 4, litera c): powstaje zgodnie z ustępem 10, pod warunkiem, że podatnik:</p> <p>a) otrzyma fakturę dokumentującą dostawę towarów, stanowiącą u niego wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów, w terminie trzech miesięcy od upływu miesiąca, w którym w odniesieniu do nabytych towarów powstał obowiązek podatkowy</p>	
b) uwzględni kwotę podatku należnego z tytułu WNT w deklaracji podatkowej, w której jest on obowiązany rozliczyć ten podatek, nie później niż w terminie 3 miesięcy od upływu miesiąca, w którym w odniesieniu do nabytych towarów powstał obowiązek podatkowy	b) uwzględni kwotę podatku należnego z tytułu wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów w deklaracji podatkowej, w której jest on obowiązany rozliczyć ten podatek

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ustawa o podatku od towarów i usług [2017] oraz Ustawa o zmianie Ustawy o podatku od towarów i usług oraz Ustawy Prawo bankowe [2021].

Przed wprowadzeniem SLIM VAT 2, tj. do 6 września 2021 r., podatek musiał być rozliczony w ciągu trzech miesięcy od upływu miesiąca, w którym powstał obowiązek podatkowy. Obecnie, w związku ze zmianami wynikającymi z pakietu, wymóg rozliczenia podatku w przeciągu trzech miesięcy został usunięty z treści przepisów.

11.4. Praktyczny aspekt wprowadzonych zmian

Usunięcie z art. 86, ust. 10b, pkt 2b Ustawy o podatku od towarów i usług [2017] warunku dotyczącego okresu trzech miesięcy może wydawać się dość prostą zmianą. Warto jednak przeanalizować ją na praktycznych przykładach.

Zgodnie ze stanem prawnym obowiązującym do 6 września 2021 r., jeśli podatnik dokonał równoległego naliczenia i odliczenia VAT od transakcji WNT (najpóźniej do 15. dnia miesiąca następującego po dostawie), jednak w terminie trzech kolejnych miesięcy nie otrzymał odpowiedniej faktury, był zobligowany do dokonania korekty pliku JPK_V7 i wyksięgowania VAT naliczonego w okresie wykazania transakcji. Wiązało się to także z koniecznością zapłaty odsetek, gdyż transakcja przestawała być neutralna na gruncie VAT. Otrzymanie faktury dokumentującej WNT po upływie wymienionych trzech miesięcy pozwalało na odpowiednie powiększenie kwoty podatku naliczonego w JPK_V7, jednak należało to zrobić na bieżąco, czyli w miesiącu wpływu dokumentu [Ustawa o podatku od towarów i usług, 2017].

Przykład 1 (stan prawny przed SLIM VAT 2)

Pan Jakub dokonał transakcji WNT w lutym 2021 r., jednak nie otrzymał faktury. Jak powinien rozliczyć transakcję?

Podatnik ma obowiązek wykazać WNT w rozliczeniu VAT do 15. dnia miesiąca następującego po dostawie, a więc do 15 marca 2021 r., wykazując jednocześnie VAT należny i naliczony. Jeśli Pan Jakub nie otrzyma faktury w kolejnych trzech miesiącach (licząc od końca miesiąca, w którym powstał obowiązek podatkowy, czyli od końca marca), będzie zobligowany do pomniejszenia odliczonego uprzednio podatku VAT naliczonego w okresie ujęcia WNT (czyli w deklaracji za marzec). W przypadku otrzymania faktury po tym terminie, np. w lipcu, ma prawo odliczyć VAT naliczony w rozliczeniu za lipiec 2021 r. [Ustawa o podatku od towarów i usług, 2017].

Po zmianie przepisów, zgodnie z art. 86, ust. 10g Ustawy o podatku od towarów i usług [2017], jeśli podatnik nie otrzyma faktury w terminie trzech miesięcy, jest zobowiązany skorygować odliczony VAT naliczony. Nie cofa się jednak do okresu pierwotnego odliczenia. Korekta dokonywana jest bowiem w okresie, w którym upłynął trzymiesięczny termin [Ustawa o podatku od towarów i usług, 2017].

Przykład 2 (stan prawny zgodny ze zmianami SLIM VAT 2)

Pan Jakub dokonał transakcji WNT w listopadzie 2021 r., jednak fakturę otrzymał dopiero 5 kwietnia 2022 r. Jak powinien rozliczyć transakcję?

Podobnie jak w przykładzie 1, pan Jakub ma obowiązek wykazania transakcji WNT 15 grudnia 2021 r., czyli najpóźniej 15. dnia po miesiącu, w którym miała miejsce dostawa towarów. W tej dacie powinien wykazać podatek VAT należny, jak i naliczony, co zapewnia neutralność transakcji na gruncie VAT. Trzymiesięczny okres upływa 31 marca 2022 r., w którym powinien on uzyskać fakturę, aby nie być zobowiązanym do wyksięgowania odliczonego VAT. Pan Jakub otrzymał fakturę dopiero w kwietniu 2022 r., dlatego w rozliczeniu VAT za marzec 2022 r. musi dokonać pomniejszenia VAT naliczonego. Natomiast w kwietniu 2022 r., po otrzymaniu faktury, będzie mógł dokonać korekty rozliczenia VAT za grudzień 2021 r., a więc miesiąca, w którym powstał obowiązek podatkowy, i jeszcze raz odliczyć podatek VAT naliczony od transakcji WNT.

Tabela 11.2. Przykład rozliczenia transakcji WNT zgodnie ze SLIM VAT 2

Przebieg transakcji gospodarczej	Księgowania w JPK_V7	Miesiąc ujęcia operacji w JPK_V7
Transakcja WNT w listopadzie 2021 r., brak faktury	Podatnik nie otrzymał FV, w związku z tym obowiązek podatkowy powstał 15 grudnia 2021 r. Transakcja została zaksięgowana w grudniu 2021 r. z wykazaniem VAT należnym i naliczonym	Grudzień 2021 r.
Brak FV od kontrahenta	Z dniem 31 marca 2022 r. upłynął termin 3 miesięcy od powstania obowiązku podatkowego. Podatnik nadal nie otrzymał faktury, w związku z tym ma obowiązek dokonać zmniejszenia podatku VAT naliczonego w rozliczeniu za marzec 2022 r.	Marzec 2022 r.
Otrzymanie FV w kwietniu 2022 r.	Po otrzymaniu faktury podatnik dokonuje korekty rozliczenia VAT za grudzień 2021 r., ponownie odliczając VAT naliczony od transakcji WNT	Kwiecień 2022 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Jagusiak [2021].

Jak wynika z analizowanego przykładu, podatnik dokona dwukrotnego odliczenia VAT naliczonego w grudniu 2021 r., a w marcu dojdzie do jednokrotnego zmniejszenia.

Przykład 3 (stan prawny zgodny ze zmianami SLIM VAT 2)

Pan Jakub otrzymał fakturę WNT w listopadzie 2021 r., jednak nie dokonał księgowania. Swoje pominięcie zauważył w grudniu 2021 r. Jak powinien rozliczyć transakcję?

W takiej sytuacji Pan Jakub powinien dokonać korekty JPK_V7 za listopad oraz wykazać podatek VAT należny i naliczony od takiej transakcji w tym samym okresie rozliczeniowym.

Po analizie przytoczonych przykładów można odnieść wrażenie, że wprowadzone zmiany są korzystne jedynie w sytuacji, gdy podatnik nie otrzyma faktury dokumentującej WNT i nie rozliczy z tego tytułu VAT. Wtedy, gdy już otrzyma fakturę, zyska możliwość korekty rozliczenia za miesiąc powstania obowiązku podatkowego i tym samym wykazania VAT należnego i naliczonego w tym samym miesiącu. Największe kontrowersje wywołuje konieczność dwukrotnego rozliczania VAT naliczonego w okresie powstania obowiązku podatkowego WNT, zgodnie z przykładem 2. Czy osiągnięcie takiego efektu było zamiarem ustawodawcy? W uzasadnieniu do nowelizacji Ministerstwo Finansów wyjaśniło, że utrzymano obowiązek otrzymania faktury w ciągu trzech miesięcy od upływu miesiąca powstania obowiązku podatkowego, gdyż wyrok C-895/19 nie jest przeciwny do istnienia takiego warunku. Trudno się zgodzić z takim stwierdzeniem, gdyż analizowany wyrok TSUE jednoznacznie wskazuje, że powstanie prawa do odliczenia powinno być uzależnione jedynie od materialnych warunków, które są przewidziane w dyrektywie VAT, i które są wymienione w art. 168, lit. c) dyrektywy VAT. Nie powinny one jednak zależeć od złożenia deklaracji, uzyskania faktury czy też rozliczenia VAT należnego w określonym terminie [Węgielska, 2021].

Zgodnie z ustalonym orzecznictwem zasada neutralności VAT, zgodnie z ramami systemu odwrotnego obciążenia, wymaga, aby po spełnieniu wymogów materialnych przyznawać podatnikom prawo do odliczenia VAT, nawet jeśli występują braki formalne. Taki wymóg daje szansę na zagwarantowanie neutralności podatkowej, zakładając, że zapłata i odliczenie VAT nastąpią w tym samym okresie, uwalniając podatnika od zapłaconego VAT należnego w ramach prowadzonej działalności. Według TSUE realizacja przepisów krajowych nie może blokować automatycznie, z uwagi na naruszenie wymogu formalnego, prawa do odliczania VAT przy WNT w tym samym okresie, co rozliczenie VAT należnego [Węgielska, 2021].

11.5. Podsumowanie

Ujęte w niniejszym rozdziale rozważania dość jednoznacznie wskazują, że choć dostosowanie krajowych przepisów do wyroku TSUE nastąpiło stosunkowo szybko, to ich praktyczne stosowanie jest bardzo skomplikowane. Usunięcie z art. 86, ust. 10b, pkt. 2, lit. b) Ustawy o podatku od towarów i usług [2017] warunku dotyczącego terminu trzech miesięcy na wykazanie VAT należnego, przy jednoczesnym zachowaniu go w art. 86, ust. 10b, pkt. 2, lit. A, w istotny sposób wpłynęło na metodykę rozliczania transakcji WNT.

Rozbicie księgowania na tak dużą liczbę okresów sprawia podatnikom wiele trudności i sprzyja popełnianiu błędów w rozliczeniach. Reorganizacja przepisów doprowadziła do problemów z terminowością i wprowadziła wiele wątpliwości. Za pozytywną zmianę należy w szczególności uznać sytuację, w której podatnik nie otrzyma faktury w terminie, gdyż wówczas może uprościć swoje rozliczenia. Warto jednak ponownie podkreślić, iż wyrok TSUE był wiążący i zobligował ustawodawcę do zmiany przepisów.

Bibliografia

- Dyrektywa Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej, Dz. U. UE z 2006 r., L 347/1.
- Dyrektywa Rady 2010/45/UE z dnia 13 lipca 2010 r., Dz. U. UE z 2010 r., L 189/1.
- Jagusiak M. (2021), *Odliczenie VAT od WNT po zmianie przepisów*, IFirma, <https://www.ifirma.pl/blog/odliczenie-vat-od-wnt-po-zmianie-przepisow.html> (dostęp: 19.03.2022).
- Jaszczuk R., Nasiłowska O. (2021), *TSUE. Polskie zasady dotyczące korekty WNT są niezgodne z Dyrektywą VAT*, PWC, <https://studio.pwc.pl/aktualnosci/wyroki/zasady-korekty-wnt-w-polsce-sa-niezgodne-z-dyrektywa-ue> (dostęp: 19.03.2022).
- Kancelaria Prawna Skarbiec, *Rola orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przy wykładni i stosowaniu przepisów polskiego prawa podatkowego*, <https://kancelaria-skarbiec.pl/publikacje/rola-orzecznictwa-trybunalu-sprawiedliwosci-unii-europejskiej-przy-wykładni-stosowaniu-przepisow-polskiego-prawa-podatkowego.html> (dostęp: 28.02.2023).
- Koślicki K. (2021), *Korzystny wyrok TSUE w sprawie VAT – ważne dla tysięcy polskich podatników*, Prawo.pl, <https://www.prawo.pl/podatki/wyrok-tsue-w-sprawie-vat-od-wnt-sygn-akt-c-89519-a-marzec-2021,507178.html> (dostęp: 19.03.2022).
- Ministerstwo Finansów (2021), *SLIM VAT 2 z podpisem Prezydenta*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/finanse/slim-vat-2-z-podpisem-prezydenta> (dostęp: 19.03.2022).

- Podatki.gov.pl (2021), *Slim VAT – objaśnienia podatkowe*, <https://www.podatki.gov.pl/vat/wyjasnienia/slim-vat-objasnienia-podatkowe/> (dostęp: 19.03.2022).
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Dz. U. z 2017 r., poz. 1221 ze zm.
- Ustawa z dnia 27 listopada 2020 r. o zmianie Ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2020 r., poz. 2419.
- Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie Ustawy o podatku od towarów i usług oraz Ustawy Prawo bankowe, Dz. U. z 2021 r., poz. 1626.
- Węgielska A. (2021), *Odliczenie VAT przy WNT*, PIT.pl, <https://www.pit.pl/czynnosci-opodatkowane/odliczenie-vat-przy-wnt-1006095> (dostęp: 19.03.2022).
- Wyrok TSUE z dnia 18 marca 2021 r. w sprawie C895/19, Dz. U. UE z 2021 r., C 182/22.

Rozdział 12

Ryczałt od dochodów spółek – wybrane aspekty

Mikołaj Wiercioch, Michał Pyzik

Koło Naukowe Prawa Podatkowego
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

12.1. Wprowadzenie

Sytuacja ekonomiczno-polityczna ostatnich dekad ubiegłego wieku spowodowała konieczność szukania nowoczesnych rozwiązań pozwalających na opodatkowanie dochodów osób prawnych. Nierówności w dostępie do rynku kapitałowego pomiędzy małymi i średnimi a dużymi przedsiębiorcami, wywołane m.in. przez nagłą transformację ustrojową w wielu krajach Europy Środkowo-Wschodniej, groziły zaburzeniem ekonomicznej równowagi.

Podstawowym problemem małych i średnich firm jest znacznie gorszy dostęp do źródeł finansowania. Duże przedsiębiorstwa mogą wykorzystywać swój kapitał do pozyskania dodatkowych źródeł finansowania, które dla mniejszych podmiotów stają się zazwyczaj niedostępne; dla przykładu: łatwiej jest im starać się o pożyczkę bankową, mają możliwość wydawania różnego rodzaju instrumentów dłużnych. Ponadto podatki nakładane na osoby prawne mogą mieć negatywny wpływ na wzrost PKB poprzez ograniczenie możliwości inwestycyjnych takich przedsiębiorstw.

Celami niniejszego rozdziału są przedstawienie istoty tzw. estońskiego CIT oraz przegląd zmian, jakie wprowadził do systemu prawnego w jego zakresie Polski Ład. Zastosowane metody badawcze to analiza aktów prawnych oraz analiza piśmiennictwa.

12.2. Rys historyczny ryczałtu od dochodu spółek

W raporcie *Taxation and Economic Growth* przygotowanym w 2008 r. przez OECD [Johansson i in. 2008] postawiono tezę, że opodatkowanie dochodu od kapitału (negatywnie wpływające na możliwości inwestycyjne przede wszystkim małych firm), a także wysoka stawka podatku dochodowego od osób

prawnych są największymi fiskalnymi czynnikami hamującymi wzrost gospodarczy. Istotą problemu stało się więc skonstruowanie takiego rozwiązania, które nie ograniczałoby możliwości inwestycyjnych, ale równocześnie zwiększyło konkurencyjność mniejszych podmiotów [Jegorov, Leszczyłowska, Łożykowski, 2020]. W odpowiedzi na wymienione zagrożenia w Estonii w 2000 r. według amerykańskich zaleceń przyjęto rewolucyjną reformę podatku dochodowego od osób prawnych [Jegorov, Leszczyłowska, Łożykowski, 2020].

Zgodnie z ówczesnie przyjętymi regulacjami do przekształcenia się obowiązku podatkowego na zobowiązanie podatkowe nie dochodzi w momencie uzyskania dochodu, tak jak ma to miejsce w tradycyjnym podatku dochodowym od osób prawnych (dalej: CIT), ale w momencie dystrybucji zysku wypracowanego przez tę spółkę [Jegorov, Leszczyłowska, Łożykowski, 2020]. Dystrybucja ta może się odbyć zarówno w sposób jawny poprzez dywidendę, jak i niejawny (np. przez ponoszenie wydatków niezwiązanych z działalnością główną danego przedsiębiorstwa, których nie można byłoby wliczyć w koszty uzyskania przychodu). Oznacza to, że wszelkie dochody przeznaczone na reinwestycje i poprawę płynności finansowej pozostają nieobciążone podatkiem. Taka konstrukcja podatku stanowi zachętę do zwiększania inwestycji, a także umożliwia pozyskanie nowych, wcześniej niedostępnych źródeł finansowania, co pośrednio wpływa na zwiększenie szans małych i średnich firm na przetrwanie i rozwój [Jegorov, Leszczyłowska, Łożykowski, 2020].

Wprowadzenie w Estonii reformy podatkowej okazało się sukcesem. Analizy ekonomiczne przeprowadzone niemal dekadę po reformie pokazały wzrost inwestycji, a co za tym idzie: umiarkowany wzrost produkcji i konsumpcji [Masso, Meriküll, 2011]. Wkrótce model ten zaczął być stosowany w różnym zakresie w zależności od warunków lokalnych w innych krajach, m.in. w Gruzji i na Łotwie.

12.3. Estoński CIT w Polsce

Ryczałt od dochodów spółek, będący polską adaptacją estońskiego CIT, został wprowadzony do polskiego systemu prawnego 28 października 2020 r. poprzez nowelizację Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022]. Głównym czynnikiem przemawiającym za wprowadzeniem tego rozwiązania była – tak samo jak w przypadku Estonii – chęć ułatwienia funkcjonowania małym i średnim przedsiębiorcom poprzez zwiększenie ich kapitału, co w konsekwencji miało zwiększyć prowadzone przez nie inwestycje, a także pomóc im zachować płynność finansową [Jegorov, Leszczyłowska, Łożykowski, 2020].

Podobnie jak w estońskim pierwowzorze wprowadzanym fundamentalnym zmianom konstrukcyjnym towarzyszyło uproszczenie księgowości. Zrezygnowano całkowicie z prowadzenia rachunkowości podatkowej, obliczania odpisów amortyzacyjnych oraz z ustalania podatkowych kosztów uzyskania przychodu. Prostsza księgowość ma zachęcać małych i średnich przedsiębiorców do wybierania tej formy opodatkowania [Łożykowski, Sarnowski, 2020].

Docelowym beneficjentem estońskiego CIT w Polsce są średni i mali przedsiębiorcy. Aby nowelizacja ustawy mogła skutecznie pełnić swoje funkcje, zastosowano kryteria podmiotowe. Kryteria wymagane do spełnienia przez podatnika CIT, wymienione w art. 3 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022], zostały rozszerzone przez art. 28j tejże Ustawy, a także katalog negatywny zawarty w art. 28k. Tak jak w przypadku tradycyjnego CIT podatnik musi posiadać siedzibę lub zarząd na terytorium Polski. Natomiast wymagania szczególne wymienione w rozdziale 6b Ustawy, aby opodatkowanie się na zasadzie ryczału było możliwe, muszą być spełnione łącznie [Małecki, Mazurkiewicz, 2021].

Pierwsza kategoria ograniczeń miała na celu odebranie możliwości korzystania z estońskiego CIT dużym podmiotom. Wprowadzono regulację dyskwalifikującą wszelkich podatników, których łączne przychody z działalności osiągnięte w poprzednim roku podatkowym lub wartość średnich przychodów z działalności przypadających na czteroletni okres opodatkowania przekracza 100 mln zł [Postrzech, 2021]. Podana kwota uwzględnia ewentualny VAT [Małecki, Mazurkiewicz, 2021]. W praktyce, jako że w Polsce jedynie 2% spółek osiąga przychody powyżej tej kwoty, nie był to szczególnie eliminujący warunek. Od stycznia 2022 r. przepis wprowadzający ów wymóg został mimo to uchylony [Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2022].

Jednakże do skorzystania z ryczału nie wystarczy jedynie znaleźć się poniżej limitu. Istotna jest też struktura przychodu. Jako że podstawowym celem wprowadzenia wariantu estońskiego jest zwiększenie inwestycji w sektorze małych i dużych przedsiębiorstw, art. 28j Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022] wprowadził ograniczenie strukturalne w stosunku do przychodów uzyskiwanych z pasywów do 50% całkowitego przychodu. Ustawodawca tworzy zamknięty katalog przychodów z pasywów, do których zalicza przychody z wierzytelności, z odsetek i pożytków od wszelkiego rodzaju pożyczek, z części odsetkowej raty leasingowej, z poręczeń i gwarancji, z praw autorskich lub praw własności przemysłowej, w tym z tytułu zbycia tych praw, ze zbycia i realizacji praw z instrumentów finansowych, z transakcji z podmiotami powiązanymi w rozumieniu art. 11a, ust. 1, pkt. 4 – w przypadku gdy w związku z tymi transakcjami nie jest wytwarzana wartość dodana pod względem ekonomicznym lub wartość ta jest znikoma [Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 2022].

Druga kategoria ograniczeń dotyczy zatrudnienia. Wprowadzenie jej było motywowane zapobieganiem nadużywania alternatywy ryczałtowej przez podmioty, które w rzeczywistości nie prowadzą żadnej działalności gospodarczej [Postrzech, 2021]. Od podatnika wymaga się zatrudniania na podstawie umowy o pracę co najmniej trzech osób w przeliczeniu na pełne etaty, niebędących udziałowcami, akcjonariuszami ani wspólnikami tego podatnika, przez okres co najmniej 300 dni w roku podatkowym, a w przypadku, gdy rokiem podatkowym nie jest okres kolejnych 12 miesięcy kalendarzowych – przez co najmniej 82% dni przypadających w roku podatkowym, lub ponoszenie miesięcznych wydatków w kwocie stanowiącej co najmniej trzykrotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw z tytułu wypłaty wynagrodzeń na rzecz zatrudnionych na podstawie innej umowy co najmniej trzech osób fizycznych, niebędących udziałowcami, akcjonariuszami ani wspólnikami tego podatnika, jeżeli w związku z wypłatą tych wynagrodzeń na podatniku ciąży obowiązek poboru zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych i składek określonych w Ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych [Małecki, Mazurkiewicz, 2021].

Do wybrania ryczałtu konieczna jest też odpowiednia forma prowadzenia działalności gospodarczej. Początkowo były to tylko spółka z ograniczoną odpowiedzialnością i spółka akcyjna. Reformy Polskiego Ładu rozszerzyły ten katalog o spółkę komandytową, spółkę komandytowo-akcyjną i prostą spółkę akcyjną [Kowalski, 2021]. W zależności od rodzaju prowadzonej spółki udziałowcy, akcjonariusze lub wspólnicy muszą być osobami fizycznymi i nie mogą posiadać praw majątkowych związanych z prawem do otrzymania świadczenia jako założyciele (fundatorzy) lub beneficjenci fundacji, trustu lub innego podmiotu albo stosunku prawnego o charakterze powierniczym [Kowalski, 2021].

Jak już wielokrotnie była mowa, głównym beneficjentem estońskiego CIT mają być mali i średni przedsiębiorcy, finansujący się głównie kapitałem własnym. Dlatego wprowadzono dodatkowy wymóg zakazujący podatnikom w czasie rozliczania się ryczałtem sporządzania sprawozdań finansowych zgodnych z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości (MSR). Ma to wykluczyć z grona podmiotów podlegających pod ryczałt emitentów papierów wartościowych i spółek ubiegających się o dopuszczenie do obrotu ich papierów wartościowych [Postrzech, 2021].

Spełnienie wymagań podmiotowych nie stanowi jeszcze gwarancji dopuszczenia do skorzystania z tej formy opodatkowania. W art. 28k Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022] ustawodawca stworzył ponadto katalog negatywny cech wykluczających pewne rodzaje podatników. Wyłączenia podmiotowe wspomnianego przepisu można podzielić na dwie grupy.

Pierwszą z nich są podmioty czasowo wyłączone z możliwości opodatkowania ryczałtem. Zalicza się do nich podmioty uczestniczące w podziałach, łączeniach i w transakcji wnoszenia wkładów niepieniężnych w postaci przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części. Do drugiej grupy należą jednostki trwale wyłączone spod estońskiego CIT. W skład tego zestawienia wchodzi przede wszystkim instytucje finansowe i przedsiębiorstwa pożyczkowe, a także podatnicy postawieni w stan upadłości i likwidacji [Małecki, Mazurkiewicz, 2021].

W dodanym ust. 5 do art. 28j Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [2022] w wyniku wprowadzenia Polskiego Ładu ustawodawca wskazuje ponadto, że podatnik ma możliwość dokonania wyboru estońskiego CIT i może powiadomić o tym organ podatkowy przed końcem dotychczasowego roku podatkowego.

Zastosowanie takiej informacji połączonej z zamknięciem ksiąg rachunkowych i sporządzeniem sprawozdania na ostatni dzień miesiąca, który poprzedza stosowanie ryczałtu, będzie skutkowało wcześniejszym zakończeniem roku podatkowego z równoczesnym otwarciem nowego. Sprawilo to, że ustawodawca wyraził zgodę na wybór ryczałtu w trakcie roku, z jednoczesnym skróceniem roku podatkowego, w którym stosuje się zwykły CIT, i rozpoczęcie nowego roku z nowym sposobem opodatkowania [Kowalski, 2021].

12.4. Porównanie struktury estońskiego CIT z tradycyjnym podatkiem dochodowym od osób prawnych

Zarówno estoński CIT, jak i tradycyjny podatek od osób prawnych został uregulowany w Ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych [2022]. Jej artykuł 28 normuje, że do podatnika estońskiego CIT nie stosuje się przepisów dotyczących standardowych stawek podatkowych CIT, podatku minimalnego, ulgi B+R, ulgi za złe długie, podatku od przychodów z budynków, odliczenia darowizn od dochodu i innych odliczeń oraz podatku od osiągniętego kwalifikowanego dochodu z kwalifikowanych praw własności intelektualnej. Za to z kolei do podatnika estońskiego CIT zastosowanie znajdują pozostałe przepisy ustawy o CIT.

Istotą opodatkowania estońskim CIT jest odroczenie momentu opodatkowania do czasu wypłaty zysku, dlatego też najczęściej podstawę opodatkowania ryczałtem stanowią dywidendy [Łożyskowski, Sarnowski, 2020]. Celem takiego rozwiązania jest umożliwienie spółkom kapitałowym dalszych inwestycji poprzez zastosowanie pomniejszonej stawki podatku od dywidendy. Dzięki takiemu rozwiązaniu podatnik estońskiego CIT może upłynnić swoje inwestycje i zapłacić niższy podatek [Michnik, 2021].

Stawki ryczału różnią się w zależności od rodzaju podmiotu. Dla małego podatnika oraz podatnika rozpoczynającego działalność stawka opodatkowania wynosi 10%, a dla pozostałych podatników 20%. Na pierwszy rzut oka wskazane rozwiązanie nie wydaje się korzystne, bowiem tradycyjny podatek od osób prawnych został opodatkowany stawką dla małych podatników stawką 9%, a dla dużych podatników 19%, jednakże poprzez zastosowanie pomniejszenia podatku takie rozwiązanie jawi się jako opłacalne [Kowalski, 2021].

Tabele 12.1 i 12.2 prezentują zestawienie i porównanie struktur tradycyjnego modelu opodatkowania CIT oraz estońskiego CIT.

Tabela 12.1. Porównanie estońskiego i klasycznego CIT dla małego podatnika

Estoński CIT	Klasyczny CIT
Opodatkowanie spółki: Zysk do opodatkowania – 1 000 000. Estoński CIT (10%) – 100 000	Opodatkowanie spółki: Zysk do opodatkowania – 1 000 000. Podatek CIT (9%) – 90 000. Zysk do wypłaty – 910 000
Opodatkowanie wspólnika – dywidendy: Wypłacony zysk – 1 000 000. Podatek od dywidendy (19%) – 190 000. Pomniejszenie podatku (90%) – 90 000. Podatek od dywidendy po zmniejszeniu – 100 000. Całkowity podatek (20%) – 200 000	Opodatkowanie wspólnika – dywidendy: Wypłacony zysk – 810 000. Podatek od dywidendy (19%) – 172 900. Całkowity podatek (26,29%) – 262 900

Źródło: Górka [2021].

Tabela 12.2. Porównanie estońskiego i klasycznego CIT dla dużego podatnika

Estoński CIT	Klasyczny CIT
Opodatkowanie spółki: Zysk do opodatkowania – 1 000 000. Estoński CIT (20%) – 200 000.	Opodatkowanie spółki: Zysk do opodatkowania – 1 000 000. Podatek CIT (19%) – 190 000. Zysk do wypłaty – 810 000.
Opodatkowanie wspólnika – dywidendy: Wypłacony zysk – 1 000 000. Podatek od dywidendy – 190 000. Pomniejszenie podatku (70%) – 140 000. Podatek od dywidendy po zmniejszeniu – 50 000. Całkowity podatek (25%) – 250 000	Opodatkowanie wspólnika – dywidendy: Wypłacony zysk – 810 000. Podatek od dywidendy – 153 900. Całkowity podatek (34,39%) – 343 900

Źródło: Górka [2021].

Wykazane w tabelach wartości wprost wskazują, że poprzez zastosowanie estońskiego CIT podatnik, korzystając z pomniejszenia podatku od dywidendy, finalnie zapłaci mniejszy podatek.

CIT estoński, pomimo wielu swoich niezaprzeczalnych zalet, posiada jednak własne mankamenty wynikające z jego konstrukcji. Dla przykładu, problemem stało się masowe wykupywanie mieszkań, które rzekomo miały służyć

wyłącznie celom służbowym, dzięki czemu wyprowadzenie środków ze spółki miało uniknąć opodatkowania, a w rzeczywistości pełniły funkcje prywatne dla właścicieli spółki [Jegorov, Leszczyłowska, Łożykowski, 2020].

12.5. Podsumowanie

Bez wątpienia estoński CIT to korzystna forma opodatkowania dla uprawnionych podmiotów. Poprzez zapłatę mniejszego podatku podatnik może upłynnić zaoszczędzone pieniądze w celu dalszych inwestycji. Dzięki nowelizacjom wprowadzonym przez Polski Ład zniesiono niekorzystne wymagania oraz poszerzono grono podmiotów uprawnionych do wyboru ryczałtu. Dlatego też prowadząc działalność gospodarczą w formie spółki, przy spełnieniu wszystkich wymagań, warto zastanowić się nad tą formą opodatkowania.

Bibliografia

- Górka M. (2021), *Estoński CIT 2.0 – ile faktycznie będzie trzeba zapłacić*, Crido, <https://crido.pl/blog-taxes/estonski-cit-2-0-ile-faktycznie-trzeba-bedzie-zaplacic/> (dostęp: 28.02.2023).
- Jegorov D., Leszczyłowska A., Łożykowski A. (2020), *Estonian corporate tax: Lessons for Poland. Estoński CIT – lekcje dla Polski*, „Zeszyty mBank”, nr 163, s. 1-53.
- Kowalski R. (2021), *Polski Ład 3.0: Zmiany w estońskim CIT*, OpenLex, <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publicacje/poradniki/polski-lad-3-0-zmiany-w-estonskim-cit-151402343> (dostęp: 28.02.2023).
- Johansson Å., Heady Ch., Arnold J., Brys B., Vartia L., *Tax and economic growth*, Economics Department Working Paper no. 620, <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/41000592.pdf> (dostęp: 28.02.2023).
- Łożykowski A., Sarnowski J. (2020), *Estoński CIT w Polsce, czyli ryczałt od dochodów spółek kapitałowych jako propozycja podatku od zysków dystrybuowanych w polskim systemie podatkowym*, „Przegląd Podatkowy”, nr 10, s. 18-26.
- Małecki P., Mazurkiewicz M. (2021), *CIT. Komentarz. Podatki i rachunkowość*, Wolter Kluwer, Warszawa.
- Masso J., Meriküll J. (2011), *Macroeconomic effects of zero corporate income tax on retained earnings*, „Baltic Journal of Economics”, vol. 11, iss. 2, s. 81-99.
- Michnik Ł. (2021), *Estoński CIT 2.0 – czyli prawdziwa szansa na efektywność podatkową*, EY, https://www.ey.com/pl_pl/tax/estonski-cit-prawdziwa-szansa-na-efektywnosc-podatkowa (dostęp: 28.02.2023).
- Postrzech Ł. (2021), *Estoński CIT. Praktyczny poradnik*, Wolter Kluwer, Warszawa.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz. U. z 2022 r., poz. 583 ze zm.

Spis rysunków

3.1. Liczba przedsiębiorstw niefinansowych działających w Polsce w latach 2008-2020	24
3.2. Miejsce rachunkowości w systemie zarządzania przedsiębiorstwem	26
4.1. Korzyści i straty w sytuacji gospodarstw domowych w związku ze zmianami wprowadzonymi w wyniku Polskiego Ładu.....	37

Spis tabel

2.1. Nowe kwoty podatku według skali podatkowej	17
2.2. Przelicznik składki zdrowotnej dla ryczału od przychodów ewidencjonowanych	18
2.3. Wartość ulgi prorodzinnej w skali roku, w zależności od liczby dzieci (w zł)....	19
4.1. Główne fundamenty Polskiego Ładu.....	33
4.2. Składniki majątku, których dotyczy zakaz amortyzacji	35
4.3. Zmiana w wynagrodzeniach pracowników zatrudnionych na umowę zlecenie do 26. roku życia (w zł)	37
5.1. Korzyści roczne dla gospodarstw domowych wynikające z programu „Rodzina 500+” według dochodowych grup decylowych.....	41
5.2. Struktura wydatków gospodarstw domowych według udziału procentowego świadczenia „Rodzina 500+” w dochodach ogółem (w %)	42
5.3. Porównanie zasad pobierania zaliczek z wynagrodzeń pracowników przed i po 1 stycznia 2022 r.	44
5.4. Zmiany dla grup kapitałowych po 1 stycznia 2022 r.	45
5.5. Złagodzenie warunków uprawniających do wyboru estońskiego CIT oraz obniżenie jego stawek po 1 stycznia 2022 r.	45
6.1. Stawki podatku VAT w wybranych krajach Unii Europejskiej (w %)	51
7.1. Progi podatkowe w 2022 r.	57
7.2. Wysokość składki zdrowotnej dla przedsiębiorców opodatkowanych na zasadach ogólnych w 2022 r. (w zł).....	58
7.3. Wysokość składki zdrowotnej dla ryczału od przychodów ewidencjonowanych w 2022 r. (w zł).....	58
7.4. Wysokość składki zdrowotnej dla podatku liniowego w 2022 r. (w zł)	59

7.5. Wyniki ankiety dotyczące świadomości na temat Polskiego Ładu i przekonania społeczeństwa do tego programu	60
8.1. Zbiór cech pożądaných u pilota wycieczek	65
8.2. Korzyści i zagrożenia wynikające z wprowadzenia deregulacji dla branży turystycznej i pilotów	67
8.3. Liczność dla zmiennych AGE, SEX, VOIVODESHIP w ramach przeprowadzonego badania	69
8.4. Statystyki opisowe badanych zmiennych	70
9.1. Wyliczenie podatku zgodnie ze skalą podatkową	74
11.1. Brzmienie artykułu 86, ustępu 10b, punktu 2 Ustawy o podatku od towarów i usług przed i po wprowadzeniu SLIM VAT 2	90
11.2. Przykład rozliczenia transakcji WNT zgodnie ze SLIM VAT 2	92
12.1. Porównanie estońskiego i klasycznego CIT dla małego podatnika	101
12.2. Porównanie estońskiego i klasycznego CIT dla dużego podatnika	101

Problemy finansowe we współczesnej gospodarce, powstałe po pandemii COVID-19 i m.in. w wyniku rosnącej inflacji, stanowią obecnie kluczowe zagadnienia w podejmowaniu decyzji gospodarczych. Oddziaływanie negatywnych procesów przenika do różnych aspektów determinujących warunki prowadzenia działalności gospodarczej oraz jakość życia ludności. Technologie cyfrowe pełniły i będą pełnić istotną funkcję w utrzymaniu biznesu, siły roboczej i społeczeństwa, a praca mobilna wpływać będzie w coraz większym stopniu na świadczenie pracy w wielu branżach.

Niniejsza publikacja stanowi efekt XIII Ogólnopolskich Dni Rachunkowości zorganizowanych przez Koło Naukowe Rachunkowości „Rachmistrz” działające przy Katedrze Rachunkowości Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Autorami rozdziałów są studenci, przedstawiciele kół naukowych uczelni wyższych w Polsce.

ISBN 978-83-7875-832-7

Uniwersytet
Ekonomiczny
w Katowicach